SÖZ
HAFTALIK HABER YORUM DERGİSİ

Refah, Fatih, fetih ve hıristiyanlık

▼ İstanbul'un fethi törenleri tam bir şeriat gösterisine ve savaş kışkırtıcılığına dönüştü. Bosna'da istilayı kınayanlar, savaş propagandası yaptı. Sırplarla aralarındaki farkı anlamak zordu. Aslında her yıl dünyaya şöyle sesleniliyordu: "Ey insanlar, İstanbul bizim değildi, onu zorla aldık."

▼ Fatih'in hıristiyanlığa yaklaşımı ve bir hıristiyan olarak ölen annesi Despina hakkındaki yalana dayalı tarih yazımı devam etti.

■ Haber ve yazıları 12-13. sayfalarda

İstanbul düştü düşecek ■ 5.sayfada

Ankara da 'fethedilir'!

▼ Kamu çalışanları yeniden sokağa çıkıyor. Mücadele sonucu elde ettikleri sendikal kazanımların Anayasa değişikliğiyle geri alınmaya çalışılması tepkileri büyütüyor. 6 Haziran'da Türkiye çapında eylem başlıyor.19 Haziran'da ise 100 bin kişiyle Ankara'yı kuşatacaklar. O gün yasalar sokakta yapılacak.

▼ Demokratikleşme paketi yavaş yavaş açılıyor! Bir memur sendikası kapatıldı. Yargıtay Tüm Haber-Sen'in kapatılma kararına iç tüzükteki hükümleri gerekçe gösterdi.. Sendika, özelleştirme kapsamında bulunan PTT'de örgütlü.. Tüm Haber-Sen özelleştirmeye karşı çıkıyor.

■ Haberleri 4. sayfada

Türk-İş kongreleri sessiz sedasız

■ Haberi 14. sayfada

Nasıl bir sendika..

■ Yazısı 20. sayfada

Sendikal hareketin seyir defteri

■ Yazısı 21. sayfada

Çingenelerin filmi görülür kendileri 'görülmez'!

Çingeneler'e Romanya'dan geldikleri için "Rom", "Roman" dendiğine dair tezler tamamen uydurma. "Rom" Çingene dilinde "insan" anlamına geldiği için Çingeneler kendilerini böyle adlandırıyorlar. Çingeneler'in kendileri dışındakileri adlandırmak için kullandığı "Gace" kelimesi ise "yabani", "hayvansı" anlamına geliyor. Burada kendi değerleri olan, "başka dünyanın insanları"yla karşılaşıyoruz. Bir Çingene oğlunu "Seni okula yollarım" diye tehdit ediyor; babalarımızın "Okuldan alır çıraklığa veririm" deyişine inat. Ya da para biriktirmeyip, kazandıkları parayı hemen harcamaları ve harcanmayan parayı "bayat para" olarak adlandırmaları. *(Fotoğraf: Neşe Ozan)*

■ Osman KÖKER'in yazısı 23. sayfada

1995 Türkiye'sinde Devrimci Yol'culuk

▼ Devrimci Yol, 1980 öncesinde Türkiye solunun en yaygın ve etkin siyasi hareketlerinden biriydi. Ancak, 1980 sonrasında, başka grupların aksine, siyasi bir irade olarak kendisini varedemedi ya da etmedi. Üç yıl önce başlatılan "Tartışma Süreci" bir yeniden yapılandırma girişimi olarak gelişti. İki hafta önce ise, Devrimci Yol geleneği içinde yeralan bir çevre "Yeniden" adlı bir dergi çıkarmaya başladı. Daha önce "Yeni bir devrimci siyaset için notlar" başlıklı bir bildirge yayınlandı. Devrimci Yol liderlerinden **Oğuzhan Müftüoğlu** ile, 1995 Türkiye'sinde Devrimci Yolculuk ve sosyalist hareketin yeniden yapılandırılması hakkında **Merdan Yanardağ** tartıştı.

■ Söyleşi 6 ve 7. sayfalarda

'Schlafgut kavgası'
F. Cengiz Erdinç 2. sayfada

İran kuşatmasının perde arkası
Faik Bulut 8. sayfada

Ertem Eğilmez–2
Met-Üst 19. sayfada

Kelamını anla(ma)dık Mir'im!

Sentetik kahraman, Mirkelam nereye koşuyor

■ HABERİ 19. SAYFADA

Sappho'dan Ayasofya'ya yasağın tarihi

O büyük annelerimizden biriydi. Midillili ve şairdi.

■ YAZISI 24. SAYFADA

İtalya'da ne çok bölücü var!

Herkes İtalya'yı birlik beraberlik içinde sanıyor

■ HABERİ 16 ve 17. SAYFALARDA

Hep dayak mı yiyeceksiniz?

Üniversitelerde Ülkücüler polis desteğinde saldırıyor

■ HABERİ 3. SAYFADA

Evrensel gazete olacak

Uzun zamandır gerilimli, meşakkatli bir serüven yaşıyor Evrensel çalışanları... Ertelenen çıkış tarihleri, "olmadı bu iş" söylenceleri, "ben demiştim çıkamayacağını" tevatürleri arasında geldik bugüne... Nihayet 7 Haziran Çarşamba günü Evrensel görücüye çıkıyor. Herşey kesinleşti. "Vira" dedi, Evrensel çalışanları.. "Ol hikayeyi", gazetenin "esas sorumlularından", Yazıişleri Müdürü Yurdagül Erkoca ile görüştük...

Yaşanan deneyler, muhalif basının "taraf olmak ile taraftar olmak" arasındaki dengeyi yanlış kurmasının örnekleriyle dolu. Tüm "olup bitenlerden" ya da "olup bitmeyenlerden" sonra Evrensel bu yapısal dengeyi nasıl kuracak?

– Tarafsızlığın bir aldatmaca olduğuna inanıyorum. Bugün dünyada yayınlanan tarafsız bir gazete olmadığını rahatlıkla iddia edebilirim.

Gazeteciliğin tarafsızlığı resmi kurumlara karşıdır yalnızca.

Ne demek istiyorum?

Mesela gazeteci için "Dış politikamız" yoktur. "Türkiye'nin dış politikası" vardır. Tıpkı "Yunanistan'ın, ABD'nin, Almanya'nın dış politikası" gibi. Hepsine eşit uzaklıkta durmak zorundadır. Gazeteci için "ulusal çıkarımız" yoktur. Bütün ulusal çıkarlara, Türkiye'ninki de dahil eşit uzaklıkta durmak zorundadır. Gazetecinin dini yoktur. Her din onun için aynı şeyi ifade eder. Gazetecinin cinsiyeti yoktur. Yalnız ezilenlerin yanında durmak zorunluluğu onu kadınlar lehine pozitif ayrımcılığa mecbur kılar. Özetle gazetecinin, devleti, milliyeti, dini ve cinsiyeti yoktur. Ben bu çerçevede 'Evrensel'in taraflı bir gazete olacağını rahatlıkla açıklayabilirim. Evrensel, toplumda işçilerin, emekçilerin, azınlıkların, Kürtler'in, ezilen inanç gruplarının, kadınların yanında dünyaya bakan bir gazete olacak. Ve Evrensel bunu "solcu" olduğu için değil "gazete" olduğu için yapacak. Ben gazetecilik ile solculuk arasında bir bağ kurulabileceğini düşünüyorum. Marks'ın bir sözü var: "Gerçeğin bizatihi kendisi devrimcidir". Bunun kesinlikle doğru olduğuna inanıyorum. Gerçeğin üstündeki örtüyü kaldırmak da bir gazetecinin görevi. Bunu başardığı oranda, verilenle yetinilmediği oranda gazetecilik mesleğinin nesnel olarak muhalefetle ve bir ölçüde solculukla ilgisi kurulabilir.

Öte yandan, mutlaka üzerinde durulması gereken bir başka yön var. Bu gazeteyi çıkaran solcu ekip olarak, öncelikle gözönünde tutmamız gereken bir başka eski hata da, Türkiye'de solcular tarafından "gazete" ile "siyasi yayın organı"nın fazlasıyla birbirine karıştırıldığıdır.

Ben bununla ilgili şunları söyleyebilirim.

Gazetecinin işi haber vermektir. Halkı "bilinçlendirmek" ve eğitmek değil; ona tercihlerini yaparken kullanabileceği bilgileri doğru aktarmaktır. Bu bilgiyi nasıl kullanacağı konusunda akıl vermez. Ama seçtiği haberler, bunların sunumu, yorumu ile dünya görüşünü ortaya koyar. Gazete, dünya görüşü ne olursa olsun bir siyasi partinin yapması gereken işi yapamaz.

Uzun süredir hazırlık çalışmalarını sürdürüyorsunuz. Nasıl bir evrim yaşadınız?

–Biz kimiz?

Haftalık "Gerçek" dergisi çevresinden, Celal Başlangıç'la bana günlük gazete önerisi geldiğinde önce ikircikli davrandık. Başlangıç,15, ben se 12 yıldır profesyonel gazetecilik yapıyorduk. Her ikimizin de ayrı siyasi tercihleri vardı ve aynı zamanda gazeteciydik. Gerçek grubunun önerisini önce reddettik. Gerekçemiz şuydu: "Biz mesleğimizi yapmak istiyoruz, siyasi bir yayın organında çalışmak istemiyoruz". Arkadaşların bir günlük gazeteye ilişkin yaklaşımları bizler için son derece makul olmakla beraber, daha önce benzeri projelerde yaşanan tatsızlıkları burada da yaşama ihtimali gözümüzü korkuttu.

Ancak onlar son derece kararlı davrandılar. Uzun süredir hazırlandıkları bir günlük gazete projesini profesyonel, ama solcu gazetecilerle yapabileceklerine inanıyorlardı ve ortak bir dil tutturulabileceğinden kuşkuları yoktu. Uzun süren görüşmelerden sonra bu işi arkadaşlarla birlikte denemeye karar verdik. İlk süreç açıkcası zorlu geçmişti.

Kadro oluşturma aşamasının da kolay geçtiği söylenemez. Teklif götürdüğümüz her gazeteci bizim yaşadığımız tereddütleri yaşadı. Aramıza önce Cumhuriyet gazetesinden Behzat Şahin katıldı. Ardından Cumhuriyet çizerlerinden İsmail Gülgeç ve Cumhuriyet'in eski Kültür Servisi Şefi Celal Üster'i kattık aramıza. Dış politika sayfalarına Ertuğrul Kürkçü'yü kazanmak için de az uğraşmadık.

Doğru bir gazete yapmak için çok fazla istek, ama bugüne kadar yaşanan deneyimler nedeniyle de büyük güvensizlik vardı. Ancak aramıza her katılan bir sonrakinin gelişini kolaylaştırdı.

Babıali gazeteciliğinden bıkmış, İkitelli gazeteciliğini ise kendine yakıştıramamış gazetecilerden Murat Çelikkan, Semra Somersan ve Füsun Özbilgen'in bu kez bizimle denemeye ikna olmaları, hepimizin moralini yükseltti. Faik Bulut'un, Ortadoğu, Arap–İslam dünyası konusundaki araştırma ve incelemelerini gazetemiz aracılığıyla okurlara ulaştırmayı kabul etmesi sevindirici oldu. Ekonomi Servisi'ni Marmara Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden Doç. Ahmet Çakmak'a emanet ettik.

Eski sağaçık Metin Kurt, Spor Servisi'nin başına geçtiğinde, spor sayfalarında diğerlerinden biraz olsun farklı olmayı garantilemiştik.

Çalışma Yaşamı sayfamızı, Gerçek'ten aramıza katılan Metin İlgün üstlendi ve basında bu alanda uzmanlaşmış gazeteci az olduğundan bizi sonsuz bir arayıştan da kurtardı.

İktisat Dergisi'nden Yurdaer Erkoca, Saruhan Oluç, Aydınlık'tan Asaf Güven Aksel ile Dünya Gazetesi'nden Kemal Kök'ü Yazıişleri'ne kattığımız gün biraz daha rahatlamıştık.

Gazetenin üç sayfasını emanet ettiğimiz Dış Haberler Servisi'ne Yeni Yüzyıl'dan Sinan Gökçen'i ve "Kanal 6"dan Kürşat Akyol'u kattığımızda epeyce yol almıştık.

Sonuçta, siyasi görüşleri birbirinden son derece farklı, ama gazetecilik konusunda anlaşmış bir ekip kurmayı başarmıştık. Artık sıra bu ekip arasında ortak bir dil yaratmaya gelmişti. "Gerçek"ten gelen arkadaşlarla bizlerin uyumunu sağlamak da pek zor olmadı. Bütün bunlar üç ayımızı aldı.

Yazarlar konusundaysa daha az sıkıntı çektik. Can Yücel ta en başından beri yerini almıştı. Yaşar Kemal de, bizi yüreklendirenlerin başındaydı. Haluk Gerger, Fikret Başkaya, Server Tanilli bizimle olacak, Murathan Mungan ve Orhan Pamuk gazetemize yazacak. Hıfzı Topuz, Hüseyin Baş biz onlara ulaşmadan önce bize ulaşıp köşelerini seçtiler. Aziz Nesin öykülerini çizgi romana dönüştürmesi için İsmail Gülgeç'e emanet edeli çok oldu. Ufuk Uras, Mustafa Sönmez, Nail Satlıgan, Atilay Ayçin, Fikret Otyam, Sennur Sezer, Adnan Özyalçıner, Yıldırım Türker, Güven Turan, Hilmi Yavuz, Mıgırdiç Margosyan, Filiz Ali, Beral Madra, Murat Belge, Fatih Özgüven, Hacer Ansal ve kendi alanlarında usta olan daha pek çok yazar düzenli olarak katkıda bulunacak.

Projenin dışında kalanlar da oldu değil mi?

–Evrensel 7 Haziran Çarşamba sabahı bayilerde okurlarını bekleyecek. Sonucu hepimiz merak ediyoruz. İddiamız büyük. Bunun ne kadarını gerçekleştirebileceğimiz konusunda benim bir fikrim var, ama bekleyip görmeyi tercih ederim. Eksiklerimiz ister istemez olacak. Okurun önüne tüm iddiasını gerçekleştiren bir gazete olarak çıkmayı çok arzu ederdim, ancak koşullar, piyasada gazetecilik yapan ya da çeşitli nedenlerle piyasa dışında kalmış, ama esasen bizimle birlikte olması gerektiğine inandığım birçok meslektaşımızla birlikte olmamızı engelledi. Onların yokluğunu biz hissediyoruz, okurlarımızın da hissedeceğini zannediyorum. Bu süreçte benim için en can sıkıcı olan, medyanın durumundan şikayetçi olan, her fırsatta "doğru dürüst bir gazete" ihtiyacını dile getiren pek çok gazeteci ve yazarın "siz bir yapın, biz sonra katılırız" tavrıydı. İyi bir gazete yapmak için pek çok birikimi biraraya getirmek zorundasınız. Ve eğer bazı şeylerden şikayetçiyseniz, başka bazı şeyleri göze almalısınız. Neyse bu konuda söyleyeceğim çok şey var, ama belki ilerde. Çarşamba günü piyasadayız. Medyanın bugünkü durumundan hem okur hem çalışan olarak rahatsız olan gazeteciler olarak ihtiyaç duyduğumuz ve sizlerin de ihtiyaç duyduğunu zannettiğimiz bir gazete yaratmaya çalıştık. Eksikliklerimiz olacağını sanıyorum. Ama bunları hem okurlarımızın, hem de piyasaya çıktıktan sonra bizle birlikte olacağına inandığım meslektaşlarımızın katkılarıyla aşacağımızdan eminim.

Başarılar diliyoruz

'Schlafgut kavgası'

F. Cengiz ERDİNÇ

Nasıl oldu da, mümtaz Türk basını ve onun değerli kalemleri birkaç metrekarelik bir bez parçası yüzünden mahalle karıları gibi birbirine girdi? Görünürdeki neden basit bir rekabet. Sabah grubunun kupon karşılığı çarşaf dağıtması ve tirajını artırması, Hürriyet grubunda paniğe yol açtı. İkitelli'dekiler gazete işlerini bir yana bırakıp, Romanlar gibi çarşaf ve züccaciye pazarlamaya başladılar. Yakında bu mümtaz şahsiyetleri sokak aralarında ellerinde bohçalarla, "gazeteci geldi haniiimm" diye bağrışırken görürseniz, sakın şaşırmayın.

Fakat olan bu kadar değil ve Sabah grubunun bu bezleri "Schlafgut çarşaf ve pikeleri" diye pazarlaması basit bir promosyon kampanyası olarak görülmemeli. Bu gerçek anlamıyla bir "temiz toplum kampanyası" ve işin arkasında ince bir zekâ ve özeleştiri var.

Neden mi? Çünkü olayın başına dönersek, Cafer bir kez daha geleneksel fiilini işledi ve memlekete bol miktarda bez gerekiyordu. "Cafer kim" diye sormayın, herkesin bildiği anonim kişilik, "milli kirletici", irili ufaklı her pislikte ilk akla gelen fail. İşte bu Cafer 80'li yılların başından bu yana çok çalıştı. Hemen her yere girdi ve işini yaptı. Plazalar–bankalar–devlet–özel sektör arasındaki ilişkileri yaratan ve temiz toplum kampanyasını gerekli hale getiren de büyük ihtimalle o.

İşte bu yüzden pislik çok büyük ve öyle Can Dündar ya da Ahmet Altan'ın falan altından kalkabileceği gibi değil. Eh, bu büyüklükte pisliği temizlemek için binlerce metrekare bez gerekiyor. Sabah'ın girişimi de bu yanıyla bir tür temiz toplum kampanyası ve her tür takdirin üzerinde bir övgüyü hak ediyor. Çünkü, kampanyanın gizli mesajını anlayan onbinlerce insan, çarşafları kaptıkları gibi İkitelli'ye doğru yollanacak ve plazalardan başlayarak memleketin pisliklerini temizleyecek, biz de pırıl pırıl bir ülkede yaşayabileceğiz.

Mümtaz Türk basınının birbirine düşmesine ve mahkeme kapılarında sürünmesine yol açan ortadaki pislik değil, bu pisliğin temizlenmesi için gereken büyük miktarda bezi üreten fabrikaların sahibi eski Bakan Cavit. Cavit'in özelliği eskiden Bursa'da kurduğu "tezgahta" bez de dokuyor olması. Toplumsal işbölümü denen hadise de bu; Cafer pisletiyor, hür basın "bez getirin" diyor, Cavit de bez dokuyor...

Meseleyi anlayan ve "temiz toplum kampanyasında geride kalmak isteme-yen" Hürriyet, rakibinin dağıttığı çarşaflardan dağıtmak istiyor. Cavit helikopteri yolluyor ve Ertuğrul çarşafları görmeye gidiyor. Neden Ertuğrul? Cevabı basit: Pisliği yakından ve iyi tanıdığı için; hangi dokuda bez ile temizlenebileceğini de iyi biliyor, ayrıca çarşaftan anlıyor. Fakat anlaşamıyorlar, Cavit "olmaz" diyor. Bunun üzerine önce "Schlafgutlar"ın sahte olduğu ileri sürülüyor. Daha sonra Cavit'in şirketlerinden birinin vergi kaçakçısı olduğu iddia ediliyor. Cavit de onları mahkemeye veriyor. Ve hemen arkasından züccaciye kampanyasına geçiliyor, konu kapanmış gibi gözüküyor.

Fakat olayın "kahrol Cavit" ve "çok yaşa Cavit" biçimindeki taraflarının iddiaları açısından karanlıkta kalan noktalar da var. Bu noktalar sistematik olarak şöyle:

I– Öncelikle "Cavit, helikopteri yolla" deyince alet geliyor mu, yoksa başka "şifreleri" de bilmek mi gerekiyor? Ya da İkitelli–Bursa arasında tarifeli helikopter seferleri var da biz mi bilmiyoruz?

II– Hürriyet yazarlarına göre Cavit tek bir arsayı şirketleri arasında turlayarak vergi kaçıran kötü bir herif ve ondan her türlü kötülük bekleniyor. Sabah yazarlarına göre ise, Hürriyet yazarları "helikoptere binip Cavit'in Bursa'daki fabrikasına gitmiş". Hürriyet yazarları bunu reddetmiyor, ama hem helikopterde, hem de fabrikada neler olduğunu hiç anlatmıyorlar. Yoksa Cavit "hazır bunları İstanbul'dan getirip fabrikaya kapatmışım" diye düşündü ve... Çünkü adam her kötülüğü yapabilir...

III– Hürriyet yazarlarına göre, Sabah Cavit'i "bakan yapma vaadi ile" kandırmış. Sabah yazarları ise, "parasını bastırarak bu işi yaptıklarını" söylüyorlar. Peki Hürriyet'in teklifi ne, Cavit bu teklife neden burun kıvırmış? Hem Hürriyet tarafına göre Cavit Sabah yazarlarını da helikoptere bindirdiği gibi fabrikaya kapatmış. Bu fabrikada neler oluyor, Cavit neler yapıyor?

IV– Diyelim ki, Cavit'in günahını alıyoruz, fabrikaya kapattığı Hürriyet ve Sabah temsilcilerine hiçbir şey yapmadı, hep birlikte çarşaflara baktılar, incelediler, test ettiler. Peki bu arkadaşlara, düşen tiraj yüzünden patronun da bir şey yapmayacağı garanti altında mı? Biliyoruz ki zaman kötü ve bu arkadaşların mümtaz şahsiyetlerinde en güzel ifadesini bulan düşünce özgürlüğü ciddi tehdit altında... Aman ha! (Na ha

Aa.. artık susmuyoruz!

Burası Arjantin mi? Na kadar çok ana var sokakta.. Daha önce rastlayamadığımız yaşlı kadınlar, analar,babalar, ablalar, kardeşler... Ve tek başlarına değiller.. Sendikacılar, işçiler, memurlar, devrimciler, sosyalistler, ev kadınları, işsizler, kürtler.. Herkes sıraya girmiş.. Yürüyor..

Tarih; 1 Haziran. Yer; Sirkeci, Güzergah; İstanbul Valiliği.. Ellerinde flamalar, pankartlar, dövizlerle birlikte yürüyen insanlar Babaıali yokuşunu çıkıyor. Gözaltında kayıp fotoğrafları taşınıyor. Yokuşun kaldırımlarındaki kalabalığın şok bakışları üzerlerinde.. Hiç bu kadar çoğalmamışlardı.. Burası Arjantin mi? Değil. Olmamalı da.. Slogan öyle : "Türkiye Arjantin olmayacak!"

Suskunluğu yırtmış birçok insan.. Gözaltında kayıplara, yargısız infazlara, işten atılmalara, antidemokratik uygulamalara, ekonomik teröre karşı sokakta sesini yükseltiyor..

"Bugün kadar gözaltında kaybedilen insanlarımızın sayısı net olarak bilinmiyor . İşkence yöntem haline getirildi. Halkımızın, emekçilerin haklarını savunduğu için yargısız infaza uğrayan, gözaltında kaybedilen, öldürülen, tutsak edilen insanlarımıza, sendikacılara, işçilere, basın emekçilerine hergün bir yenisi ekleniyor.."

"Bizleri demokrasi ve sınıf savaşçılarına sahip çıkıyoruz. Siyasi iktidardan gözaltındaki kayıpların belgeleri ve dosyalarıya birlikte kayıp ailelerine, kamuoyuna açıklanmasını istiyoruz."

İşçileri ve memurler da ekonomik teröre, sürekli yapılan zamlara özelleştirmeye, işçi kıyımlarına, sürgünlere, grev kırıcılarına karşı dur demek için buradaydı. *(Fotoğraf: Ayla Önder)*

Hep dayak mı yiyeceksiniz?

▼ Üniversitelerde ülkücülerin polis desteğinde başlattığı saldırı bütün yurda yayılıyor. Bursa, Eskişehir, İzmir, Ankara ve İstanbul'daki fakültelerde gerçekleştirilen saldırılarda çok sayıda solcu öğrenci yaralandı. Solcular ardından da polis tarafından gözaltına alındı. Bu fakültelerin çoğuna geçmişte değil ülkücüler, polis bile gir(e)miyordu.

Haber Merkezi- Geçen hafta manşetteki haberimizde dikkat çektiğimiz faşist saldırılar, bu süre boyunca artarak devam etti. Nurtepe'deki saldırıyla sokağa hakim olma çabasını doruğa çıkaran ülkücüler, bu sefer Bursa ve İzmir'deki olaylarda boy gösterdi. Öte yandan Eskişehir'de gözaltında kayıplara karşı imza kampanyası düzenleyen öğrencilere polis tarafından bir saldırı gerçekleştirildi.

30 Mayıs Salı günü Bursa'daki Nalbantoğlu-Bademli sokakta hediyelik eşya satan Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi öğrencisi beş kişiye saldıran ve ülkücü olduklarını söyleyen 30–40 kişilik bir grup, biri ağır olmak üzere, dört kişiyi yaraladı. Polis ise, saldırıya uğrayan öğrencilerle birlikte, yaralılara yardım etmek isteyenleri de bir gün gözaltında tuttu.

İzmir'de İnciraltı Öğrenci Yurdu'nda 28 Mayıs akşamı gerçekleşen saldırının arkasındaki güçler de polis, idare ve faşistlerdi. Saldırıdan önce kafeteryalara MHP ve Ülkü Ocakları'na ait afişler asıldı. MHP ve Ülkü Ocakları yöneticilerinin de katıldığı propaganda amaçlı toplantılar düzenlendi. Irkçı–şoven sloganlar atılarak öğrenciler tahrik edilip, provokasyon yaratılmaya çalışıldı.

28 Mayıs gecesi bir öğrenciye saldıran faşistler "İnciraltı komünistlere mezar olacak... Başbuğ Türkeş..." sloganları atarak yurtlardaki devrimci–demokrat öğrencilere yöneldiler. 150 metre mesafedeki Balçova Emniyet Amirliği'ne bağlı polisler ancak yarım saat sonra gelebildikleri olay mahallinde, saldırıyı gerçekleştiren faşistlere dokunmadılar. Polisler devrimci–demokrat, yurtsever öğrencileri, ifadelerine başvurma bahanesiyle karakola götürdüler.

Saldırıda 5 öğrenci çeşitli yerlerinden yaralandı. Yurt faşistler tarafından abluka altına alındığından yaralı öğrenciler hastaneye götürülemedi. Gece sabaha kadar polisle birlikte yurt çevresinde dolaşan faşistlerin kullandıkları 35 BBV 81 plakalı beyaz Tempra marka otomobilin daha sonra Hatay Ülkü Ocakları önünde parkedildiği görüldü.

Saldırıya uğrayan öğrenciler yurt müdürüne başvurarak, can güvenliklerinin sağlanmasını istediler. Bu isteme müdürün yanıtı, öğrencilerin can güvenliği olmadığının itirafıydı: "Can güvenliğiniz açısından yurda gelmeyin. İzinlisiniz".

Saldırıyı protesto için 31 Mayıs günü Dokuz Eylül Üniversitesi'nde bir basın açıklaması yapan yaklaşık 500 kadar öğrenci rektörlük önünden düzenli bir şekilde dağılırken, bu kez de Çevik Kuvvet ve sivil kişilerin saldırısına uğradı. Coplar ve tekmelerle basın mensuplarının gözü önünde öğrencilere saldıran polisin verdiği mesaj açıktı: "Faşislerin saldırısını protesto edemezsiniz".

Eskişehir'de ise, 1 Haziran Çarşamba günü Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi panayırında kitap, dergi satan ve gözaltında kayıplara karşı imza kampanyası düzenleyen öğrenciler, faşist saldırılarla yüzyüze geldiler.

29 Mayıs Pazartesi günü başlatılan ve üç gün sonra Eğitim Fakültesi'ne taşınan imza kampanyası, toplam yedi masada sürdürülürken, polislerin saldırısına uğradı. İlk olarak masalardaki dergi ve kitapların kaldırılmasını, gözaltındaki kayıpların resimlerinin bulunduğu pankartın indirilmesini isteyen polis, daha sonra giriştiği saldırıda 28 kişiyi gözaltına aldı. Saldırıda iki öğrencinin de başlarına aldıkları cop darbeleriyle ağır şekilde yaralandığı öğrenildi.

Bir öğrenci de, Siyasi Şube Müdürü Enver Şen'in, "Sen bugün imza topluyorsun ama, yarın seni kaybettiğimizde imzanı kim toplayacak" sözleriyle kendisini tehdit ettiğini söyledi. Saldırıdan sonra arkadaşlarının serbest bırakılmasını isteyen 100 kişilik bir grup Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Eskişehir il binasını işgal ederek açlık grevine başladılar.

Pompalı Wencesther ya da ülkücü avcılar

Yarı karanlık, yarı sis mi duman mı belirsiz, görüntüyü flulaştıran bir ortam... Yerlerde yağmur artığı bir ıslaklık. Uzaklardan gelip gitgide yaklaşan polis mi ambulans mı belirsiz siren sesleri. Sağda solda boş mukavva kutuları ve çöpler arasına uzanmış, bir elinde şarap şişesi, diğer eliyle orasını burasını kaşıyan fena halde yardıma muhtaç yaşlı zenci kadınlar... Hani şu köpek maması ile beslenen ve genel nüfus içerisinde azımsanamayacak bir orana ulaştıkları söylenen, Harlem alt kültürünün kayıp kuşağı... Köşe başında süper mini eteği, ince uzun ağızlığı, a'acayip göğüs dekoltesi ve şuh ses tonu ile, ağır ağır ilerleyen Chevrolet'lere eğilip, "Hey! Arkadaş ister misin yakışıklı" diyen fahişeler. Biraz ötede aynı repliği bir oktav pes sesle tekrarlayan, karikatürize edilmiş makyajları ile travestiler... dekor tamamlanmıştır. Tipik bir Amerikan polisiyesi izlemeye hazırsınızdır. Ve az sonra kopacak fırtınadan önceki sessizliği yaşıyorsunuzdur. Biraz sonra sokağa adaleli bir adam girecek, uzun kovboy pardesüsünün altına gizlediği kısa namlulu 8 patlar, pompalı Wencesther'ını çıkaracak ve sokağı kana bulayacaktır. Her nişan alıştan önce ağır çekimde elindeki 'muhteşem aletin' pompa mekanizmasını çekip usulca bırakacak, fişek haznesinden dışarıya fırlayan boş kovan bir süre havalandıktan sonra döne döne yerdeki su birikintisine düşecektir. Artık mermi namluya sürülmüştür. Her fişeğin içerisinde bulunan yüzlerce saçma tanesi herhangi bir "kötünün" iç organlarını dışarı dökmeye hazırdır. Az sonra bunların tümünü izlersiniz...

TV'lerde her gün onlarcası yayımlanan şiddet dozu yüksek dizilerde farketmişsinizdir. ABD yapımı olan bu dizilerde kana susamış bir dizi insanın yine aynı yöntemle karşılık veren ABD polisi ya da hasım çetelerle mücadelesi anlatılır. Siz yorgun argın işten evinize döndüğünüzde ve genellikle yemek sırasında bu kan banyosunu izlemek zorunda kalırsınız. Çünkü bu pompalı Wencesther türü filmler genellikle bu kuşakta yayımlanıyor. Bu dizilerde haydutların ve polislerin neredeyse tümü pompalı veya otomatik av tüfekleri kullanıyorlar.

Bazıları bu dizileri ağzı kanlanarak izler. Son zamanlarda gittikçe artan ülkücü provokasyonların baş silahı da işte bu silahlardır.

Bu tüfekler giderek Türkiye'de de yaygınlık kazanıyor. Tüm av gereçleri bayilerinde değişik modellerini bulabileceğiniz Wencesther, Maverick, Remington, Browning ve Baretta marka pompalı veya otomatik silahlar taksit olanağı sağlanması sayesinde çok yoğun talep görüyor. Fiyatları 20 ile 60 milyon lira arasında değişen bu silahların av sporu (!) ile ne kadar ilgisi olduğu ise tartışmalı. Konuştuğumuz bir av bayii bu silahların daha çok "savunma" amaçlı olduğunu, gerçek avcıların bildiğimiz çifte türü silahları kullandıklarını belirtti. Aynı bayi özellikle gençlerin TV'de izledikleri filmlerin etkisinde kalarak otomatik silahlara yöneldiklerini söyledi. Bazı bayilerin tanıdıkları müşterilerin ruhsat işlemlerini de yürüttükleri belirtiliyor. Bu silahlara ilişkin ruhsat işlemleri ise şöyle: Öncelikle oturduğunuz mahallenin muhtarından ikametgah belgesi almanız, nüfus cüzdanı sureti ile iki fotoğrafınızla birlikte adli sicil kaydınıza baktırmanız gerekiyor. Normal koşullarda sabıkalılar av ruhsatı alamıyor. Daha sonra hükümet tabibinden alacağınız sağlık raporu ve silahın faturasıyla birlikte kaymakamlığa dilekçe veriyorsunuz. Bağlı bulunduğunuz vergi dairesine 1 milyon 262 bin lira harç yatırdıktan sonra, tüm belgelerle birlikte Emniyet Müdürlüğü'ne gidip 500 bin lira ödüyorsunuz. Belgeleriniz tamamlanmışsa asıl araştırma burada başlıyor. Çünkü, Emniyet'te GBT (Genel Bilgi Toplama) adıyla bir tür araştırma yapılıyor. Bu aşamada nüfus kaydınızın olduğu ilin emniyeti ile yazışma yapılıyor. Bu araştırma Emniyet'e, pasaport alma işlemlerinde uygulanan bir "tercih" imkanı doğuruyor. Yani serde solculuk varsa ya da Olağanüstü Hal Bölgesi'nde bir yerlerde doğmuşsanız av ruhsatı almanız tehlikeye giriyor. Böylece gerçekten av sporuna meraklıysanız bu hobinizden vazgeçmeniz gerekiyor. Siz bu kadar masraf ve uğraşınıza hayıflanıp Emniyet Müdürlüğü'nden dönerken, ülkücü sokak avcıları aynı ruhsatlarla"avlanmaya" devam ediyorlar...

HALKLARDAN çıktı

ORTAASYA TÜRK CUMHURİYETLERİ HALK MÜZİĞİ

AZERBAYCAN HALK MÜZİĞİ

GÜRCÜSTAN HALK MÜZİĞİ

ERMENİ HALK MÜZİĞİ

KALAN MÜZİK İMÇ 6. Blok No:6512 Unkapanı/İst. Tel: (0212) 512 35 13 Fax: 528 11 34

Anayasa değişikliğiyle sendikal hakları geri almaya çalışan devlete karşı memurlar süresiz eyleme geçiyor

Ya sendika hakkı ya da..

Ankara, Söz– 20 Aralık '94 ve 20 Nisan '95'ten sonra bu kez de19 Haziran '95 kamu çalışanları için tarihi bir gün.. Bu sefer bir gün değil "süresiz" sokaklarda olacaklar. Yasa, sokaklarda belirlenecek. Kamu çalışanları, "bardağı taşıran son damla"dan sonra bu radikal kararı aldı. Grevli ve toplusözleşmeli sendika hakkı için verdikleri mücadele sonucu elde ettikleri kazanımları geri almaya çalışan devlete karşı bugüne kadar alınmış en ciddi karar bu.

Bilindiği gibi, hükümetin anayasa değişikliği ve demokratikleşme paketi altından memura sendika hakkı değil, "dernek" çıkmıştı. Anayasa Komisyonu'nun sendikal hakları sınırlama çabasının yanısıra, yargı üzerindeki baskılarla, adım adım mücadeleci memuru geri püskürtme girişimiyle iktidar da son kozunu oynuyor: "Ya olacak, ya olacak."

"Anayasa değişikliği" sözleriyle memurları beklentiye sokan hükümet, bu durgunluk sırasında şamarını indirdi. Artık memurlar geriye dönüşü mümkün olmayan bir yola girdi. Bu nedenle belki de gerçek anlamıyla ilk kez üretimden gelen güçleriyle sahneye çıkacaklar.

Eylem takvimi belirleyen Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonlaşma Kurulu (KÇSKK) 6 Haziran'da "start" verecek. Talepler değişmiyor, artıyor; bugüne kadar yapılan eylemlerden sonra verilen cezaların kaldırılması, yargı üzerindeki baskılara son verilmesi, anayasa değişikliği maddesinin geri alınması, demokratik bir anayasa yapılması, özgür, grevli toplusözleşmeli sendika hakkının tanınması....

Eylem takvimi

6 Haziran: Ülke genelinde kitlesel basın açıklamaları
15 -16 Haziran: Sendika başkanlarının Ankara Güvenpark'ta iki günlük oturma eylemi.
17 Haziran: Türkiye'nin her yanından Ankara'ya gelen kamu çalışanları Hipodrom'da toplanarak buradan Kızılay'daki Güvenpark'a yürüyecekler. Burada başlayacak oturma eyleminden sonuç alınamazsa, eylem 18 Haziran günü de devam edecek.
19 Haziran: Bu eylemler sonuç vermezse ülke genelinde süresiz iş bırakılacak.

'Mühürleri nasıl söktüysek...'

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararıyla kapatılan Tüm Haber-Sen'in Genel Başkanı İsmail Çınar kararı tanımayacağını söyledi. Haber-Sen üyeleri kararı protesto etti.

Haber Merkezi- Demokratikleşme paketinden neler neler çıkıyor. Şimdi de bir memur sendikası kapatıldı. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Tüm Haber-Sen'in kapatılma kararına iç tüzükteki hükümleri gerekçe gösterdi.. "İç hukukta bu konuda özel bir düzenleme" olmadığı için kapatılan sendika, özelleştirme kapsamında bulunan PTT'de örgütlü..

Esas mesele de burada zaten; sendikanın demokratikleşme ve sendikal haklar mücadelesinde ciddi bir mücadele vermesinin yanısıra PTT'nin özelleştirilmesine de karşı çıkması...

Tüm Haber–Sen'in kapatılmasından önce bir beklenti sürüyordu. Anayasa Komisyonu'ndan geçen metinde sendikanın çerçevesi çizilince durum değişti. Toplusözleşme ve grev yasası içermeyen bir nevi dernekti öngörülen. KÇSKK, 5 yıllık mücadelenin süpürülmesi karşısında tutumunu belirledi. Ciddi bir eylem planı yaptı. Tüm Haber-Sen'in kapatılmasıyla tepkiler büyüdü, alınan kararlar radikalleşti. 6 Haziran'dan itibaren bu eylemler başlayacak. 17 Haziran'da Ankara'ya yürünecek. 19 Haziran'da da süresiz iş bırakılacak. Tüm Haber-Sen ise bu hafta sonu (3-4 Haziran) yapılacak başkanlar kurulu toplantısında alacak asıl kararları. Olağanüstü yapılacak bu toplantıda, kapatmaya karşı önlemler konuşulacak.

"PTT adeta çokuluslu şirketlere peşkeş çekiliyor. Biz özelleştirmenin bu yüzünü açığa çıkarma çabası içindeyiz." Tüm Haber-Sen Genel Başkanı İsmail Çınar özellikle bu nedenle hedef olduklarını anlatıyor. "Sadece bu değil. KÇSKK içinde yer alan Tüm Haber-Sen'i kapatarak diğer sendikaların mücadelesine de gölge düşürmek istiyorlar."

Anayasa Komisyonu'ndan geçen metinde grev ve toplusözleşme içermeyen dernek gibi bir yasa düşünülüyor. Bu taslağı geçirmek, güçlü bir muhalefet olmamasıyla mümkün. İsmail Çınar bunun üzerinde duruyor: "Sadece sendikamız değil, genelde kamu sendikaları hedef.."

Genel başkan tabanın da arkasında olduğunun bilinciyle öfkesini yansıtıyor: "Bugüne kadar kamu çalışanlarına her saldırı geri tepti ve sendikamızda da geri tepecek. Bu bir taktik. Kapatma gerekçesinin bir gerekçe olması mümkün değil. Her hukukçu uluslararası sözleşmelerin yasa gücü olduğunu biliyor. Yargıtay Genel Kurulu'ndaki hakimlerin bunu bilmemesi düşünülemez. Bizim sendikalarımızın bu sözleşmelerden aldığı güçle kurulduğu bir karardır. Yargıya doğrudan müdahale söz konusu."

Toplum içinde nasıl ki gözaltında kayıp insanlarla, yargısız infazlarla hukuk falan tanınmıyor; Tüm Haber-Sen'e yönelik saldırının da bunun bir parçası olduğunu anlatıyor Çınar.

Karar düzeltme yoluna gidilecek. Sendika başkanı, "Özellikle çalışanlar bu durumun farkında. Ekmeğine ve onuruna bir saldırı olarak kabul ediyor. Ancak moraller bozulmuş değil. Bu daha keskin bir mücadeleyi getirecek. Biz aynı zamanda insan hakları mahkemesine giderek, hükümetin burada yargılanmasını sağlayacağız"

'Kesinlikle kapatamazlar'

Bir de "kara liste"ye alınma durumu var. Haziran ayında ILO Genel Kurulu var. Sendika, konuyu burada da dile getirip Türkiye'nin kara listeye alınmasına çalışacak.

İsmail Çınar "kesinlikle kapatamayacaklar" sözleriyle kararlılığını yineliyor. "Bu bizi daha da biledi. Mücadelemiz yükselerek sürecek."

Tüm Bel-Sen 3 No'lu Şube Örgütlenme Sekreteri Erol Yılmaz da bu gerekçeli kararın bütün sendikaları ilgilendirdiği görüşünde.

"Tüm Haber–Sen'in özelleştirmeye karşı daha yoğun kitlesel bir çıkışı olmuştu. Gerekçeli kararı da iç hukukta bir düzenleme yapılmamasına bağlıyorlar. Bu şu demek. Anayasa'da memurlara sendika kurma hakkı adı altında bir düzenleme yok. Biz grev ve toplusözleşme derken, bunlar sendika bile kuramaz diyor. Biz sendikalarımızı ilk kurduğumuzda da bizim mühürlerimizi sökmüşlerdi. Bununla gözdağı verilmek isteniyor. Bu kesin bir karar. Tüm Haber-Sen, memur sendikalarının asi çocuğu olarak görülüyor. Köpeklerini saldılar olmadı. Sürgün ettiler olmadı."

İktidarın bu tutumunun mücadelede çok daha ivme kazandırıcı olduğunu bir kez de Tüm Bel-Sen şube yöneticisinden dinliyoruz: "Biz anayasalarımızı sokakta yapıyoruz. Grev hakkı yok denmesine rağmen, kendi hakkımızı sokakta elde ediyoruz."

Tepki büyük. İlk defa bu kadar radikal karar alınıyor: "Süresiz iş bırakma." Ancak bazı şüpheler de yok değil. Yılmaz, "Türk-İş'in meclis yürüyüşünü nasıl engellediğini" hatırlatıyor. "Şimdi KÇSKK içindeki daha reformist kanat böyle bir şeye kalkışabilir. 'Bizlere söz verildi. Geri dönelim' derlerse ve biz geri dönersek bir şey çıkmaz."

Sendikal alanda yayın yapan Yön dergisi yazarlarından Ferda Koç KÇSKK'nın aldığı eylem kararlarının ciddiye alınması gerektiği görüşünde. Türkiye'de şu an emekçilerle sermaye arasındaki ilişkileri belirleyen emek rejiminin yeniden çizildiğini söyleyen Koç'un tahlili şöyle: "Bu emek rejimi vahşi kapitalizme özgü bir nitelik taşımaktadır. Kamu çalışanlarının sendikal hak ve özgürlük mücadelesi emekçilere empoze edilmek istenen yeni kurallarla uzlaşmaz bir çelişki içindedir. Bu nedenle kamu çalışanları hareketi çeşitli yöntemlerle bertaraf edilmeye çalışılmaktadır. Yargı-

YAZIN

BURASI BIZI OLDURMEK ISTEYENLERIN YURDU
YAZIN
GURBETTE DAĞINIK DÜŞÜNCELER
ALMANYA'DA SENTEZ EDEBİYATI
DENİZ. MAHİR. İBRAHİM

•SERVER TANİLLİ
•FAKİR BAYKURT
•ATAOL BEHRAMOĞLU
•TURAN FEYİZOĞLU
•ENGİN ERKİNER
•EMİN KARACA
•YILMAZ ODABAŞI
•NİHAT BEHRAM

66. SAYI ÇIKTI

AVRUPA ve TÜRKİYE'DE YAZIN

Basmusahip Sok. Tan Apt. 10/6 34410 Cağaloğlu İst.

Gazi katliamının sanıkları korunuyor

Gazi Olaylarını Araştırma Komisyonu'nun raporu DYP'li Köse'nin isteği doğrultusunda tamamlandı. Komisyon, polisin suçlarını örtbas etmeyee çalışıyor. Raporda, Söz'ün yayımladığı belgelerle, olaylarda yaşamını yitirenlerin otopsi raporları ve kullanılan silahların balistiğine yer verilmedi.

Salman Kaya (solda) ve Mehmet Sevigen'in alternatif raporları hazır

Ankara, Söz - TBMM'nin İstanbul Gaziosmanpaşa'da yaşanan katliamla ilgili olarak oluşturduğu araştırma komisyonu raporunu tamamladı. Raporda dergimizin 8. sayısında yer alan bulguların yanısıra, olaylarda yaşamlarını yitirenlerin otopsi raporları ve kullanılan silahların balistik incelemelerinden edinilen sonuçlara yer verilmedi.

CHP İstanbul Milletvekili ve komisyon üyesi Mehmet Sevigen, olaylar sırasında Söz'ün tespit ettiği telsiz konuşmalarının tutanaklarını, telsizde ölüm emri veren polis şefinin ifadesini, halkın üzerine sürülen polis panzerlerini ve olaylarda kullanılan silahların balistik raporlarını istedi. Ancak Sevigen'in bu taleplerinin hiçbiri yerine getirilmediği gibi, tamamlanan raporun taslağı da komisyon üyesi Sevigen'e verilmedi.

Polis dokunulmaz!

Söz'ün Gaziosmanpaşa katliamının ardından olayların geçtiği mahallelerde yaptığı araştırma sonucunda birlik amiri başkomiser A.A.'nın telsizden tüm ekiplere, "fırsat bu fırsat, yakaladığınızı vurun, öldürün" biçiminde emir verdiği ortaya çıkmıştı. Söz'ün olayların canlı tanıkları ve ismini açıklamak istemeyen polis şefine dayanarak hazırladığı haberde, olaylar sırasında Türk Polis Teşkilatı'nın envanterinde yer almayan 11 adet kaleşnikof marka makinalı tüfeğin polislerce kullanıldığı da yer almıştı. Aynı haberde, olaylar sırasında meydana gelen ölüm ve yaralanmaların grup amiri M.Y.'nin silahından çıkan kurşunlarla gerçekleştiği de ileri sürülmüştü.

CHP Genel Sekreter Yardımcısı ve İstanbul Milletvekili Mehmet Sevigen, son gelişmelerin Türkiye'de polisin, bir milletvekilinden daha fazla dokunulmaz olduğunu kanıtladığını söyledi. Sevigen, ortada bu kadar önemli kanıt varken, hazırlanan raporun tümüyle polisi aklamaya yönelik olmasının düşündürücü olduğunu ifade etti. Polis örgütünün devlet ile halk arasında yer alan en önemli köprü olduğunu savunan Sevigen, polis örgütünün tümünü suçlamadıklarını, ancak, olaylar sırasında bazı polislerin hedef gözeterek ateş ettiklerini belirterek Söz'e şunları söyledi:

"Gaziosmanpaşa ve Ümraniye'de polis içindeki bazı güçler olayların daha da boyutlanması için çaba göstermişler, ölenlerin otopsilerinde de görüleceği gibi, polis hedef gözeterek öldürmek için ateş açmış. Nitekim siz derginizde de bu bilgileri yayınladınız. Ben derginizdeki ve diğer basın organlarındaki tüm dokümanları komisyona ilettim. Ancak buna rağmen raporda yalnızca yaralanan bir polisle ilgili balistik bilgileri var. Hazırlanan komisyon raporunu bile inceleyemedik. Ben bu durumu TBMM Başkanı'na yazdığım bir dilekçe ile duyurdum. Biz bu olayın peşini bırakmayacağız. Onlarca masum insanı öldüren sorumlular mutlaka yargılanmalıdır. Çarşamba günü rapora ilişkin çekincelerimizi hazırlayacağız. Ayrıca olayla ilgili tüm iddialardan hareket ederek Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunacağız. Bundan sonuç alamazsak olayı halka anlatacağız".

Suç solculara

Gaziosmanpaşa Olaylarını Araştırma Komisyonu'nun CHP'li bir diğer üyesi Ankara Milletvekili Salman Kaya, hazırlanan taslağın emniyet görevlilerinin ifadelerinin toplanıp, serpiştirilmesinden oluştuğunu belirtiyor. Raporun, bir emniyet müdürünün ağzından çıkmış gibi hazırlandığını söyleyen Kaya, belgenin bir ciddiyetinin olmadığını ve olayı kapatmak için hazırlandığını vurguluyor. Kaya, raporun tüm hatları ile solcuları olayların faili gibi göstermeye çalıştığını kaydediyor ve ekliyor, "Raporun en çarpıcı bölümü ise 28. sayfada. Bu bölümde olaydaki ölümlerin hiçbirisinin polis silahıyla gerçekleşmediği ileri sürülüyor. Balistik rapor bile gelmediği halde bu nasıl söylenebilir? O zaman bu insanları kim öldürdü?"

Kahvehanelerin taranmasından sonra çıkan olaylar tam yatışırken panzerlerin yanındaki bir ekibin insanları taradığını, burada iki kişi öldürülerek olayların tahrik edildiğini anlatan Kaya, "Birileri olaylar niye bitiyor gibisinden, yatıştıkça olayları tahrik ediyor. Yani sakinleştikçe polis olayları tahrik ediyor. Ümraniye'de de insanlar dağılırken bir ekip tarafından silahla taranıyor, 4 kişi öldürülüyor. Olayların bitmesini istemeyenler kimler? Ben bunun üzerinde duruyorum" diyerek tepkisini dile getiriyor.

İstanbul düştü düşecek

Hüseyin HASANÇEBİ

Surlara tırmanış komikti ama, İnönü Stadı'ndaki gösteriyi ciddiye alıp altındaki gerçeği aramak gerekir. Kara cüppeli cehaletin İstanbul'u fethi gibi görünüyordu ama acaba gerçekten böyle miydi?

Türkiye'de bugün herkes yanlış yaşandığını varsaydığı kendi yakın tarihini düzeltmeye çalışıyor. Ortak bir tarihi herkesin kendi keyfince "düzeltmeye" kalkışması eşi görülmedik bir kaos yaratıyor. Bu nedenle topyekün toplumsal davranış giderek şizofrenik bir çizgiye sürükleniyor.

Nazım Hikmet'in mezarını Türkiye'ye getirdiğimizi varsayalım. Bunu yapmakla tarihin neresini düzeltmiş olacağız? Pergamon'u Berlin'den alıp Bergama'ya taşımakla acaba tarih düzeltilmiş mi olacak, yoksa büsbütün bozulacak mı?

Refah Partisi'nin İstanbul'u fethetmesini "devletçe ve milletçe" yadırgadık. Gösterileri komik bulduk, müsamereye benzettik. Ortada Bizans falan mı kaldı ki diyerek islamcıların öfkesine öfkelendik.

Oysa aynı şeyi senede birkaç kez ve yetmiş senedir devlet yapıyor da bir yerimize batmıyor. Türkiye'yi küçültme gayretlerini görünce İsa'nın bastonu gibi sallıyoruz Lozan Antlaşması'nı da, sorun Kuzey Irak olunca aynı anlaşmanın açık bıraktığı noktalara sığınıyoruz.

> Refah'ın İstanbul'u fethetmesini "devletçe ve milletçe" yadırgadık. Gösterileri komik bulduk, müsamereye benzettik. Ortada Bizans falan mı kaldı ki diyerek islamcılara öfkelendik. Oysa aynı şeyi yetmiş senedir devlet yapıyor da bir yerimize batmıyor.

Anıtkabir önünde hergün her saat ibadet gibi yapılan resmi ve "sivil" törenlerin komikliği gözümüze hiç batmıyor, fakat Refah Partisi'nin kent yoksullarını kendine katarak büyümesine karşı aşırı bir tepki gösteriyoruz.

Refah Partisi'nin 29 Mayıs'ta ama bu kere törenle değil, gerçekten fethettiği İstanbul, artık 20 yıl önceki İstanbul değildir. Şimdi İstanbul bütün ülkedir. İstanbul'un verdiği profil yakın gelecekteki Türkiye profilidir aynı zamanda.

Refah Partisi'nin İstanbul'u Bizans'tan fethettiğini düşünmek yanıltıcı olur. İstanbul eğer Türk modernleşmesi diye bir şey varsa işte odur, o birikimdir. Türkiye'nin en tam Batısı'dır. İşte bu modernleşmenin yerinden söküp oynattığı Doğu'lu kır insanı, modernleşmenin kaynağına yürümüş, ama galiba biraz fazla yürümüş ve gelip onun üzerini örtmüştür.

Önüne gelen medyaya saldırıyor. Şimdi de başımıza Mirkelam diye bir bela sardı diye hayıflanıyor. Oysa artık bugün İstanbul Mirkelam'dır. Mirkelam, Gülhane Konserleri'nin yüzbinleri çeken cazibesinin nereden geldiğini görebilen "uyanık" bir yurttaşımızdır. Türk modernleşmesinin kalıpları içinde devinen hayat bu sentezi yaratmıştır. Beğensek de beğenmesek de geleceğimiz artık odur.

Refah Partisi İstanbul'u gavurdan islama kazanmasının mücadelesini vermiyor. Kimliğini büsbütün yitirdiğini gördüğü topluma kendince bir kimlik öneriyor. Bu kimlik eski bir kimlik olduğu için de araya giren tarihi, Türk modernleşmesinin tarihini yırtıp atmak istiyor. İstanbul'u islama değil, yeniden Doğu'ya kazanmak istiyor. 20 yılda yirmi milyon insanla zaten fiilen gerçekleşmiş fethin bayrağını açıyor. Bizans'tan değil, Beyoğlu'ndan, Etiler'den Bostancı'dan, Boğaziçi'nden, gökdelenlerden kurtarmak istiyor İstanbul'u.

Doğal halk davranışı Refah Partisi'nin arkasında kümeleniyor. Öteki partilerin de islamcı silahları var. Böylece Türkiye toplumu kendisi her ne ise ona uygun davranıyor. Gelip İstanbul'u da alıp gidiyor. Tamam, belki bir miktar öyledir ama Aziz Nesin'in hesapladığı kadar da ahmak değildir herhalde "millet". Refah Partisi'nin yalanlarının peşinden gidiyor değildir. Sol daha mı az yalan söylüyor; peki "millet" neden sol yalanların peşine takılmıyor?

Kimse kendini kandırmasın. Toplum kimsenin peşinden gitmiyor, kendi doğasının sürüklediği yere sürükleniyor.

Türkiye'nin sancısı henüz tazedir. Daha çok kıvranacak.

KİTAP GAZETESİ
1 HAZİRAN 1995 CİLT: 4 SAYI: 45
Aylık Dergi 30.000.- TL.

HER SAYISINDA

- 150'den FAZLA YENİ YAYININ DUYURUSU
- İÇİNDEKİLERİYLE KİTAPLAR
- KENDİNİ TANITAN 100'den FAZLA KİTAP
- KİTAP ÜZERİNE YAZILAR
- 80'den FAZLA DERGİNİN İÇİNDEKİLERİ

İçindekileriyle
DERGİLER

TÜRKİYE'de KİTAP YAZILIYOR BASILIYOR SATILIYOR...

İSTANBUL KÜTÜPHANECİLİK KİTAPÇILIK
İstiklâl Cad. Mis Sokak No:19 Daire:6
80080 Beyoğlu - İstanbul
Tel: (0212) 249 05 33 Fax: (0212) 251 83 91

TİYATRO Tİ
Kafka'nın
'Açlık Cambazı'nı
12-13 Haziran
Saat:19.00'da
Fransız Kültür Merkezi'nde

Oğuzhan Müftüoğlu ile sosyalist hareketin sorunları ve Devrimci Yol hakkında konuştuk:

'Kendilerini yenileyenler kazanacak'

Devrimci Yol, 1980 öncesinde Türkiye solunun en yaygın ve etkin siyasi hareketlerinden biriydi. Ancak, 1980 sonrasındaki yaklaşık15 yıllık bir süre boyunca, başka grupların aksine, Devrimci Yol yeniden siyasi bir irade olarak kendisini varedemedi ya da etmedi. Üç yıl önce Devrimci Yol çevrelerinde başlatılan "Tartışma Süreci" bir yeniden yapılandırma girişimi olarak gelişti. "Tartışma süreci" yazıları bir kitap serisi halinde yayınlandı. İki hafta önce ise, Devrimci Yol geleneği içinde yeralan bir çevre "Yeniden" adlı bir dergi çıkarmaya başladı. Derginin ilk sayısı toplatıldı. Dergiden önce programatik bir belge niteliğinde olan "Yeni bir devrimci siyaset için notlar" başlıklı bir bildirge yayınlandı. 12 Eylül'den sonra açılan Devrimci Yol davasında "1 Numaralı sanık" olarak yargılanan **Oğuzhan Müftüoğlu** ile, Devrimci Yol, 1995 Türkiye'sinde Devrimci Yolculuk, sosyalist hareketin yeniden yapılandırılması ve sosyalistlerin birliği hakkında **Merdan**

Oğuzhan Müftüoğlu (solda), Merdan Yanardağ ile sosyalist hareketin yeniden yapılandırılması sorununu tartıştı.

Çeşitli yayın organlarında Devrimci Yol ve Devrimci Yolculuk hakkında çeşitli yazılar yayınlanıyor. Rivayet muhtelif. İnsanların üzerinde anlaştığı bir tanım yok. Belki böyle bir tanım olması gerekmiyor ama, siz o hareketin önde gelen adlarından birisiniz. Sizce1995 Türkiye'sinde Devrimci Yolcu'luk ne anlama geliyor?

Ben Devrimci Yol sürecinin içinde bulunan bir insanım. Devrimci Yol, diğer sosyalist gruplar ve partiler gibi Türkiye'nin kazanımlarından birisidir. Halka mal olmuş bir harekettir.

Bugün Devrimci Yol'un eski kimliğinde ya da siyasal etkinliğinde bulunmadığını söylemek mümkün. Belki yeniden varedilebilir. Ama geçmişi olduğu gibi tekrarlamak mümkün değil. Devrimci Yol'u da tekrarlamak mümkün değil.

Devrimci Yol, Türkiye'nin çok özgün koşullarında ortaya çıkan bir oluşumdu. Şimdi farklı tanımlar var Devrimci Yol hakkında.

Herkes kendi bulunduğu yerden yaşamış Devrimci Yol'u.. Herkes kendi bulunduğu yerden bakarak birtakım tanımlar yapıyor. Bunların bir kısmının gerçeği yansıtmadığını ve sübjektif kaldığını söylemek mümkün.

Aslında şimdi ben de, "hayır öyle değil, Devrimci Yol şöyleydi" desem, ben de büyük ölçüde öznel bir noktada kalacağım, sübjektif davranacağım. Devrimci Yol'u tanımlamak için bir şeyi ihmal etmemek lazım; Devrimci Yol, kendi teorik argümanları, politik çizgisi ve sergilediği pratik ile, marksizmi kabul eden ve marksist dünya görüşünü Türkiye koşullarına somut olarak uygulamaya çalışan bir harekettir. Bunu en iyi şekilde yapan gruplardan biri olduğunu düşünüyorum. Marksizmi en iyi yorumlayan, Türkiye somutunu en iyi çözümleyen ve bu temelde doğru siyaset üretebilen bir grup olduğu kanısındayım. Devrimci

buradadır. Devrimci Yol'un ne olduğuna karar vermek için, içinde bulunduğu koşullara ve ait olduğu tarihsel dönemde ürettiği politikalara bakmak lazım.

Bugün Devrimci Yol'u tekrarlamak mümkün mü?

Hayır. Bugün Devrimci Yol'u tekrarlamak mümkün değil. Devrimci Yol çevrelerinde çok farklı düşüncelere sahip olan insanlar var. Bugünün Devrimci Yol'u, ancak, yine bugünün Türkiye'sinde halkın yaşadığı sorunlar karşısında yeni marksist çözümler üretmekle geliştirilebilir.

Geçmişte Devrimci Yol'u yaratan şey, marksizmin o günün somut koşullarına doğru uyarlanmasıyla geliştirilen politikalarsa eğer, bugün de aynı şey yapılarak yeniden üretilebilir. Bence, ne Devrimci Yol, ne de diğer siyasal gruplar, bugün geçmiş kimlikleriyle, geçmiş yapılanmalarıyla, geçmiş politik argümanlarıyla Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu sorunlara yanıt getiremezler. Kendilerini yenilemeleri gerekiyor. Çünkü dünyanın gündemi değişti, Türkiye'nin gündemi değişti. Sovyetler'in çözülmesi, sosyalist sistemin çökmesi ile sosyalist mücadele tarihinin bir evresi kapandı. Bu değişiklik aynı zamanda emperyalist sistemdeki, kapitalist sistemdeki değişiklikleri de kışkırtan, emperyalizmin politik değişimlerini de gündeme getiren bir olgu.

Devrimciler yeni sorunlarla yüzyüze olan bir dünyada ve Türkiye'de siyaset yapacaklar.

Gerek Devrimci Yol, gerekse diğer siyasal gruplar belli bir tarihsel gelenek oluşturdular. Hatalarına rağmen hepsinin, pek çok olumlu yanları da var. Ve Türkiye'de bundan sonra sosyalist bir hareket mutlaka devrimci hareketlerin geçmiş birikimlerinin üzerinde gelişecektir. Ancak kesikli ve dengesiz bir gelişme dönemi yaşanması kaçınılmaz bir şeydir.

tün solu kaçınılmaz olarak yeniden yapılandıracağı kanısındayım. Bu süreç içerisinde kendisini yeniden üretebilen, kendisini yenileyebilen, o cüreti gösterebilen hareketlerin gelişme şansı vardır diye düşünüyorum.

Bugün ortada şöyle bir durum var; kimse Devrimci Yol adına konuşmuyor. Gerçi Devrimci Yol geniş bir çevre.. Geçmişte Türkiye'nin en yaygın ve en etkili hareketlerinden biriydi. Ama yine de bir gelenek olarak 1995 Türkiyesi'ne taşındı mı taşınmadı mı sorusuna yanıt verilemedi. Bu soru hep askıda kaldı. "Yeniden" dergisinde çıkan yazılarda ve "Yeni bir devrimci siyaset için notlar" adlı broşürde (bildirgede) Türkiye solunda bir boşluğun bulunduğu belirtilerek, bu boşluğu doldurma iddiasıyla yeni bir girişim başlatıldığı ilan ediliyor. Dergide, "yeniden Devrimci Yol" deniyor. Yeniden dergisi, Devrimci Yol adına bir siyasi iddianın taşıyıcısı olacak mı? Elbette dergide belirtildiği gibi, basitçe tekrarlamaktan sözetmiyorum.

Hayır, Yeniden'in çıkış amacının "Devrimci Yol"u tekrarlamak

olduğu kanısında değilim Bu doğru değil. Şöyle bir sorun var tabii; 80'li yıllarda Devrimci Yol'un kendisini diğer gruplar gibi yeniden toparlaması pek mümkün olmadı. Yurt içinde ve dışında değişik süreçler yaşanmış. Ben içinde bulunmadım. Bütün o dönem boyunca cezaevindeydim. Dışarıda olup bitenleri izlemem de olanaksızdı. Hâlâ da tam olarak bilmiyorum. Bir kısmını da çıktıktan sonra öğrendim. Bunun nedenlerine girmek şimdi çok mümkün değil.

Biliyorsunuz iki yıl önce bir tartışma süreci başlattık. Tartışma sürecinin başlangıcında Devrimci Yol'u yeniden bir ortak irade olarak örebil-

dirgesinde ifade de edilmişti. Ama bu mümkün olmadı. Mümkün olmayışının değişik nedenleri var. Farklı gruplaşmalar, farklı eğilimler, daha önceden oluşmuş gruplaşmaları aşmak çok zordu. Kimseyi suçlamak gibi bir düşüncem falan da yok.

Zaten, sadece Devrimci Yol içerisinde değil, bütün siyasi gruplar içerisinde farklılaşmalar ve gruplaşmalar var.

Siz Devrimci Yol davasının bir numaralı sanığısınız..

Onun çok fazla bir anlamı olduğu kanısında değilim, savcının sıralama hatası da denilebilir.

Peki öyle kabul edelim, ama en azından şu söylenebilir; Devrimci Yol'un bir hareket olarak ortaya çıkışında, örgütlenmesinde, gelişiminde önemli katkılarınız var. Bir yazınızda "Fatsa Kızıldere'nin hem bir devamıdır, hem de bir eleştirisidir" demiştiniz. Bu söz Devrimci Yol'un hem THKP–C geleneğini içeren bir hareket, hem de onu eleştiren ve aşan bir yapı olduğunu ifade ediyordu. 1995'in Türkiye'sinde de aynı şeyden söz edilebilir mi? Gerçi yayın kurulunda olmadığınızı söylediniz ama, desteklediğiniz ve katkıda bulunduğunuz Yeniden'i hem geçmişi içeren, hem de onu aşmaya çalışan bir çıkış, yeni tür bir Devrimci Yolculuk diye niteleyebilir miyiz?

Söylediğim gibi savcılar öyle numaralandırdı, sonra da bu numara bir makam gibi algılandı. Oysa Devrimci Yol'un oluşmasına çok daha fazla katkı sunan insanlar olduğunu biliyorum ben. Ama ben tabii ki Devrimci Yol içerisinde bulundum ve önemli bir çabam oldu.

Şunu söyleyeyim; 75'lerde Türkiye'de THKP–C hareketinin yenilgisinin ve Kızıldere sonrasının ideolojik karmaşası yaşanıyordu. Tutulacak yol konusunda aslında bugüne çok benzeyen tartışmalar vardı. Bana öyle geliyor ki, sanki aynı şeyleri yeniden tartışıyoruz.

Özellikle genç arkadaşlar, Kızıldere'de kaldığımız yerden devam edeceğiz diyorlardı. 70-71'deki THKP–C'nin eylem çizgisini aynen sürdürmeye çalışıyorlardı. Bu bir yanılsamaydı.

Ama bana göre,75'lerde Türkiye'de yaşanan koşullar çok farklıydı. 69'daki THKP–C'yi THKO'yu; onların eylem çizgisini, cunta girişimlerini ve dağ hareketlerini; o dönemdeki sınıf mücadelesinden, siyasal gelişmelerden ve mücadelenin kendi çelişkilerinden bağımsız düşünmek olanaksızdı. 75'lerde o eylemleri ve mücadele çizgisini tekrar etmenin aynı sonuçları veremeyeceği çok açık bir şeydi. Benzer eylemler yapmak her zaman için mümkün. Ama o eylemin kendisi bir siyaset üstüne kurulu olmak durumundadır.

1969'larda sözkonusu olan; Türkiye'deki sorunların çözümü ve temel yönelim ne olacaktır sorusuydu.

Buna verilen cevaplar farklıydı. Örneğin bir askeri cuntayı tercih et-

hepimiz ona hayrandık- dar bir grupla dağlarda bir gerilla savaşına yönelme anlayışı; TİP'in temsil ettiği ve hemen hemen tümüyle sağa çekilmiş, etkisiz, parlamentarizme bağlanmış bir politik tutum.. Bunların tümü aynı sorulara, farklı yerlerden verilen farklı cevaplardı.

Bunların yanında devrimci hareketi, gelişen işçi sınıfı hareketini, gençlik hareketini belli bir boyuta ulaştıran; bağımsız bir devrimci siyasi hattın oluşturulması çizgisine çeken ya da uzun vadeli olarak bu çizgiye yönelen bir politika vardı. Ve herşey bunlara göre şekilleniyordu.

THKP-C'nin bir hareket olarak gelişmesi de aslında bu gerilimleri yaşayarak gerçekleşti.

75'lerde böyle sorunlar yoktu. Ne kemalist bir darbe, ne de ona bel bağlama eğilimi vardı. Türkiye başka sorunlar yaşıyordu. Tabii silahlı eylem sadece 70 koşullarında geçerliydi diye birşey söylemiyorum. Türkiye gibi bir yerde koşullar ne olursa olsun, "körün değneğini bellediği gibi" derler ya, işte onun gibi, sadece eyleme, sadece onun şiddet yanına bağlanmak mümkündür. Böyle bir eğilim vardı o dönemde. Bu tercihe karşı Devrimci Yol çizgisi gelişti.

Evet ama Devrimci Yol THKP–C mirasına da sahip çıktı. En azından net bir eleştirel tutum takınmadı. Daha çok yeni bir çizgi geliştirmeye çalışarak bunu yaptı. Öyle değil mi?

Bu süreklilik kaçınılmaz bir şey. Söylediğin şey çok tartışıldı aslında. Belirttiğim gibi, bir tarafta geçmişi aynen tekrar etmek isteyenler vardı. Diğer tarafta da, yaşanan yenilgi nedeniyle geçmiş çizginin bütünüyle yanlış olduğunu savunan ve bu nedenle geçmişin tam tersini yapmaya çalışanlar vardı. Mesela gidip işçileri örgütleyelim, işçi hareketini örgütleyelim, işçilerin çevresinden bir hareket çıksın, işçi sınıfı partisi olsun, işçiler kendilerini kurtarsınlar ve toplumu kurtarsınlar gibi bir eğilim belirmişti. Yani iki uç vardı.

Bilginin, bilginin gelişme sürecinin yanlışlardan arınarak, yanlışların düzeltilmesiyle geliştiği bir evrensel gerçeklik. Bu dünya sosyalist hareketi için de geçerli. Mesela sosyalizmin bir dönemi bitti. 70 senede kim ne söylediyse, Lenin ne söylediyse, Troçki ne söylediyse hepsini atalım, yeni bir şeyler söyleyelim demek doğru değildir. Öyle ilerlemek mümkün değildir. Yani tümden ret ve tümden inkara dayanan bir anlayışla gelişmek mümkün değil. Hatalı yönleri eleştirmek, yanlışları bulunmak ve onları düzelterek ilerlemek temel kuraldır.

Biz tamamen 75'lerde var olan tartışmalar içerisinde, en az yanlışını en az hatalı olanını seçmeye çalıştık. Ortaya çıkan sonuç aslında bizim istediğimiz, bizim başta tasarladığımızdan da kısmen farklı bir şeydir.

Devrimci Yol 12 Eylül'den önderliğini ve yapısını koruyarak çıkamadı. Bunun nedeni acaba sizin biraz önce özetlediğiniz anlayış ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan örgütlenme politikası olamaz mı?

Yenilginin bütün ağırlığı en çok Devrimci Yolcuların üzerine çökmüştür diyebilirim. Yani ben şimdi hatırlıyorum, Devrimci Yol kaybettiği zaman, bundan büyük sevinç duyan, mutluluk duyan bazı devrimcileri hatırlıyorum. Manşetler atan, dergilerinde "Bir devin çöküşü" diye yazılar yazan sol gruplar hatırlıyorum. Farkında değildiler aslında ye-

Sol gruplar bugünün Türkiye'sindeki siyasal gelişmeler karşısında, etkin bir politik pozisyonu ifade etmiyorlar. Solun, burjuvazinin değişik argümanları karşısına etkin bir politik güç olarak çıkabilmesi, Türkiye'nin kaderinde söz sahibi bir güç olarak ayağa kaldırılmasından geçer diye düşünüyorum. Bu geniş kapsamlı bir iş ve yalnızca bir partiyle gerçekleştirilebilecek bir şey de değil.

nilgi kendi yenilgileriydi aynı zamanda. En öndeki yenilince ona biraz seviniliyor. Belki arkada kalmaktan kaynaklanan bir duygu bu. Kendisinin de o yenilgi içinde olduğunu biraz unutuyor. Hala farketmiyenler de var. Bazıları önlerinin açıldığını düşündü.

Bunlar, bizim solumuzun Türkiye solunun geleneksel zaafları bence. Şimdi Devrimci Yol'un bu yenilginin yükünü en çok üzerinde hisseden hareket olması, bu yenilginin bu çevrede daha derin bir iz bırakmasına da yol açtı. Şöyle bir şey söylemek mümkün; kaybettiğiniz şey ne kadar fazla ise, onu yeniden kazanmanız da o kadar zordur.

Tam kimin sözüdür hatırlamıyorum ama, şöyle bir değerlendirme vardı; "Devrimci Yol örgüt olduğu için yargılanıyor, oysa tarih bizi örgüt olamadığımız için yargılayacak" diye.. Bu ne ölçüde doğruydu?

Devrimci Yol Türkiye'deki sol gruplardan bir tanesi. Bunların bir kısmı kendisini parti, marksist leninist bir parti olarak gördü. Bir kısmı örgütüz dedi. Bunların hepsi ne kadar örgütse Devrimci Yol o kadar örgüttü. Onlar ne kadar örgüt değilse Devrimci Yol da o kadar örgüt değildi.

Devrimci Yol, geçmişte de günümüzde de iktidar perspektifine sahip olmamakla eleştirildi.. Bu eleştirileri doğru buluyor musunuz?

1979–80 Türkiye'sinde Devrimci Yol'un o örgütlülüğüyle kazanabilmesi mümkün değildi. Ama, başkalarının da, Türkiye'de var olan herhangi bir hareketin de başarılı olması mümkün değildi. Şu söylenebilir; aslında iddianın tersine Devrimci Yol Türkiye'deki en gerçekçi iktidar perspektifine sahip olan bir hareketti.

Fatsa'ya ya da Ardanuç'un bir dağ köyüne gittiğiniz zaman oradaki Devrimci Yolcular'da iktidar perspektifi herkesten daha sahici ve somut bir şekilde vardı. Lafta iktidar perspektifine sahip olduğunu söyleyenlerden daha gerçekçi bir tutumdu bu.

Türkiye solu 1980 Türkiye'sinde yenilmemeyi hak edecek bir olgunlukta, gelişkinlikte ve yetkinlikte değildi.

Teoriye ve tarihsel pratiğe ilişkin sorunların tartışılması tüketilmeden, sosyalist sistemin çöküş nedenleri yeterince değerlendirilmeden, bunun ideolojik sonuçları ortaya çıkartılmadan ilerlemek mümkün mü?

Yok hayır, öyle bir şey demiyorum. Zaten benim marksizm anlayışıma göre, her zaman teoriyi yeniden kurmak zorundasınız. Bunu 75'te de yapmak zorundaydık, 78'de de.. Bugün de yapmak zorundayız.

Örneğin Mahir'in 69'lardaki eylem çizgisinden başka bir çizgi izledik. Bu Mahir için de geçerli, kendi yazdıklarımız için de geçerli, Marks'ın yazdıkları için de geçerli. 89'dan sonra özellikle zorunlu. Yani her zaman için zorunlu bir şey.

Söylediklerim Marksizmin aşılmaz olduğu anlamına gelmiyor. Marksizmin aşıldığını iddia edenler var. Avrupa'da özellikle bunu iddia edenler var. Ben ideolojik olarak marksizmin aşılmaz bir doktrin olduğu kanısında değilim. Ama marksizmin aşılması onun yerine konulacak olan şeyin ortaya çıkmasıyla mümkündür. Bugün bu yapılmış değildir. Bugün böyle bir şeyin ortaya çıkmasının da mümkün olduğunu düşünmüyorum.

Yani hala marksistsiniz..

Tabii ki. Marksizm felsefi olarak, kendisinin aşılabileceğini kabul eden bir doktrindir. Marksizmin aşıldığını iddia eden teorisyenleri okuduğum zaman ortaya koydukları şeylerin marksizmin çok çok gerisinde olduğunu görüyorum. Yani marksizmin geriye doğru aşıldığını iddia ediyorlar, bu mümkün değil, tarihi olarak mümkün değil. Marksizm ancak ileri doğru aşılabilir. Böyle bir teori ortaya çıkmış değil, bugün geçerli olan marksizmdir.

Bugün yeni bir devrimci sosyalist çıkışın koşulları var mı? Eğer varsa bunun için sosyalistlere düşen görev sizce nedir? Sosyalist hareket nasıl yeniden yapılandırılabilir?

Sol gruplar bugünün Türkiye'sindeki siyasal gelişmeler karşısında, etkin bir politik pozisyonu ifade etmiyorlar. Bugün Türkiye yeniden yapılandırılıyor. Burjuvazi eski yapının artık devam ettirilemeyeceğini farkediyor. Çünkü devletle toplum arasındaki bütün düzenleyici ilişkiler parçalanmış durumda.

Ama sol Türkiye'nin bugünkü kavgasında bir taraf ve etkin bir güç değil. Solun, burjuvazinin değişik argümanları karşısına etkin bir politik güç olarak çıkabilmesi, Türkiye'nin kaderinde söz sahibi bir güç olarak ayağa kaldırılmasından geçer diye düşünüyorum. Bu geniş kapsamlı bir iş ve yalnızca bir partiyle gerçekleştirilebilecek bir şey de değil.

Sosyalist hareketin yüzünü topluma dönerek bir gelecek projesi sunabilmesi için, herşeyden önce kendisini yeniden yapılandırması gerekiyor. Tek tek gruplar, çevreler ya da gelenekler, bulundukları yerde kendilerini yeniden yapılandırabilirler mi? Yoksa bu yeniden yapılandırma işini birleşik bir etkinlik zemininde mi gerçekleştirmek gerekiyor? Yani bunu başkalarıyla birlikte yapmak zorunda değil miyiz?

Grupların biraraya gelebilecekleri formüllere karşı değilim. Ama şimdi şöyle bir gerçeklik var: Birincisi, gruplar kendi içlerinde ideolojik ve yapısal sorunlarla yüzyüzeler. İkincisi gruplar genel olarak emekçi kitlelerin etkinliğinden kopuk durumdalar. Kitlelerin içinde değiller ve inandırcı olamıyorlar.

Bugün sol grupların yayın organlarının tirajlarına bir bakalım. Sağcıların çıkardıklarıyla bir kıyaslayalım. Arada korkunç bir fark var. Kitlelerin etkinliği, partilerin etkinliğinden, birleşmiş ya da birleşmemiş, grupların ya da partilerin etkinliğinden çok daha fazla. Şimdi sorun şurada, bu kriz ortamında devrimciler emekçileri etkin bir politik güç olarak ortaya çıkarmak zorunda. Sol grupları biraraya getirerek bunu yapmış olamayız. Ben sol grupların biraraya gelmesine karşı olmadığımı söyledim. Böyle bir proje içerisinde sol gruplar olmalı. Sol gruplar katılmalı ve desteklemeli.

Yöntem çok önemli. Sol grupların önderliklerinin biraraya gelip bir yapı üzerinde anlaşmaları ve biz birleştik demeleriyle böyle bir politik gücü ortaya çıkarmak mümkün değil. Emekçi dinamiklerinin, kitle dinamiklerinin, kitle inisiyatiflerinin bugün solun tek tek gruplarının bünyesinde var olan dinamiklerden çok çok üst boyutlarda olduğunu kabul etmek lâzım. Devrimci potansiyeli, emekçi dinamiklerini, taban dinamiklerini biraraya getirebilecek formülleri aramak lazım. Bir kitle partisi, bir birleşik sol parti benim için sadece bu açıdan anlamlı bir şeydir.

Geçen günlerde sosyalistler arasında bir "kimlik" tartışması yaşandı. Siz sosyalist bir kimlikle yeniden kitlelerle buluşulabileceğine inanıyor musunuz? Yoksa kimliklerimizi cebimize koymayı mı teklif ediyorsunuz?

Hayır ben o düşüncede değilim, bir kitle partisinin, bugün Türkiye'nin yeniden yapılandırılabilmesi için ortaya sürebileceği talepler özü itibariyle sosyalist olacaktır. Belki klasik bir sosyalistleştirme programı olmayabilir ama, temelde sosyalizme dönük geçişsel bir program olacaktır.

Peki açık bir sosyalist kimliğe sahip olmanın ne sakıncası var?

Şimdi bırakın sosyalist kimliği, hiçbir zaman Devrimci Yol kimliğimi de cebimde saklamam ben. Nereye gidersem gideyim ben sosyalistim, Devrimci Yolcuyum , marksistim ve öyle de kalacağım. Siyasat yaparken bu kimliği saklamak kadar saçma bir şey olamaz. Yeniden'de okuduğumuz yazılar, üç yıldır yaşanan tartışma süreci dizileri içersindeki sayısız metinler, kitaplar, sayısız makaleler ortada. Bunların hiçbirinde böyle bir tutuma rastlayamazsınız.

Sosyalist kimliğin bir tarafa bırakılmasının tartışma konusu edilmediği çok açık bir şey. Söz konusu olan, marksizmin bugünkü nesnel koşullarda nasıl yorumlanacağıdır. Önemli olan şudur; nasıl bir siyasal yapı öneriyorsunuz, nasıl bir toplumsal- siyasal yapı öneriyorsunuz? Yani nasıl bir program ve iktidar sistemi önerdiğinizdir. Bir partinin kimliğini asıl olarak belirleyecek şey budur.

Sosyalist karakterli bir parti ya da sosyalist bir parti olmak hangi anlamda sakıncalı? Biraz daha açayım, sizin içinde yer aldığınız Kitlesel Sol Parti Girişimi içinde sosyalistlerin yeri nedir?

Bunu emekçiler, girişimin içindeki insanlar,sosyalistler, devrimciler tayin edecekler. Devrimci Yolcular da kendi yerlerini kendileri tayin edecekler, onun yerini tabii ki ben bilemem.

Leninist parti ile kitle partisinin aynı olmadığı bilinen bir şey. Bu konuya şöyle yaklaşanlar var, mesela TDKP'li arkadaşlar gibi. Onlar diyorlar ki işçi sınıfının öz örgütü, öncü örgütü biziz, TDKP'dir, kurulacak emekçi partisi bunun kitle partisi olarak onun tarafından yönetilecek...

Böyle bir şeye katılmıyorum. Ne Türkiye solunun ve grupların durumu, ne genel sosyalist hareketin durumu böyle bir şeyi haklı göstermiyor. Biz de kendimizde öncü rolünü görmüyoruz.

Buna biraz da sınıf mücadelesinin kendi gelişimi karar verecek...

Oğuzhan Müftüoğlu (solda), 1969'da Ertuğrul Kürkçü ve Mahir Çayan'la..

Birleşik Kafkasya bir düş mü?

▼ Kuzey Kafkasya'daki gelişmeleri yakından izleyen ODTÜ Ekonomi Bölümü öğretim üyesi Erol Taymaz, Kafkasya halklarının düşü olan Birleşik Kafkasya'nın gerçekleşmesinin en azından Rusya Federasyonu içinde zor olduğunu düşünüyor.

Hatice CAN

Ankara– Birleşik bir Kafkasya düşü 19'uncu yüzyıldan beri Kuzey Kafkasyalılar'ın bilincini meşgul ediyor. Tarih boyunca büyük devletlerin saldırısına uğrayan ve egemenlik altına alınmak istenen yerli küçük halkların bilincinde uyanan bu düş, büyük bir kaos ve altüst oluşun yaşandığı son yıllarda daha sık telaffuz edilir oldu. Bu düşün ilginç olan yanı, milliyetçiliğin ve ulusal temelde ayrılma eğilimlerinin yayıldığı günümüzde, uluslararası bir birliği önermesi. Bu temelde, Kuzey Kafkasya'daki gelişmeleri yakından takip eden ve kendisi de Adıge olan ODTÜ Ekonomi Bölümü öğretim üyesi Erol Taymaz'la görüştük.

Kafkasya'da bugünkü yapıyı bize özetler misiniz?

Kafkasya'da yapılar ve ilişkiler çok karmaşık. Örneğin Dağıstan'da kapitalizm öncesini andıran ilişkiler var. Aynı ülkeden bir Avar ise uzayda en uzun süre kalma rekoru kırdı. Biri köyünden hiç çıkmamışken, diğeri uzaya çıkmış. Bu bizim bakış açımızdan çelişkili bir durum.

Çok farklı kültürler, aynı coğrafya içinde çok farklı ilişkiler var. Kabarday Balkar'ın bir milyon nüfusu içinde üç büyük etnik grup var. Etnik çeşitlilik çok fazla, nüfusları ise az. Din çok çeşitli, Ruslar Ortodoks; yerli halklarınsa bir kısmı Müslüman, bir kısmı Ortodoks. Yakın geçmişlerinde ise çok tanrılılık var.

Coğrafi birlik, ekonomik olarak karşılıklı bağımlılık ve kültürel birlik birleştirici unsurlar. Kazaklar bile kültürel olarak benzer bir yapıdalar.

Bölgede ulus devletlerin kurulması mümkün mü?

Ulus devlet bu bölge için mantıklı değil. Ulusaltı kimlikler var. Adıge'lik dışa karşı varolan bir kimlik; ancak kendi içlerinde, Şapsığ, Kabardey diye ayrılıyorlar. Ulusüstü kimlikler var. Dinler, bölge aidiyetleri, genel olarak Kafkasyalılık var. Bu kimlikler arasında ulusal kimlik öne çıkmış değil. Farklı dinlerden, uluslardan insanlar birbirleriyle evlenmiş. Kimlikler çok üst üste oturmuyor, dağınık. Çeçenya ve Abhazya bu yönden istisnadır.

Çeçenya'daki olay etnik bir çatışma değil. Net olarak belirlenmiş bir ordusu ve net olarak belirlenmiş bir direnme gücü var. İnsanlar Ruslar'dan nefret ediyor. Gerek 19'uncu yüzyıldaki, gerekse İkinci Dünya Savaşı'ndaki deneyim insanların Ruslar'a güvenememesine ve nefretine yol açmış.

Abhazya'da ulusallık daha önde, ama Abhaz yöneticiler tarafından kültürel çeşitlilik sürekli vurgulanıyor.

Çeçenya ve Abhazya dışında Kafkasya'da 70 yıldır etnik boğazlaşma yaşanmadı. İkinci Dünya Savaşı'nda Çeçenler sürgün edildi. Abhazya ve Osetya'da devrim sonrasında Gürcü şovenizmi dolayısıyla sistemli bir baskı uygulandı. Sovyetler Birliği döneminde federasyonların olması etnik grupların varlıklarını korumasını sağladı, ancak çatışmaya da açık bir yapı oluşturdu. Çünkü devletler etnik temelde örgütlendi. Etnik olarak tanımlandı. Sınır tartışmaları hep devam etti.

İnguş ve Asetinler arasında bir bölge tartışması varken, bunlar aynı federasyonlar içinde olduğu için, devletlerarası problem haline geliyor.

Sekiz resmi dili olan Dağıstan'ın resmi olmayan bir sürü lehçe ve dili var. En büyük grup ise 400 bine ulaşmıyor. Azerbaycan'la arasında Lezgi sorunu var. Sınır çizilmesi sözkonusu olunca bir bölümü Azerbaycan'da, bir bölümü Dağıstan'da yaşayan Lezgiler istemedi. Bu da devletlerarası problem oluyor. Federal sistem koruyor, ancak, etnik çatışmaları da toplulaştırıyor.

Birleşik Kafkasya düşüncesi nasıl ortaya çıktı?

Rusya'nın 19. yüzyıldaki ilerlemesine karşı toplu direnme mantığından çıktı. O dönemde Polonya'yla bile dayanışma vardı. Bugünlerde de Polonya'da Özgür Kafkasya radyosu kuruluyor.

Devrim sırasında, Kuzeydoğu Kafkasya'da Dağlılar Cumhuriyeti kuruldu. Yerli halkların kurduğu bir devlet. Kuzey Kafkasya'nın bir ekonomik bütünlüğü var, ulaşım doğu-batı ekseninde. Hat dağların yamaçlarından başlıyor, kuzeyde tarım, hattın çevresinde endüstriyel bölge, en yakın bölge de Don havzası. Bakü–Batum hattında bir eksen var. Kafkasya tarihsel olarak İran ve Anadolu'dan kopuk. Kuzey ve Güney Kafkasya ise hem ekonomik, hem de coğrafi bütünlüğe sahip bir bölge. Kurulan cumhuriyet, Güney Kafkasya ile bir konfederasyon kurmak istedi, olmadı. Osmanlılar kışkırtıp bağımsız cumhuriyet ilan ettiler. Güney Kafkasya'ya Kızılordu girince dört cumhuriyetten oluşan, Transkafkasya Konfederasyonu kuruldu. Stalin döneminde de bu konfederasyon kaldırılıp yerine ayrı ayrı cumhuriyetler kuruldu.

Devrim sonrasında, Gürcistan'dan kaçan menşevikler Avrupa'ya gittiler. Mülteci hayatında hep Kafkasya konfederasyonu kurulmasını istediler: "Güney Azerbaycan, Gürcistan var, Ermenistan da gelsin, Kuzey Kafkasya'yla birleşilsin" diye; ancak olmadı.

Bugün Kafkasya birliğinin gerçekleşme şansı nedir?

Yakın gelecekte Kuzey Kafkasya'da güçlü bir ekonomik birliktelik ihtimali yok. Rusya Konfederasyonu içindeki özerk bölgeler bir ekonomik işbirliği anlaşması imzaladılar. Siyasi birlikteliğe gidilmesi ise en azından Rusya Federasyonu içinde zor.

Kafkasya'nın batısında nüfusun ezici çoğunluğu Ruslar'dan oluşuyor. Adige özerk bölgesinde Adigeler nüfusun ancak yüzde 25'ini oluşturuyor. Bu durumda savunulabilir bir şey olmaktan çıkıyor. Öyle bir cumhuriyet Rusya'nın da içinde olmak isteyeceği bir şey olur.

Çeçenya'da Rus düşmanlığı çok fazla. Kaldı ki Çeçenya'da petrol var. Petrol olmasa dahi ayrılmak istiyorlar. İlişkiler de çok karmaşık. MİT'le KGB anlaştı. Çeçen–Kürt pazarlığı yapıldı.

İran Ermenistan'a yaklaşıyor. Çünkü Güney Azerbaycan'ın tümü İran toprakları içinde. İşin içinde petrol olunca ilişkiler karmaşıklaşıyor.

Sizce bir çözüm yolu görünüyor mu?

Avrupa Birliği'nde ortaya atılan yeni bir çözüm önerisi olumlu gelişmeler yaratabilir. Örneğin Brüksel'de Korsika sorunu için, bölünme olmasın, bölgede yeni bir devlet kurulacağına, AB üzerinden uluslararası ilişkilerini kursun deniliyor. Kendi içişlerinde de serbest olacak.

Çeçenya'daki savaşın acıları bütün Kuzey Kafkasya halklarını etkiledi.

İran kuşatmasının perde arkası!..

Faik BULUT

Amerikan yönetimi, İran'a ekonomik ambargo uyguladığını açıkladı. Özet bahane şuydu: "İran, bölgedeki islami kökten dinciliğin ve terörizmin baş destekçisidir. Aynı zamanda nükleer silah üretip bölgeyi ve bütün dünyayı tehdit etmektedir!.." Buna karşılık Tahran yönetimi, ülke çapında seferberlik ilan ederek, "Büyük Şeytan'la olan kutsal savaşta, zaferin mutlaka İran halkının olacağını" ileri sürdü.

Gerekçeler ve politik söylemler bir yana, İran'a ambargo politikası, bölgede son zamanlarda önemli gelişmelerin oluşuna ilişkin bir ipucu olarak ele alınabilir. Nedir bunlar?

Bir; ABD yönetiminde uzun süreden beri çifte kuşatma (dual containment) politikası tartışılıyordu. Buna göre, İran ile Irak, bölgedeki en tehlikeli iki ülkedir. Bunlar, bölge barışını, komşu ülkeleri ve dolayısıyla demokratik ülkelerin çıkarlarını tehdit etmektedirler. Bir Rus yetkilisinin deyimi ile, "İran ile Irak iki öcü gibi gösteriliyorlar. Öcü ya da canavarın başını kesmek gerekir. Bu amaçla Irak adlı öcünün balonu söndürülünce, şimdilerde İran en büyük kabus olarak sunulmaya çalışıyor." Eh, öcüyü terbiye etmek için savaş dahil, her türlü baskı ve kuşatma yöntemine başvurulabilir.

İki; çifte kuşatma siyasetinin fikir babaları iki kişidir: Martin Indyk ile Anthony Lake. İlki Avustralyalı bağnaz bir Yahudi. ABD'nin İsrail büyükelçiliğini yaptığı sıralarda ve izleyen yıllarda İsrail siyasi partilerinden en bağnaz, en ırkçı ve şoven olan LİKUD'un taraftarlığına bile soyundu. Arap ve Müslümanlardan nefret eder. Çifte kuşatma siyasetini ilk tartışmaya açan, kademe kademe Dışişleri Bakanlığı gündemine sokup daha sonra Kongre ve Senato'da açık artırmayla resmileştirip hayata uygulayan kişidir Martin Indyk.

Üç; İran'ın kuşatılması ABD'nin dış politika inceliklerinden sayılmazdı. Fakat İsrail açısından bu çok önemli. İsrail Arap ülkeleriyle olan savaşları yüzünden geçmişte Arap olmayan bölge ülkeleriyle (Türkiye, İran ve Kürtler) hep ittifak arayışı içinde oldu. Humeyni döneminde patlak veren meşhur İrangate (gizli silah satışı) skandalı, ABD-İran-İsrail arasında gerçekleşmişti. İsrail'in bundan çıkarı, İran İslam yönetimini Araplar'a karşı kullanmaktan geçiyordu. Şimdilerde ise, baş tehlike gibi görünen Saddam Hüseyin ve diğer Arap yöneticileri, artık İsrail ile masaya oturup gizlice görüşebiliyorlar. O halde, İsrail yöneticilerine göre biricik tehlike, "İran ile bölgedeki uzantılarıdır. Mesela Hizbullah (Lübnan), HAMAS ve İslami Cihad (Filistin) bunlardan." Çünkü İsrail-Filistin barışını reddedip, deyim yerindeyse İsrail'in bölgedeki siyasi ve ekonomik yayılmacılığına karşı çıkan da bu İslami-marksist eksendir. Dolayısıyla İsrail'in İran ve bölgedeki müttefiklerini "birincil tehlike ve kökten dinci öcü" göstermesi çok olağan. Bu politika, ABD'deki Yahudi lobisi tarafından, Beyaz Saray'a adeta dayatılmaktadır.

Dört; İsrail geçmişte Amerika ile birlikte İran ve Irak'ın sürekli birbirleri ile uğraşmaları zemininde politika yapıyordu. Birincil tehlike olan İran üzerine Saddam Hüseyin saldırtıldı. Ona para ve silah verildi.1980-88 savaşı bunun neticesidir. Savaş bitip Irak'ın vurucu gücü artınca, Saddam birincil tehlike görüldü ve bilinen Körfez Savaşı çıktı. Yine, İran birincil tehlike olarak sunuluyor; bu nedenle İsrail, Irak'ı [illegible] meler yapıyor. Ama ABD, Irak'a uygulanan ambargonun öncülüğünü yaptığından, İsrail'e ters düşüyor. Bu yüzden de Irak-İsrail yakınlaşmasını önlemek istiyor. Bedeli ise, İran'ı kuşatıp İsrail'in gönlünü almaktır.

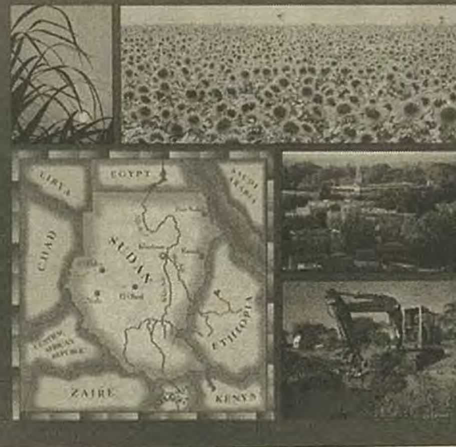
Beş; günümüzde Ortaasya, Batılı emperyalist ülkelerin göz diktikleri ekonomik, siyasi sömürü merkezi haline gelme yolunda; Almanya, Fas'tan Afganistan'a uzanan bir hat üzerinden (Türkiye dahil) iddialı bir tarım projesi hazırlıyor. Fransa, Kafkasya üzerinden Avrupa-Akdeniz projesi kanalı ile oraya ulaşma çabasında. Amerika ise, Türkiye'deki barış suyuna ek olarak, Bakü-Ceyhan petrol hattını devreye sokuyor. Dikkat edilirse tüm projelerin düğümlendiği noktalar şunlar: Türkiye, Azerbaycan, İran, Irak ve oralardaki Kürt toprakları. O halde biricik engel sayılabilecek İran'ın bertaraf edilmesi veya uslandırılması gerek. Amerika'nın yaptığı da budur.

Altı; İran-Rusya yakınlaşması; ekonomik, siyasi, askeri ve jeopolitik çıkarbirliği de ABD ile İsrail'i korkutuyor. Çünkü Rus-İran işbirliğinin etkileri Kafkasya, Körfez ve [illegible]

Sudan'ın iki yüzü

▼ 1989 yılından beri islamcı askeri diktatörlüğün hüküm sürdüğü, Doğu Afrika ülkelerinden Sudan iç savaşın ve açlığın pençesinde. Fransa tarafından da desteklenen Hartum rejimi, uluslararası dergilere verdiği paralı ilanlarda kalkınma hamlesindeki bir ülke görünümü çizmeye çalışıyor.

Dış Haberler Servisi- Afrika'nın yüzölçümü bakımından en büyük ülkesi olan Sudan'da yaşananları iki kamp arasında bir iç savaş olarak nitelendirmek gerçeği tam olarak yansıtmaz. 100'den fazla dilin konuşulduğu ve 500'ü aşkın etnik grubun yaşadığı ülke, tam bir karışıklık içerisinde. Savaşın iki tarafı, Hartum'daki islamcı askeri diktatörlükle, Hıristiyanlar arasında da örgütlü olan Sudan Halk Kurtuluş Ordusu (SPLA) olarak şekilleniyor. Yalnız, Arap olup da SPLA saflarında bulunanlar olduğu gibi, rejimden yana olup da kendisini siyah Afrikalı olarak nitelendirenler de var.

1989 yılında askeri darbeyle yönetimi ele geçiren General Ömer Hasan El Beşir, eskiden varolan hukuki işleyişin yerine 'Toplum Ahlakını Yeniden Yönlendirme' adlı köktenci islami yasaları, yani şeriatı yerleştirdi. Şeriat en çarpıcı biçimde yeni ceza yasasının uygulamalarında dikkati çekiyor. Elşeriya adlı yeni yasa falaka, uzuv kesme, kırbaçlama, idam dahil en ilkel cezaları uygulamaya soktu. Hartum yönetimi 1991'de Birleşmiş Milletler'in İnsan Hakları Komisyonu'na yazdığı bir mektupta, bir bütün olarak yasalarının 'bölünmez şeriat'tan alındığını, şeriatın da tanrının sözü olduğunu, dolayısıyla hiçbir şekilde eleştirilemeyeceğini, ilahi emirlerin nasıl olup da Komisyon tarafından "insanlıkdışı" bulunduğunu anlamadığını yazmıştı. Devlet SPLA'ya yardım ettiği bahanesiyle sivil halkı toplu tutuklamalarla sindirmeye çalışıyor. Köyler bombalanıyor, yakılıyor; kadın ve çocuklar kaçırılıyor ve devlet taraftarı ailelere köle olarak veriliyor.

1983'te kurulan SPLA içinde başta Hıristiyan siyahlar olmak üzere, çeşitli etnik gruplardan insanlar örgütlü. Sosyalist muhalefeti de içerisinde barındıran SPLA'nın homojen bir yapısı yok ve kendi içinde de çatışmalar olduğuna dair haberler zaman zaman duyuluyor.

6. yüzyıldan itibaren Hıristiyanlaştırılmış bulunan Sudan, 1250'de Araplar tarafından fethedildikten sonra islamlaştırma politikasına tabi tutuldu. 1882'de İngiliz işgalinden sonra yeniden bir Hıristiyanlaştırma sürecinin başladığı Sudan'da Araplar'a yasak "Kapalı Bölgeler" oluşturularak, dinsel düşmanlıklar körüklendi. İngiliz işgali sırasında yasaklanan kölelik ise hiçbir zaman ortadan kalkmadı.

Uzun yıllar İngiliz-Mısır yönetimi altında yaşayan ülke Nasır'ın idealizmi sonucu 1956'da bağımsız oldu. Bağımsızlığın hemen ardından güneyde ayaklanmalar başladı. 1969'da iktidara gelen General Numeyri 1972'de üç ayrılıkçı bölgeyle otonomi temelli barış anlaşması imzaladı. Bundan sonraki 11 yıllık süreç Sudan Cumhuriyeti tarihinin göreceli tek barış sürecidir. 1983'te idari yasaların islamcılar tarafından manipülasyonu sonucu bu bölgelerin otonomileri ellerinden alınırken, aynı dönemde John Garang önderliğindeki SPLA gerilla savaşını başlattı. 1989'da yeni bir askeri darbeyle El Beşir, Hasan El Turabi liderliğindeki Ulusal İslami Cephe'nin de desteğini alarak yönetime el koydu.

Bir el kanla öbür eli yıkıyor!

Farhan SULEMAN (*)

Ruanda'da, Brundi'de, Moritanya'da, Senegal ve Sudan'da etnik nedenlerden dolayı süren çatışmalar binlerce insanın ölmesine ve dünyanın dört bir tarafına yönelen göç hareketlerine yol açıyor. Bu çatışmaların kurbanı, her savaşta olduğu gibi, siviller ve yoksullardır. Afrika'da yaşanan çatışmalar Batılı sözümona "Afrika uzmanları" tarafından sıkça iç nedenlere bağlanmaktadır. Bu çatışmaların yaşandığı bütün ülkelerde elbette özgül nedenlerin de rolü vardır. Ancak çatışmaların bir de Batıya uzanan izleri var. Batılıların pek severek unuttuğu bu izleri takip etmek gerekiyor, bugün Afrika'da yaşananları anlamak istiyorsak.

Afrika, klasik sömürgecilik döneminde Avrupalı sömürgeci güçler arasında bölüşülmüştü. Daha sonra sözümona "politik bağımsızlık"tan sonra yeniden bölüşüldü. İktidarda bulunanlar Afrikalılar'dı, ancak bu ülkede Fransızlar'ın, şu ülkede ABD'lilerin, öbür ülkede Almanlar'ın veya İngilizler'in etkisini hissetmemek mümkün değildi.

Fransızlar önce Ruanda'da ve Brundi'de Hutular'ı destekledi; Tutsiler'e karşı. Amaç Hutular'ın arasında elit bir tabaka yaratmak ve bu tabakaya dayanarak Tutsiler'i ekonomik ve politik olarak baskı altına almaktı. Fransızlar izledikleri politikanın başarısından pek emin gözüküyorlardı, ta ki her iki ülkede de içinde Tutsiler'in çoğunlukta olduğu kurtuluş hareketlerinin iktidara gelişine kadar. İktidarı ele geçiren kurtuluş hareketleri etnik gruplar arasında alışılagelmiş olandan daha farklı bir ortak yaşam biçimi öneriyordu. Fransızlar'ın dünyanın bu kesimi üzerindeki etkisi zayıflamaya başlamıştı. Birkaç Batı Afrika ülkesinin, Mobutu Zairesi'nin ve Cibutili işbirlikçilerinin dışında kimse kalmamıştı neredeyse. Cezayir, 50'li yılların adalet bakanı ve daha sonraki devlet başkanı Mitterrand'ın, özgürlük savaşçılarına karşı ölüm fermanlarını imzaladığı ülke, Fransızlar'ın arzuladığı etki alanının dışında gibi gözüküyor, ama "anavatan" Fransa'dan da pek bağımsız değil.

> Fransa, Sudan'daki dinci rejimi ekonomik ve politik olarak destekliyor. Bunun karşılığında, Sudan devletinin en yetkili kişisi olan Molla Turabi, emri altında bulunan "islamcı hareket"iyle Fransa'nın Afrika'daki çıkarlarını koruyacağına dair söz veriyor.

Burada sorulması gereken soru; Fransızlar'ın etkisinin iyice zayıfladığı Afrika'da, daha doğrusu Doğu Afrika'da etkilerini nasıl yeniden kazanacaklarıdır. Sudan'da süren savaş ve ülkenin uluslararası alanda izole oluşu Fransızlar için biçilmiş kaftandır neredeyse. Bugünkü rejimin sözcüleri bir cunta girişimiyle iktidarı ele geçirmezden önce, iki Fransız tekeli, "Total" ve "Elf" ülkenin güneyinde bulunan petrol yataklarını sömürebilmek için milyarlık anlaşmalar yapmışlardı. Ancak anlaşmalar uygulanmaya konulmadan savaş patlak verdi ve kısa sürede de biteceğe benzemiyor. Çünkü Sudan'da hüküm süren rejimin ülkenin sorunlarını çözecek dirayeti yoktur.

Fransızlar imzalanan anlaşmaların bir an önce uygulamaya konabilmesi ve Sudan üzerinden FIS'e (Cezayir'deki İslami Selamet Cephesi) yapılan silah sevkıyatının önüne geçmek için savaşın daha fazla uzamasını istemiyorlar. Bunun için kurtuluş hareketi mevzilerinin uydudan çekilmiş fotoğraflarını Sudan rejimine veriyorlar. Bir Afrika halk deyiminde olduğu gibi "bir el kanla öbür eli yıkıyor." Yani Fransızlar yaptıklarını, "sorunun diplomatik çözümüne katkı" olarak sunarken, Sudan yetkilileri "kutsal savaş"tan dem vuruyorlar.

Fransa, Sudan'daki dinci rejimi ekonomik ve politik olarak destekliyor. Bunun karşılığında, Sudan devletinin en yetkili kişisi olan Molla Turabi, emri altında bulunan "islamcı hareket"iyle Fransa'nın Afrika'daki çıkarlarını koruyacağına dair söz veriyor. Buna rağmen Fransızlar Sudan'da iktidarı elinde bulunduran güçlerin, kurtuluş hareketlerine ve muhalif partilere karşı sürdürdükleri savaşı kazanamayacağını çok iyi biliyor. "O halde, neden yardım ediyor?" diye sorulabilir. Bu sorunun cevabı şu: Sudan rejimini borçlandırarak ülkenin yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynaklarını uzun vadeli olarak elinde tutmak, Fransa'nın etki alanını korumak ve birbirine karşı savaşan ülkeleri ve/veya güçleri birbirine karşı kışkırtarak bölge üzerindeki etkisini garanti altına almak.

Peki Molla Turabi ve Devlet Başkanı Beşir'in rejimi ne istiyor?

Turabi ülkenin en zengin ailelerinden birisinin oğlu olarak dünyaya geldi. Fransa ve İngiltere'de elitlerin gittiği yüksek okullarda öğrenim gördü ve doktora yaptı. Ve bugün ülkenin ideolojik önderliğine soyunmuş bulunuyor. Devlet Başkanı Beşir, geri bıraktırılmış olan bütün ülkelerdeki diktatörler gibi askeri eğitimini ABD'de gördü ve general oldu. Görüldüğü gibi Sudan'da bugün iktidarda bulunan güçler, sömürgecilik döneminde işbirlikçi durumunda bulunan ailelerden geliyorlar.

Sudan halkı tek bir etnik gruptan veya dinden ibaret değil. Birçok etnik grup ve dini inanışlar var. Bugün iktidarı eline geçiren güçlerin ilk işi farklı etnik grup ve inanışlardan insanları topraklarından kovmak, daha az verimli bölgelere veya komşu ülkelere zorla göç ettirmek oldu. Verimli topraklar ise bir gecede büyük toprak sahibi olan Sudanlı Araplar'a dağıtıldı. Ordu diğer dinlere mensup kadınlara Arap ve Müslüman çocuk doğurtmakla görevlendirildi. Bu, diğer dinlere mensup kadınlara tecavüz edilmesi için çağrı yapmaktan başka bir anlama gelmiyordu. Sudan rejimi uygulamış olduğu politikalarından dolayı uluslararası alanda tecrit olmuş durumda. Rejim, bu tecrit durumundan kurtulabilmek için elinden geleni yapıyor. Fransa'yla yapılan alışveriş de bunun bir parçası elbette.

Rejimin uyguladığı geleceği olmayan politikalar, insanları her geçen gün biraz daha umutsuzluğa götürüyor. Bir ölüm kalım savaşı içinde boğuşan inanlar, hapishaneleri hergün biraz daha dolduruyor. Sokakta, "hırsızlık" yaptıkları için sağ eli, sol ayağı kesilmiş insanların sayısı gittikçe çoğalıyor. Açlık bireylerin suçu mudur? Yoksa Afrika'da kölelik dönemi geride kalmadı mı? Kolomb öldü, kölelik bitti sananlar, Turabi ve Beşir'den, dolar, mark, frank karşılığı alınıp satılan köle çocuklar hakkında bilgi alsınlar.

(*) Sudanlı sosyalist Farhan Suleman'ın dergimiz için kaleme aldığı yazıyı Doğan Göçmen çevirdi.

Günümüz Kübasında ırkçılık

Irkçılık üzerine araştırmalarını Almanya'da bir dizi konferansta aktaran Küba Karayip Araştırmalar Enstitüsü İkinci Başkanı Dr. Rafael Duharte ile görüştük.

▼ Küba'da kölecilik ve ırkçılığın içiçe geçmiş 500 yıllık bir tarihi olduğunu belirten Dr. Duharte, devrimin insanların eşitliği ve özgürlüğü için gerekli yasal ve hukuki çerçeveyi yaratıp, ırkçılığın boyutlarını daralttığını, ama aile içinde ve günlük yaşamda her gün yeniden üretilen ırkçı önyargıları ve tercihleri ortadan kaldıramadığını söyledi. Siyahların ve melezlerin hangi toplumsal alanlarda ne kadar yer aldıklarının sayısal olarak bilinmediğini hatırlatan Dr. Duharte, "Ancak önemli pozisyonlarda genellikle beyazların yer aldığı bilinen bir gerçektir" dedi.

İrfan CÜRE

Hamburg- Böyle bir başlığı görünce kimilerimizin "Bir bu eksikti" diyeceğini duyar gibi oluyorum. Kimilerimiz ise, "Sosyalizm adına onlarca 'rezalet'ten sözedilirken, ırkçılığın konu edilmemesi zaten eksiklik olurdu" diyecektir. Ama Küba'da ırkçılıktan sözeden, azılı bir rejim muhalifi ya da sosyalizm düşmanı değil. Küba Komünist Partisi üyesi ve Santiago de Cuba Üniversitesi öğretim görevlisi bir Kübalı; üstelik de beyaz.

Konferanslar vermek üzere Almanya'ya gelen Dr. Rafael Duharte Santiago de Cuba kentindeki Casa del Caribe'nin (Karayip Araştırma Enstitüsü) İkinci Başkanı. Bir tarihçi olarak 20 yıldan bu yana Küba ve Karayipler'de kölecilik üzerine çalışıyor, yazıyor, ders veriyor. Bu çalışmalarının bir anlamda devamı ve yan ürünü olarak da 3 yıldır uğraştığı konu, "Günümüz Küba'sında Irkçı Önyargılar".

Dr. Duharte'yi Hannover'deki INTERFOBİ (Kültürlerarası Araştırma ve Eğitim Enstitüsü) ve Hamburg'daki HWP'de (Ekonomi ve Politika Yüksek Okulu) verdiği aynı konulu konferanslarda dinledim. Ayrıca Hannover'de bir akşam uzun boylu sohbet ettik. SÖZ okurlarına devrimci selamlarını iletmemi özellikle rica eden Dr. Duharte'nin görüşlerini şöyle özetleyebilirim:

Irkçı önyargılar köleciliğin mirası

Kölecilik konusu toplumsal bilimciler arasında hiç de revaçta olmayan bir konu. Tarih, sosyoloji ve antropoloji dallarındaki biliminsanları siyahlar üzerine oldukça az araştırma yapıyorlar. Hele ırkçılık, Küba ve Karayipler'de tabu olan bir konu. Karayipler ve Latin Amerika'daki tüm ülkelerde siyahlara karşı açık ve güçlü ırkçı önyargılar olmasına rağmen, bu ülkelerdeki halklar bunu bir önyargı olarak algılamıyorlar. Irkçılık ve ırkçı önyargı sözkonusu olduğunda genellikle bunun Güney Afrika'ya veya Amerika Birleşik Devletleri'ne özgü bir olgu olduğunu düşünüyorlar.

Irkçı önyargıların temelinde asırlar süren kölecilik ilişkileri yatıyor. Örneğin Afrika'dan Küba'ya getirilen yaklaşık 1,5 milyon siyahın beyazlar karşısındaki durumu için getirilen ve kuşaktan kuşağa aktarılan açıklama bir mitosa dayanıyor: Beyaz ırkın doğal/tanrısal üstünlüğü köleliği gerektirmiştir. Bu mitosun siyahlar tarafından da içselleştirildiği bir "entkulturisierungsprozess" (kültürsüzleştirme süreci) yaşanmıştır. Öyle ki köleciliğin ortadan kaldırılmasından sonra da bu düşünce varlığını sürdürmüştür. 1959'daki Küba

değerler sistemi yaşamaya devam etmiştir. Gerçi Küba Devrimi, getirdiği yasal ve hukuki düzenlemeyle ırkçılığa cepheden ve kesin bir tutum sergilemiş olmasına rağmen, önyargılar bugün de hala yaşamaya devam etmekte ve günlük yaşamda somut ifadelerini bulmaktadır.

Bu nasıl olmaktadır? Dr. Duharte verdiği örneklerle bu mekanizmayı şöyle anlatıyor:

Irkçılıkta ailenin rolü

Irkçı önyargıların aktarıldığı ve yeniden üretildiği temel alan ailedir. Beyaz yaşlılar torunlarına, "Beyazlarla evlenin, kalitemizi düşürmeyin" derken, siyah yaşlılar ise "Beyazlarla evlenin ki, ırkımız iyileşsin" öğüdünü vermektedir. Bu, siyahlara karşı ırkçı önyargının hem beyazlar hem de siyahlar tarafından kabullenilip, kuşaktan kuşağa aktarılmasının önemli bir yoludur. Aile içinde siyah bir geçmişe sahip olmak veya melez olmak çoğu kez boşanmalara yol açmaktadır. Günlük dilde çok yaygın kullanılan bir deyiş vardır: "Irkı geliştir, ama aynı zamanda gerilet" Bunun anlamı beyaz ırkı geliştirirken, siyahı geriletmektir. Benzer biçimde, "güzel saç, kötü saç" ve "iyi rahim, kötü rahim" gibi kavramlar da sıkça

çocuk doğurabilecek kadının "rahmi" iyidir, siyah doğuracak olanın ise kötü.

Yaptığı araştırmalar sırasında birçok beyaz, siyah ve melezle konuşan Dr. Duharte, kadınların ve genç kızların kendilerinde beyaz ırka ait özelliklerin bulunmasını bir ayrıcalık olarak gördüklerini saptamış. Örneğin bir melez, kendisinin aslında beyaz olduğunu anlatırken, burun, diz, karın ve kalçasının beyaz olduğunu, dedelerinden biri siyah olmasına rağmen, kendisinin beyaz olduğunu ve beyazlarla birlikte büyüdüğünü, ailesindeki bu siyah lekeden çocukların uzak tutmak istediğini söylüyor. "Siyahlar nerede yaşıyor?" sorusuna ise eliyle belirsiz bir yerleri göstererek "oralarda bir yerde" yanıtını veriyor.

Aşk hiç bir önyargı tanımaz mı?

Beyaz bir Kübalı ise, bir gönül hikayesini anımsayarak, şöyle diyor Dr. Duharte'ye: "Gençken bir siyah kıza aşık oldum. Birbirimizi çok seviyorduk. Bilirsiniz, aşk önyargı tanımaz, ama evlenmenin eşiğine gelince, ailemi, doğacak melez çocukların toplumda nasıl dışlanacağını düşündüm. Toplumun mantığı, aşkımıza

TV ekranlarındaki 'beyaz güzeller'

Küba'da TV devlet tekelinde, ırkçılık da resmen yasak olmasına rağmen, TV ekranlarında genellikle Küba'nın gerçekliğine uymayan seçilmiş "güzel beyaz"lar gösterilerek, ırkçı önyargılar yaşatılıyor. Yönetici ve program yapımcısı olanların beyaz olduğunu vurgulayan Duharte, kendilerini "ırkçı önyargılardan azade" gören (ırkçı önyargı taşıyanlar zaten genellikle ırkçı olduklarını kabul etmezler) bu kişilerin, aslında yaptıkları programlarla ırkçı önyargıların taşıyıcısı olduklarını söylüyor. Filmlerde beyazların oynatılmasının "daha az ışık gerektirdiği" şeklindeki ırkçı deyiş de bu çevrelere aittir. TV'de görünen insan tipleri, Küba'nın günlük gerçekliğiyle alakası olmayan hayali "güzel beyaz"ları resmetmektedir.

Avrupalı turistler beyaz hizmetçi istiyor

Son dönemde Küba'nın turizme yaygın bir şekilde açılması, ırkçı önyargı ve tercihlerin kendilerini gösterdiği bir alan daha yarattı. Turizm işletmelerinin yöneticileri, Avrupalı beyaz turistlerin, kendilerine siyah ya da melez değil, beyaz Kübalılar'ın hizmet

gerekçesiyle, turistlerle yüzyüze gelecek hizmet işlerinde beyazları çalıştırıyorlar. Bu gerekçenin gerçek olup olmadığına dair bir araştırma yok.

Deyişler ve espriler halk kültürünün önemli bir bileşenidir. Siyahlar üzerine sayısız deyiş ve espri, ırkçı önyargıların beslenip yaşamasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu deyiş ve esprilerde siyahlar "pis, hırsız ve tembel" olarak yansıtılmaktadır.

Devrim, sorunun boyutlarını daralttı

Küba'da kölecilik ve ırkçılığın içiçe geçmiş bir 500 yıllık tarihi olduğunu belirten Dr. Duharte, Küba Devrimi'nin insanların eşitliği ve özgürlüğü için gerekli yasal ve hukuki çerçeveyi yaratıp, ırkçılığın boyutlarını bu anlamda alabildiğine daralttığını, ama aile içinde ve günlük yaşamda hergün yeniden üretilen ırkçı önyargıları ve tercihleri ortadan kaldıramadığını anlattı. Sorunun çözümü için önce sorunun varlığının kabul edip onu tanımak gerektiğini de vurgulayan Dr. Duharte, "Şimdiye kadar kimseye deri renginin sorulduğu nüfus sayımı yapılmamıştır. Bu nedenle de siyahların ve melezlerin hangi toplumsal alanlarda ne kadar yer aldıklarını sayısal olarak belirtmek mümkün değildir. Ancak önemli pozisyonlarda genellikle beyazların yer aldığı bilinen bir gerçektir" dedi. Özellikle biraz daha üst bir pozisyonda görev alan siyah ve melez kadınlara hiç iyi bakılmadığı ve "Mutlaka şefiyle yatağa girerek yükselmiştir" dendiğini belirtti.

Sorunu tanımak ve açıkça tartışmak

Yasa ve yasaklarla sorunun sorun olmaktan çıkmadığını, ırkçı düşünce ve önyargıların aşılması için, okullar, TV ve kitle iletişim araçları, kültür ve sanat kurumları ve özel alanı da kapsayan açık ve yaygın bir tartışma ve eğitim seferberliğinin gerekli olduğunu belirten Duharte, öncelikle de TV'deki örnek model insan tipinin ("güzel ve yakışıklı beyazlar") bertaraf edilmesinin şart olduğunu söyledi.

Dr. Duharte konferansları ve sohbetimiz boyunca sorunun varlığını anlatıp bolca örnek vermesine rağmen, bu konunun Küba'da etnik azınlık ve çoğunluk kavramlarıyla analiz edilemeyeceğini, bu tür bir analizin Küba'ya uymadığını belirtti. Asıl olanın sınıfsal analiz olduğunu tekrarlayan Dr. Duharte, dolayısıyla siyahlar lehine henüz "pozitif ayrımcılık" öngören bir teklifi yapacak bir duruma da gelebilmiş değil. Ancak Küba toplumsal gerçeğinin bilinen, ama neredeyse hiç konuşulmayan bir yanını gündeme getirmiş olması,

1 Mayıs'ta farklı ırklardan kadın ve erkekler petrol açığına da yol açan ABD ambargosuna karşı pedal çeviriyorlar.

Marcos: Herkesin suçladığı lider

Gizli Devrimci Yerliler Komitesi (GDYK) bayrağı altında patlayan Chiapas ayaklanmasının bir özelliği de, askeri örgütünün –Zapatist Ulusal Kurtuluş Ordusu (EZLN)– başında yerli olmayan bir komutan bulunmasıydı. Artık ünlü olan "Askomutan Marcos"un "askomutan" (sub-comandanté) ünvanı, onun GDYK'ya bağlı olduğunu gösteren bir işaret sadece. Marcos bilmecesi, sözde kimliğinin Meksika Devlet Başkanı tarafından açıklanmasına karşın bilmeceliğini bütünüyle koruyor; Marcos'un edebî söylemi de hep aynı derecede şaşırtıcı. Burada, söz konusu edebîliğin son örneklerinden birini sunuyoruz. Marcos 27 Şubat 1995 tarihli kısa bildirgesinde, 10 adet hamişle (ek not) işi şakaya vurdu. Fransa'da yayınlanan Latin Amerika enformasyon bülteni Dial'dan aktardığımız 5 numaralı hamişte, Marcos davasının soruşturmasını yapan hayali bir savcı sahneye konuyor. "Askomutan Marcos davasında savcı yardımcısı"nın Hamiş olarak anıldığı yazıda; Marcos, yüzünü efsanevi karbaşlığıyla gizlemiş "sesin sahibi" adıyla yer alıyor. Metnin Fransızca'dan çevirisini Necmiye Alpay yaptı.

Meksika'da 1 Ocak 1994'te ayaklanan Chiapas yerlilerinin komutanı Marcos, farklı bir devrimci lider portresi çiziyor.

İçinde bulunulan yılın filanca ayının falanca gününün feşmekân saatinde, işbu Hamiş huzurunda, 5 ile 65 arasında belirsiz bir yaşta, yüzünü delik çoraba benzer (Gringoların "skymask", Latin Amerikalılar'ın ise "karbaşlığı" dedikleri) bir giysiyle örtmüş erkek şahsın davasına başlanıyor. Yüzünde, hapşırıklarından anlaşıldığına göre bir burun olan iki kocaman çıkıntı sezilmektedir; ikinci çıkıntı, çıkan dumanlara ve tütün kokusuna bakılırsa, tayfaların, entelektüellerin, korsanların ve gıyapların kullandığı türden bir pipo olabilir. Sözkonusu şahıs, doğruyu, yalnızca doğruyu söylemeye davet edildiğinde, adının Marcos Dubois–Laforét olduğunu bildirdi (...) Huzurda bulunan sesin sahibi, fiziksel ve akli yetilerinin tümüyle yerli yerinde olduğunu bildirdikten sonra –kendisini ölü ya da diri ele geçirmeye çalışan 60 bin askerin baskısı dışında– en küçük bir baskı altında olmaksızın ifadesini vererek şunları itiraf etti:

Birincisi– 1984 yılının güzel bir ağustos sabahı, Chiapas eyaletindeki Lacandone ormanında, "Agua Fria" adlı gerilla kampında doğduğu. Sesin sahibi, 1 Ocak 1994'te (1) yeniden doğduğunu; 10 Haziran 1994'te (2) bir daha, 8 Ağustos 1994'te (3) bir daha, 19 Aralık 1994'te (4) bir daha ve 10 Şubat 1995'te (5) de bir kez daha doğduğunu; o zamandan bu yana da işbu ifadeye kadar hergün, her saat, her dakika ve her saniye yeniden doğduğunu beyan eder.

İkincisi– Adından başka, şu takma adlarla bezendirildiği: "As–K.", "Askomutan", "Altko", "Küçük Marcos", "Ask", "pis AsK", "O... çocuğu Ask" ve bu savcı yardımcısı Hamiş'in huzurunda terbiyeye sığmayacak

Üçüncüsü– Sesin sahibi itiraf eder ki, doğduğundan beri, Meksika göğünü karartan alçak bulutlara karşı komplo içindedir.

Dördüncüsü– Sesin sahibi itiraf eder ki, doğumundan önce bile, herşeyi elinde bulundurabilip hiçbir şeyin sahibi olamadığı zamanlar, herşeyin sahibi olmak için hiçbir şeyi elinde bulundurmamaya karar vermiştir.

Beşincisi– Sesin sahibi itiraf eder ki, başka Meksikalılar'la birlikte Yerli Mayalar'ın çoğunluğu, sesin sahibinin kendisine okulda öğretildiğini söylediği bir kağıtla, "Meksika Birleşik Devletleri'nin Siyasal Anayasası" adını taşıyan kağıtla aynı değerde olmaya karar vermişlerdir. Aynı sesin sahibi, bu kağıdın 39. maddesinde halkın hükümet değiştirme hakkı bulunduğunun yazıldığına dikkat çeker. Tam bu anda, gayretkeş görev duygusu içindeki Hamiş, böylesine kışkırtıcı olan o kağıda elkonması kaydını düşüp hiç tereddütsüz ateşe atılması emrini verdi ve emir yerine getirildikten sonra, hakaretamiz burunlu, çevre kirletici pipolu şahsın ifadesini dinlemeye devam etti. Sesin sahibi itiraf eder ki, bu hakkı barışçıl ve yasal yollarla kullanamadığından, (sesin sahibinin kardeşler adını verdiği) suç ortaklarıyla birlikte federal hükümete karşı silahlanmaya ve sesin sahibinin yazgımızı yönettiklerini söylediği yalanlara "Artık yeter!" diye haykırmaya karar vermişti. Bu büyük harfli sövgü Hamiş'e dokundu ve artık sömürülecek ilik kalmaması düşüncesi bile rahatsızlığını gizleyemez olmasına yetti.

Altıncısı– Sesin sahibi itiraf eder ki, uzlaşma ile görev arasında seçim yapması gerekmiş ve her zaman görevi seçmiştir. Söyledikleriyle, bu ilk oturumda hazır bulunanların itirazına, Hamiş'in ise elini cüzdanına götürmesine yol açtı.

Yedincisi– Sesin sahibi itiraf eder ki, insandan gelen doğrular ve ifade sahibine göre, saygınlık, demokrasi, özgürlük ve adaletten oluşan doğrular dışında, yüce olduğu söylenen tüm doğrulara saygıda kusur etmiştir. Kutsal Engizisyon'da, pardon (!) savcı yardımcısının bürosunda bir öfke mırıltısı duyuldu.

Sekizincisi– Sesin sahibi itiraf eder ki, tehdit edilmiş, satın alınmak, yozlaştırılmak, hapis ve idam edilmek istenmiştir; ancak ne sindirebilmişler, ne satın alabilmişler, ne hapsedebilmişler, ne de katledebilmişlerdir (savcı yardımcısı Hamiş, tehdit edici bir tavırla "şu ana kadar" diye ekledi).

Dokuzuncusu –Sesin sahibi itiraf eder ki, doğduğundan beri, saygınlığını modern yalan ve suç dininden olanlara satmaktansa ölmenin evla olduğuna karar vermiştir. Pragmatiklikten böylesine uzak olan bu düşüncesi karşılığında, hazır bulunanların sinsi bakışlarına hedef oldu.

Onuncusu– Sesin sahibi itiraf eder ki, o vakit bu vakit, sade insanlar karşısında sade, güçlüler karşısında ise burnu büyük olmaya karar vermiştir. Hamiş, sesin sahibine yönelik suçlamalar listesine "hakaretler" diye ek yaptı.

Onbirincisi– Sesin sahibi itiraf eder ki, insana ve insanın hergün biraz daha iyi olmak için yorulmak bilmez araştırma yetisine inanmıştır ve inanmaktadır. İtiraf eder ki, insan türü içinde, Meksikalı ırkını özellikle takdir etmektedir; Meksika'nın yedi basit harften ve uluslararası pazarda satılıverecek bir üründen daha fazla bir şey olduğuna inanmıştır ve inanmaktadır.

Onikincisi– Sesin sahibi itiraf eder ki, her tür aracı kullanarak, kötü yönetimi tüm bileşenleriyle birlikte düşürmek gerektiğine kesinlikle inanmaktadır. İtiraf eder ki, tüm Meksikalılar, ardından da tüm insanlar arasında yeni siyasal, iktisadi ve toplumsal ilişkiler kurulması gerektiğine inanmaktadır. Bu niyetlerde sezilen kamuya açıklığın, savcı yardımcısı Hamiş'te ürpertilere yol açtığı kaydedilmelidir.

Onüçüncüsü– Sesin sahibi itiraf eder ki, yaşamını, sondan bir önceki saniyesine kadar inançları uğruna mücadeleye adayacaktır.

Ondördüncüsü– Sesin sahibi itiraf eder ki, hımbıl ve bencil bir tavır olarak, yaşamının son saniyesini iyi ölmeye adayacaktır.

Onbeşincisi– Sesin sahibi itiraf eder ki, bu sorgudan bıkmaya başlamıştır. Bu itiraf, savcı yardımcısı Hamiş'in sesin sahibini ağır bir biçimde azarlamasına ve federal hükümet tarafından tüm zamanını alacak yeni bir öykü uyduruluncaya kadar davanın devam etmesi gerektiğini açıklamasına yol açtı.

Sesin sahibi, bu itiraflardan sonra aşağıdaki suçlamalar konusunda yalnızca suçluyum ya da masumum demeye davet edildi. Her suçlamada, şu yanıtları verdi:

Beyazlar, renkli olmakla suçluyor... Suçluyum.

Renkliler, beyaz olmakla suçluyor... Suçluyum.

Büyük sülaleler, yerli olmakla suçluyor... Suçluyum.

Dönek yerliler, melez olmakla suçluyor... Suçluyum.

Maçolar, feminist olmakla suçluyor... Suçluyum.

Komünistler, anarşist olmakla suçluyor... Suçluyum.

Anarşistler, ortodoks komünist olmakla suçluyor... Suçluyum.

İngilizler (6), Şikano (7) olmakla suçluyor... Suçluyum.

Antisemitler, Yahudi taraftarı olmakla suçluyor... Suçluyum.

Yahudiler, Arap taraftarı olmakla suçluyor... Suçluyum.

Avrupalılar, Asyalı olmakla suçluyor... Suçluyum.

Hükümet taraftarları, muhalefetten olmakla suçluyor... Suçluyum.

Reformistler, aşırı soldan olmakla suçluyor... Suçluyum.

Aşırı sol, reformist olmakla suçluyor... Suçluyum.

Leninistler, işi proletaryaya değil, sivil topluma havale etmekle suçluyor... Suçluyum.

Sivil toplum, huzurunu bozmakla suçluyor... Suçluyum.

Borsa, iştahını kesmekle suçluyor... Suçluyum.

Hükümet, bakanlıklardaki müsekkin tüketimini artırmakla suçluyor... Suçluyum.

Ciddi insanlar, dalgacı olmakla suçluyor... Suçluyum.

Dalgacılar, ciddi olmakla suçluyor... Suçluyum.

Erişkinler, çocuk olmakla suçluyor... Suçluyum.

Çocuklar, erişkincilik oynamakla suçluyor... Suçluyum.

Ahlakçı goşistler, eşcinsellerle lezbiyenleri mahkum etmemekle suçluyor... Suçluyum.

Teorisyenler, pragmatiklikle suçluyor... Suçluyum.

Pragmatikler, teorisyenlikle suçluyor... Suçluyum.

Herkes, her türlü kötülükten dolayı suçluyor... Suçluyum.

Sesin sahibinin bu ilk duruşmada beyan edecek başka bir şeyi olmadığından, savcı yardımcısı Hamiş, oturumun sona erdiğini beyanla, amirlerinden alacağı iltifatları ve çeki düşünerek kasıntıyla gülümser.

(1) Zapatist ayaklanmanın tarihi.
(2) 2. Selva bildirisinin tarihi.
(3) Aguascalientes Konvansiyonu'nun açılış tarihi.
(4) Zapatistler'in ordu çemberini yarıp geçtikleri tarih.
(5) Ordunun geri çekildiği tarih.
(6) İngiliz kökenli ABD'liler.

Fatih, fetih ve i

▼ İstanbul geçen 29 Mayıs günü yeniden fethedil(eme)di. Refah Partili belediyelerin desteğiyle düzenlenen törenler tam bir şaklabanlık gösterisi düzeyindeydi. İrice bazı kayıkları Osmanlı kadırgası diye Haliç'e indiren palabıyıklı "levend"ler, saat taktıkları kollarıyla palalarını sallayan çeriler, "uyuz" bir ata binmiş Fatih Sultan Mehmet kılıklı bir Refahlı, Fatih'in Kostantinopolis'e nasıl girdiğini "canlandırma"ya çalıştı.

Erdoğan AYDIN

Pek çok diğer şey gibi tarihi algılama ve kutlama günlerine ilişkin de çarpık bir durum yaşanıyor Türkiye'de.

Cumhuriyet'in kuruluşunda önemli bir kilometre taşı olan İstanbul'un emperyalist işgalden kurtuluşu, askeri törenle geçiştirilirken, kentin Osmanlılar'ca alınışı ülkeye yayılan şoven gösterilerle kutlanıyor.

Osmanlı'dan kopuş ile yeni Osmanlıcılık arasındaki saflaşmayla da örtüşen bu durum, 1950'den sonra devletin de tutum değiştirmesiyle iyice belirginleşti. İstanbul'un emperyalist işgalden kurtuluşu sıradan bir ordu gününe indirgenmeye ve unutturulmaya çalışılırken, kentin Osmanlılar'ca elegeçiriliş günü, özellikle 80'li yıllarda halkın da katılımının sağlanmaya çalışıldığı büyük törenlerle kutlanır oldu.

İşgalden kurtuluşun değil de işgalin kutlanması, Türk sağı'nın, çağdaşlık bilincinin Osmanlı öykünmeciliğiyle sınırlandığını gösteriyordu. İslamcıların anti-emperyalistliği ise bir palavradan ibaretti.

Bugün ise fetih, artık şeriatçı ve ırkçı bir kültürel biçimlendirme ögesi, özellikle de şeriatçı hareketin hegemonya aracı olarak işlev görmektedir.

İstanbul'un fethinden yana konulan bu ağırlık, gerçekte Batılıların haçlı seferlerini kutlamaya kalkması gibi, halklararası düşmanlığın ve kültürel kopuşmanın körüklenmesi anlamına geliyor. Oysa bugün tarihin, halkları ve kültürleri birbirlerine yaklaştıran, her türden işgalin, yağmanın, inanç dayatmasının dışlanıp, inançların ve kültürlerin hak eşitliğini tanıyan bir noktadan okunup öğretilmesi gerekmektedir. Dünya çapında yükselen ırkçı ve dinci cinnetin kültürel temellerini zayıflatıp, barış ve hoşgörüyü geliştirmek için de bunun yaşamsal bir önemi bulunmaktadır.

Feth'i doğru anlamak

Feth'i iki türlü ele almak mümkün.

Birincisi, Osmanlı tarihinin önemli kilometre taşlarından biri olarak. Çürüyüp kuşatılmış bir şehir devleti haline gelmiş olan Bizans'ın ele geçirilmesi, ayaklanma ve merkezkaç eğilimleriyle çalkalanan Osmanlı'nın iki yakasını birleştirmek ve otoriteyi güçlendirmek için coğrafi ve psikolojik merkez olarak önemliydi. Bu çerçeve bize, tarih içinde İstanbul'un fethinin gerçek amacını ve sonuçlarını verir.

İkincisi, insanları "kâfirler" ve müslümanlar olarak ikiye ayırarak, "kâfirlere" ait toprakların elegeçirilmesini "hak" görmek şeklinde özetlenebilecek "gazi felsefesi" ve "gazâ geleneği"nin bir parçası olarak değerlendirilebilir.

Bu ikinci çerçeve, tarihin çarpıtılması bir yana, halklararası dinsel ve kültürel düşmanlık temelinde totaliterizmin içsel temellerini güçlendirerek çağdaşlaşma ve demokratikleşmenin önünü kesmek amacıyla örtüşüyor.

Öznelliğe alabildiğine açık olan tarih bilimi, İstanbul'un fethini bu her iki türde de okuma olanağını açık tutar. Ancak birincisi demokratik, savunmacı, hoşgörülü bir toplumsal atmosfer oluştururken, ikincisi, olayları yaşandıkları koşullar içinde anlamak şeklindeki nesnelliğe ters düşen, teokratik, fetihçi ve totaliter eğilimleri güçlendiren bir yaklaşımdır.

Tarihi anti Hıristiyanlık ve yayılmacı bir ruh hali yaratma kaygısından uzak yazmaya olan gereksinin, bugün her zamankinden büyüktür. Kaldı ki iç ayaklanmaların bastırılması ve diğer Müslüman otoritelere karşı savaşın hep daha baskın olduğu Osmanlı tarihini, anti Hıristiyanlık temelinde yazmak doğru da değildir. Çünkü, Osmanlı seferlerinin çok önemli bir kısmı doğudaki diğer müslüman devletlere ve toplumlara karşı yapılmıştır.

Özetle İstanbul'un feth'i, bu yolla elde edilecek otorite açısından anlaşılmalıdır. Nitekim fetih, II. Mehmet'in gerçekten iktidar olabilmesini olanaklı kılarken, yapılan ilk iş, Müslüman vezirleri tasfiye edip, tüm idarenin Zağanos Paşa'nın şahsında devşirme sınıfına devredilmesiyle devletin yeniden örgütlenmesi olmuştur.

Feth'in gelişimi

Osmanlılar'ın Bizans'ı ele geçirişi, büyük bir kuşatmayla gerçekleşmiştir. Ancak savunmanın görkemini de teslim etmek nesnelliğin ve tarihe karşı dürüst olmanın gereğidir. Bizans'ın 29 bin askerine karşın Osmanlılar'ın 180-200 bin kişilik askeri varlığına rağmen, 5 Nisan'da başlayan savaşın 29 Mayıs'a kadar sürmesi bile bunu gösterir.

Surların büyük bir savunma olanağı vermesine karşın Bizans, her yanından yüzlerce kilometrelik Osmanlı egemenliğince kuşatılmış durumdadır. Osmanlı'nın elinde, diğer askeri teknoloji ve olanaklarla birlikte 56 tane büyük top bulunmaktadır. Savaş korkunç bir yoğunlukta yinelenen saldırılarla, dehlizlerde, hendeklerde, delinen kale burçlarında, denizde karşılıklı kahramanlık örnekleriyle sürer. Tüm koşullar büyük bir eşitsizlikle Osmanlı'dan yanadır; tüm çürümüşlüğüne rağmen olağanüstü bir direniş sergileyen Bizans, nihayet kuşatmanın 56. gününde çöker.

Çağ açma palavrası

İstanbul'un fethinin 'ortaçağ'ı kapatıp 'yeniçağ'ı başlattığı iddiası, dünyanın çehresinin değişim başlangıcı olan Rönesans karşısındaki kompleksimizi yansıtıyor. Türkiye dışında İstanbul'un fethinin 'ortaçağ'ı kapatıp 'yeniçağ'ı açtığını savunan ve tarihi böyle sınıflandıran başka bir ülke yoktur. En azından Batılı ülkeler için böyle bir durum sözkonusu değildir. Ayrıca, tarihin akışı üzerinde dünya ölçeğinde bir etkisi olmayan İstanbul'un fethinin -ki İstanbul fetihten çok önce etkisiz bir kent devleti halindedir- bir çağı kapatıp diğerini açması için bir neden de yoktur.

Kısacası İstanbul'un ele geçirilmesinin dünyanın sonraki biçimlenmesi üzerinde tayin edici bir etkisi yoktur. Nitekim şehrin Hıristiyan dünyası için ekonomik bir önemi ve haçlı seferlerini kışkırtan (örneğin Kudüs kadar) manevi değeri kalmadığından dişe dokunur bir yardımla desteklenmemiştir. Bu bağlamda Bizans'la savaş, İslamın bütünsel olarak Hıristiyan dünyasıyla savaşı olmadığı gibi, sonuçları da evrensel değildir.

Bizans, ekonomik olarak zaten Osmanlı'ya bağımlı, Katolik dünyadan kopuk, Ortodoks nüfus üzerinde etkisini yitirmiş, dinsel çatışmalar içinde patrik bile seçemeyen, kendi içinde çürümüş, Osmanlı denizinde küçük bir adacıktır. Bizans'ın yıkılmasının, dünya tarihinin gidişi üzerinde, Osmanlı'nın 20. yüzyılın başındaki çöküşü kadar bile etkisi olmamıştır.

Fatih'in annesi kim?

En ünlü Osmanlı sultanlarından biri olan Fatih'in annesinin kimliğiyle ilgili garip bir tartışma yaşanıyor yıllardır. Resmi tarihçiler ve islamcılar yazılı belgelere karşın tarihi çarpıtmayı ideolojik çıkarları gereği adeta kendilerine bir "hak" olarak görüyorlar.

Fatih'in annesi Sırbistanlı bir hıristiyandır. Fatih'in annesi, Sırp Kralı Barankoviç'in kızı Mara Despina'dan ne resmi tarihçiler, ne de şeriatçılar sözeder. Mara Despina Osmanlı sarayına gelin geldikten sonra da başkalarının aksine müslümanlığa da geçmemiştir. Fatih annesine bağlı bir hükümdardır. Topkapı Sarayı'nın bahçesinde bulunan Aya İrini kilisesini annesinin ibadet etmesi için camiye çevirmemiştir. Mara Despina eşi yani Fatih'in babası II. Murat öldükten sonra Sırbistan'a geri dönmüş ve babası Barankoviç'in sarayında yaşamaya başlamıştır. Ancak, babası ve annesi öldükten sonra, oğlu Fatih'in çağırısıyla kardeşleri Grigur ve Toma (yani Fatih'in dayıları) ile birlikte Selanik'e gelen Despina ölene kadar burada yaşamıştır.

Hayatı boyunca hıristiyan kalan ve bir hıristiyan olarak ölen Despina ile ilgili bilgiler resmi tarih kitaplarında çarpıtılır. Resmi tarihçiler ve islamcılar Fatih'in annesinin adının Hüma Hatun ve kendisinin de müslüman olduğunu, öldükten sonra da Bursa'ya gömüldüğünü savunurlar. Oysa bu görüş tümüyle yalandır. Fatih'in, annesiyle ilgili olarak yayımladığı ferman bugün Topkapı Sarayı'ndadır. Annesi öldükten sonra Fatih onun yüce hıristiyan kadınları gibi Selanik yakınlarındaki Kosantina Manastırı'na gömülmesini buyurmuştur. Ve manastır yakınlarında annesinin anısına bir de kilise yaptırmıştır.

Ama Fatih öldükten sonra annesi Despina'nın adı Hüma'ya çevrilmiş, Manastırdaki mezarı açılarak kemikleri Bursa'ya getirtilerek bir müslüman gibi burada defnedilmiştir.

stanbul

Çünkü 150 yıldır peyderpey genişleyen Osmanlı kuşatması altında dünya tarihine etki yapacak öğeler zaten yitirilmiştir. Bu bağlamda, tarihsel ömrünü çoktan tamamlamış olan Bizans'ın yıkılmasına "çağ değiştirme" gibi anlam yüklemenin maddi temeli yoktur.

Fatih'in Hıristiyanlara karşı tavrı

Fatih, sanılanın aksine anti-Hıristiyan bir tavır da sergilemez. Sofuluktan da alabildiğine uzaktır. Resim yasağını bizzat kendi şahsında (portresini yaptırarak) bozması ve diğer dinlerden insanlarla yakın teması, Papa'nın onu Hıristiyanlığa davet etmesine karşın, bu çağrıyı hemen reddetmeyip sessiz kalışı bu açıdan önemlidir. Fatih bu çağrıya "evet" dememiş, ama "hayır" da dememiştir. Bununla da kalmamış Papa'dan İncil istemiştir.

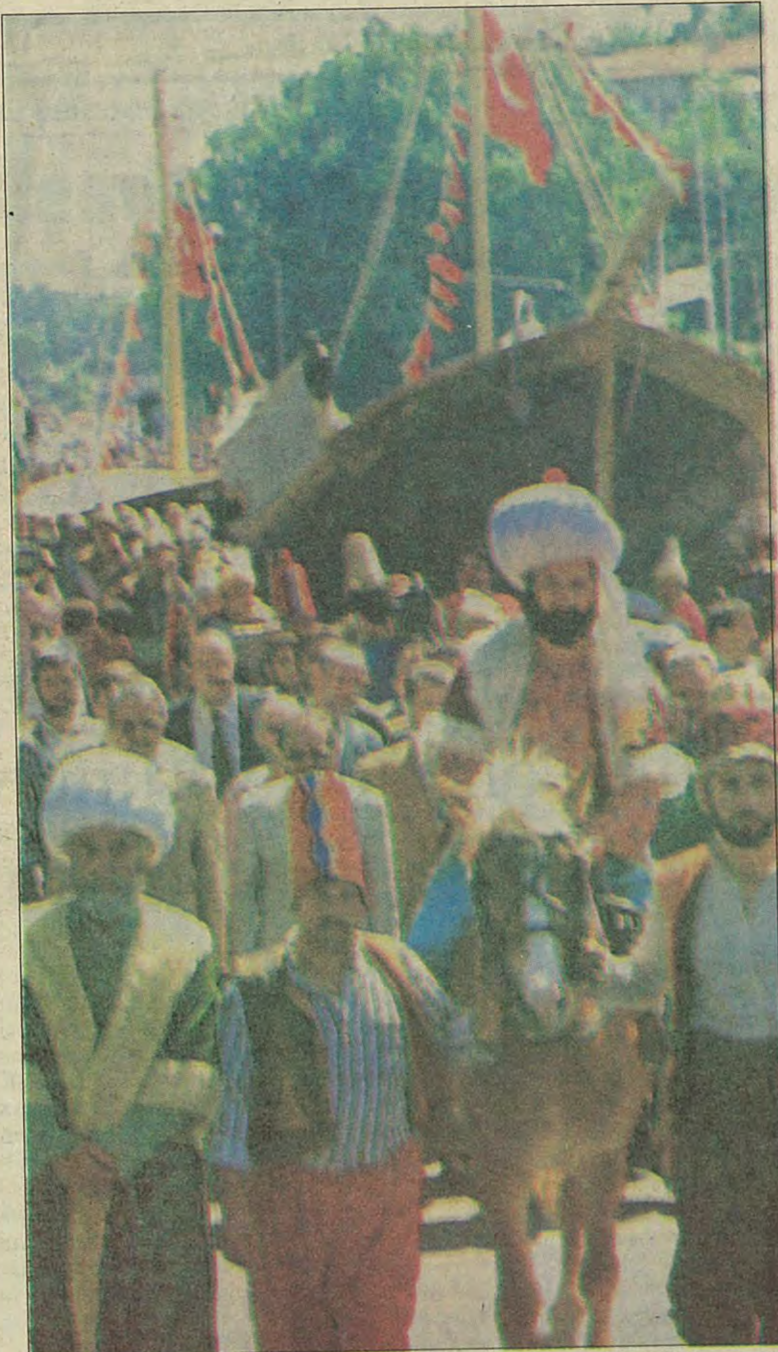
İstanbul'un fethinden sonra yağma ve katliam yapılmadığına dair görüş de yanlıştır. Şehir düştükten sonra üç gün boyunca yağma yapılmıştır. Osmanlı askeri üç gün boyunca serbest bırakılmıştır. Ama yine de II. Mehmet yağmayı 3 günde durdurmuş, kendisiyle savaşan bir şehrin kılıçtan geçirilmesi ve köleleştirilmesi şeklindeki İslam geleneğine uymamıştır. Bu bir yana, daha ilk Kanunname'sinde, Ortodokslar, Ermeniler, Süryaniler ve Yahudiler'in İstanbul'da kalmasını ve yerleşmesini teşvik eden bir düzenleme getirmiş, daha ötesi, dışarıdan gayrımüslim insanlar getirilmesini teşvik etmiştir.

Öyle ki bu politika sonucunda 25 yıl içinde toparlanan İstanbul'da Hıristiyan ve Yahudiler'in önemli bir nüfus ağırlıkları oluşmuştur.

Bu anlamda fetih ruhunda ısrar edenler, gerçekte Fatih'in değil, onun zehirletilmesinden dolayı ağır bir zan altında olan II. Bayezid'in gerici mirasçıları oluyorlar.

Bu durum Ayasofya politikasında daha da net görülür: Fatih için, merkezi kilise olan Ayasofya'nın camiye çevrilmesi, o günün koşulları içinde işgalin perçinlenmesi anlamını taşıyordu; buna karşın başka hiçbir kiliseye dokunmamış olmakla O, işgal edilen halkların inanç kurumlarını yıkan veya camiye dönüştüren Arap-İslam geleneğini de kırmıştır.

Aradan geçen bunca yıla ve insanlığın kazandığı bunca mevziye rağmen, bugün Ayasofya'nın cami yapılmasında ısrar edenler, Fatih'in değil, fetih ve düşmanlık ruhunun çağdışı ilkelliğini temsil ediyorlar. Esasen İstanbul'un fethinin, günümüze fetih ruhu olarak aktarılmasının anlamı da, Hıristiyanlığa değil, Türkiye'nin şeriatçı olmayan çoğunluğuna karşı savaşta ideolojik dayanak oluşturmasındadır.

Bu kente fetihten sonra yerleşenlerin çocukları artık İstanbulludur. Ne fetihle, ne işgalle, ne de yağma ve talanla ilgileri vardır. Ancak, İstanbul her yıl döne döne yeniden fethediliyor. Bu hoyrat tutumun kimi sonuçları, bu kentin üç bin yıllık sakinlerini uzaklaştırmış, büyük bir uygarlığın ve kent kültürünün kökleri adeta kurutulmuştur. Onun yerini kaba bir taşra kültürü ve kentin bir daha onarılamaz şekilde yağması almıştır. Kısacası İstanbul'un 542 yıldır (yukarıda solda ve üstte) fethi sürüyor.

Deli İbrahim'in torunları nerede?

İzlenimler — Ahmet ÇINAR

Her yıl mayıs ayı sonlarına doğru milliyetçi-muhafazakâr-sağcı çevrelerde bir hareketlilik, bir telaş, bir hazırlık başlar. Gazeteleri fetih ekleri verir; gençlere fetih şuuru (!) aşılamaya çalışırlar. Liderleri demeçler verirler, basın toplantıları düzenlerler. 29 Mayıs günü geldiğinde de fetih kutlamaları başlar, sloganlar atılır, "emperyal öğretiler" tekrarlanır durur liderleri tarafından...

Bu yıl daha da şenlenip coştular fetih kutlamacıları. Belediye Refah Partili olduğundan tüm olanaklar fetih kutlamalarına tahsis edildi. Hem Büyükşehir belediyesi tarafından, hem de Beyoğlu belediyesi tarafından ortaklaşa bir organizasyonla kutlandı bu yıl fetih.

Kutlamalar sırasında İstanbul'un meydanlarında, İnönü stadyumunun çevresinde ilginç, ilginç olduğu denli de komik görüntüler oluştu. 542 yıl önce, o zamanın teknolojisiyle kadırgaları yağlı kızaklarla yürütebilen Fatih Sultan Mehmet'in bugünkü torunları, kadırgaları, tekerlek takarak yürütebiliyorlardı. Tabii ki gazeteler de "Fatih'in tekerlekli torunları" diyerek bu durumla alay ediyorlardı. Üstelik tekerlekli kadırgaları yürüten Fatih'in levendlerinin ve askerlerinin kollarındaki pırıl pırıl parlayan "Citizen" marka kol saatleri de cabasıydı. 1453 yılında "Citizen" marka kol saatlerini nereden ithal etmişlerdi acaba?.. Bununla kalsa iyi...

Tam o sırada Fatih'in hocası Akşemsettin göründü uzaktan. Mehter takımıyla birlikte, bir molla edasıyla yaklaşıyordu. Ama o da ne?..

Akşemsettin'in ayaklarında o makosenlerin işi neydi?.. Hem de Kasımpaşa bitirimleri gibi ayakkabılarının arkasına basmış bir şekilde yürüyordu. Gerçi fetih yıllarında ne "Yeşil kundura" vardı, ne de "Sümerbank". Akşemsettin hazretleri bu makosenleri nereden bulmuş olabilirdi ki?

Kim ne derse desin, kutlamaların en ilginç görüntüsü İnönü Stadyumu'nun ortasına kurulmuş otağ ve çevresindeki temsili surlar değildi, ama Erbakan'ın Fatih Sultan Mehmet misali otağın yanına arşı alâ'dan "hüüüpp" diye helikopterle inmesi, olayı ilginç ve şaşırtıcı kıldı. Eminim bu görüntüleri Fatih Sultan Mehmet görse, Erbakan'ı kıskanırdı. Kendisi bir beyaz atla (kırat değil!..) Konstantiniye'ye girmişti, ama bunda onun hiçbir suçu yoktu. Ne yapsındı ki?.. Helikopter icat edilmemişti. Sonradan "helikopter icat oldu, beyaz at buna çok bozuldu".

Hatta, Erbakan öyle bir "helikopterli iniş" yaptı ki, surların üstündeki Bizans kefereleri bile, Erbakan'ın bu mucizesi karşısında imana gelip "Refah selamı" vermeye başladılar(!)

Temsili kartondan surları görünce, insan "Tayyip Bey, Fatih'in bile yıktırmadığı surları yıktırırsa, gelecek yıl kutlamaları, Çin seddinde mi yapacak acaba?" diye düşünmeden edemiyordu.

Tüm bu görüntüler kutlamalardaki kara mizahı ve komiklikleri ortaya seriyordu. Bir de stadyumun dışı vardı. Orası başka bir alemdi. 452 yıl sonra bile İstanbul'un fethinin rantını yemeyi becerebilen "becerikli tüccar taifesi" tezgahı kurmuşlardı stadyum önüne. Adeta bir "yan sanayi" kurulmuştu dışarıda. Köfteciler, kokoreççiler, "tesbih-takke-seccade"ciler... Ne iyi insanmış şu Fatih yahu. İstanbul'u fethetmeseydi bu köfteleri, takkeleri, tesbihleri kime satacaklardı?..

Stadyumun içindeki ve dışındaki sloganlarla, açılan pankartlar ise bambaşka bir şey söylüyordu: "Yeni Bizanslar var fethedilecek". Sanki gizli bir şekilde yeni neslin bilinçaltına yerleştirilmeye çalışılan bir "emperyal vizyonun" propagandası yapılıyordu. Üstelik atılan sloganların sırası da dikkate değerdi. Önce "Biz biz biz, fatihlerin nesliyiz"sloganı kitlelere tekrarlatılıyordu. Sonra da "Fatihler'in nesli" olan genç kitlelere "yeni Bizanslar" hedef gösteriliyordu. Pankartlarda, "Oyundaşın, oynaştasın, Fatih'in İstanbul'u aldığı yaştasın" yazıyordu. Bilindiği gibi Fatih İstanbul'u aldığı zaman 21 yaşındaydı. Öyle ya oyun ya da kızlarla oynaşma yerine kocaman bir kenti almıştı. Bu da oynaştakilere duyrulurdu!

Biraz sonra da "yeni Bizanslar'ı" fethedecek örnek Fatihler takdim ediliyordu: "Beyoğlu fatihi Nusret Bayraktar", "İstanbul fatihi Tayyip Erdoğan" vb... İşte bu "fetih", "savaş" gibi kavramların ideal olarak sunulduğu noktada, olaya politik boyut katılarak "Refah Partisi" ve "Milli Gençlik Vakfı" gibi kurumların propagandasına girişiliyordu.

Kitleleri "vatan-millet-ezan-bayrak" hamasetiyle coşturup, "fetih" fetişizmini yüce bir ideal haline getirmek, bilinen en eski faşist propaganda yöntemidir. Tarihin koridorunda ilerlerken geriye dönüp baktığımızda, Hitler'in de, Mussolini'nin de aynı yöntemleri kullandığını görürüz. Irksal böbürlenmelerle, dinsel övünmelerin ortak paydasında buluşmuştur hepsi de...

"Ceddin deden, neslin baban"lı, "vatan, millet, adapazar"lı, "kadırga"lı, "mehteran"lı hamasi kutlamalar bir haftadır sürüyor. Bu arada aklıma yıllar önce bir yerlerde okuduğum muzip bir espri geliyor: "Biz biz biz, fatihlerin nesliyiz de, Boncuklu Deli İbrahim'in torunları nerede?.."

Sendika kongreleri sessiz sedasız...

“Sendikal yapılarda bir dalga yaratmak gerekir. Üç günlük genel kurullarda ne konuşulursa konuşulsun, şube yönetiminin getirdiği delegeler şubenin istediğini yapıyor. ‘Kan değişimi’ diyoruz, ama bunun için gerekli araç-gereç yok. Fakat son tahlilde bu sessizliğe, bu durgunluğa aldanmamak lazım diyorum. Çünkü işçi sınıfının ne zaman, ne yapacağı da belli olmaz!”

Haber Merkezi-Kamu kesiminde toplusözleşme görüşmelerinin sürdüğü şu kritik dönemde, sendikalar bir yandan da kongre hazırlıkları içindeler. Türk-İş’e bağlı 29 genel merkez ve 850 sendika şubesinin genel kurulları bu yıl ekim ayına kadar bitecek. Yüzlerce işyerinde delege seçimleri geçtiğimiz aylar içinde tamamlandı ve şube yönetimini belirleyecek delegelerin seçilmesinin ardından, şube kongreleri süratle gerçekleşmeye başladı. Şu ana kadar 5 sendika genel merkez kongresini tamamladı, merkez yöneticilerini belirledi: Toleyis, Hava-İş, Haber-İş, Çimse-iş ve BASS sendikalarında şimdi Türk-İş Genel Kurulu kulisleri yapılıyor.

İstanbul’da da Türk-İş’e bağlı sendika şube kongrelerinin çoğu bitti. Hem basına bildirilmediği için, hem de haber değeri taşımadığı için kamuoyuna pek yansımadı.

Türk-İş İstanbul Bölge Başkanı Faruk Büyükkucak birçok kongreye konuk olarak katılmış. Onun gözlemine göre bu kongreler “sessiz” geçti. Büyükkucak, bunu “suskun toplum, suskun delege” sözleriyle açıklıyordu. “Yarım gün içine sığdırılan seçimlerde ciddi bir çekişme yaşanmadığını da izledim.”

Büyükkucak, izlediği kongrelerde kürsüye çıkıp konuşan delegeye de pek rastlamamış. “Alın bu mikrofon sizin, daha çok siz konuşun diyordum ama..” Bu suskunluğu biraz da “Ankara’ya gitme”ye endeksli görüyordu Büyükkucak. “Kürsüye çıkıp durumdan şikayetçi olanın seçilme şansı daha az oluyor tabii. Yani onu Ankara’ya göndermiyorlar!”

Türk-İş Bölge Başkanı’ndan, İstanbul’daki 850 şubenin dörtte üçünün kongrelerinin yapıldığını öğrendik. Şube yönetimlerinde büyük bir değişiklik yaşanmamış.

Basın-İş, Selüloz-İş, Petrol-İş, Tümtis, Tek Gıda-İş, Basisen, Yol-İş sendikalarına bağlı birçok şubede yeni yönetimler oluştu. Belediye-İş şubeleri de yüzde 70 oranında seçimleri bitirdi. Harb-İş İstanbul Şube kongresi 11 Haziran’da Şube Başkanı Orhan Coştur, Harb-İş’te seçimlerin farklı bir yöntemle gerçekleştirildiğini anlattı. Biz emrivaki yapmıyoruz. Bizde şu an yönetimde bulunanlar eğer yeniden adaylarsa, tekrar geldiği işyerinde bir ön seçim yapılacak. Başka bir aday daha çıkarsa o da kendi işyerinde önseçime gidecek. Bu önseçimde kazanırsa yeniden adaylığını koyabilecek.”

Ancak Coştur, bazı sendikalarda durumun daha farklı olduğunun altını çizdi. “Türkiye’de sendikal yapıları gözönüne alırsak ‘asker delegelik’ sisteminin halen devam ettiğini görürüz. 1992 yılında yapılan Türk-İş genel kurulunda, Türk-İş’e damgasını vuracak bir oluşum çıkmadı.” Coştur, dürüst sendikacıların zor durumda olduğunu, onların düşünce suçu kıskacı içine de alındığını söylüyordu. Buna örnek olarak Ceylan ve Ayçin’in tutuklanışını gösteriyordu.

Belediye-İş 2 No’lu Şube Başkanı Hasan Gülüm ‘92’deki genel kurul için aynı şeyi düşünüyordu. Değişen bir şey olmadığını, “Şevket’in gidip Bayram’ın geldiğini” ifade eden Gülüm sözlerini şöyle noktalıyordu: “Zaten esas sorun kimin seçilip seçilmeyeceğinde değil, sendikal hareketin tıkanıklığında. Sorunu böyle tesbit edip, bu çerçevede değerlendirmek gerekir.”

Tes-İş 1 No’lu Şube Başkanı Hasan Tahsin Zengin’e göre aynı sessizlik kendi şube kongrelerinde de yaşanmış. O da asıl önemli noktanın kamu sözleşmeleri olduğunu ve bu konuda büyük bir sıkıntı yaşandığını vurguluyordu. “Öyle durumdayız ki, artık toplusözleşmelerde yeni haklar için değil, varolan hakları korumak için mücadele veriyoruz.”

Haber–İş Genel Kurulu... Hep aynı yüzler, değişmeyen sahneler...

İstanbul Sendika Şubeleri Platformu Dönem Sözcüsü Ercan Atmaca:

Değişim tabandan başlamalı

“Bu işin tabandan değişmesi gerekir. Önce delege sistemindeki çarpıklıklar düzelmeli. Üstyapıların değişebilmesi için

önce delege seçim sisteminin değişmesi gerekir. Delegeler ‘ahbap çavuş’ ilişkileriyle belirleniyor. Bu sistemin kaldırılması için çabalamak gerekiyor. Tabandan değişim şart. Biz Yol-İş İstanbul 1 No’lu Şube olarak tabana bazı yazılar yolladık. Sendikacıların ücretlerinin belirlenmesinden, hizmet ödentisine, delegelerin seçimine kadar her türlü konuyu onlara sorduk. Bunlar nasıl olmalı diye danıştık. Bir dalgalanma oldu tabanda.

Sendikal yapılanmalarda bir dalga yaratmak gerekir. Denizi dalgalandırmak için denize bir taş atmak gerekiyor.

Üç günlük genel kurullarda ne konuşulursa konuşulsun, şube yönetiminin beraberinde getirdiği delegeler şubenin istediğini yapıyor. O delegeler şube yönetiminin listesinden aday oluyor. Bunu değiştirmenin koşullarını yaratmak gerekir.

Ancak istenen değişim bir genel kurul süresince olmaz. Bugün yapının yüzde 15’i değişir, bir diğerinde daha ağırlıklı değişim olur.

Biliyorsunuz işçi sınıfına 94’te daha da yoğunlaşan saldırılar vardı. Biz 95’e ise hesaplaşma yılı diyoruz. Ancak bu hesaplaşma genel kurullara yansımıyor. Çünkü kamuda örgütlü sendikalarda kongreler var ve bunlar toplusözleşme sürecindeler. Bu nedenle bir beklenti ve vurdumduymazlık var. ‘Bağırırız çağırırız 3-5 kuruş alırız’ mantığı var.

‘Kan değişimi’ diyoruz, ama bunun için gerekli araç-gereç yok.

Fakat ben son tahlilde bu sessizliğe, bu durgunluğa aldanmamak lazım diyorum. Çünkü işçi sınıfının ne zaman, ne yapacağı da belli olmaz!”

Kemal Nebioğlu’na göre DİSK’in iki öncelikli sorunu var:

‘Birlik ve eğitimli örgütlenme’

Önümüzdeki haftalar içinde DİSK olağanüstü bir genel kurula hazırlanıyor. 1994 Haziran’ında yapılan kongrede büyük sendikalar anlaşamayınca DİSK sancılı bir sürece girmişti. Aradan geçen bir yılda neler olduğunu ve gündeme gelen bu olağanüstü kongrenin nedenlerini ve ne yapılması gerektiğini DİSK’in kurucularından ve son genel başkanı Kemal

DİSK neden olağanüstü kongreye gidiyor?

DİSK Yönetim Kurulu mayıs ayında tüzük kongresine gidecek ve ILO kararları çerçevesinde DİSK’in tüzüğünü yeniden düzenleyecekti. Ama mayıs ayı geçtiğine göre bunu daha sonra yapacaklar. Doğrusu, önce tüzük değişikliğini yapıp, sonra olağanüstü kongreyi yapmaktır.

Son kongremizde herkesin ittifak ettiği bir yönetim oluşturulamadı. Bu yüzden bazı sendikalar muhafeleti sürdürdü. Bu büyük bir sıkıntı yarattı. Sanıyorum olağanüstü kongrede bu çözülmeye çalışılacak.

DİSK’in ve genel olarak sendikal hareketin karşı karşıya kaldığı sorunlar nelerdir?

Türkiye sendikal hareketinin sorunları başka, DİSK’in öncelikli sorunları birliğe dayalı bir yönetim oluşturmak ve yine öncelikle örgütlenme sorununu aşmak. 12 Eylül öncesinde 600 bin üyesinin çoğunluğu eğitimden geçmiş, siyasal mücadeleyi de özümsemiş bir DİSK vardı. Biz bugünkü yönetime 340 binden fazla üyesi olan ama eğitim düzeyi düşük bir DİSK teslim ettik. Dolayısıyla DİSK’in gündemindeki ikinci öncelikli sorun örgütlenmek, ama eğitimli örgütlenmektir.

Genelde sendikal harekete gelince; 12 Eylül yasalarını hala aşabilmiş değiliz. Son değişiklikle sadece sendikacılara kongreyi uzatmaya ilişkin yeni haklar sağlandı. Aslında gerekli olan noter mecburiyetinin kalkmasıdır. Yüzde on barajının kalkması lazım. ILO ilkelerinin hayata geçmesi lazım. Kamu çalışan-

grev yok, toplusözleşme yok. İşçi sendikaları ölüm sessizliği içinde.

Geçen yıl yapılan genel kurulda, büyük sendikaların anlaşamaması sıkıntılar doğurmuştu. Olağanüstü genel kurulda bu sendikalar uzlaşabilecek mi?

Sınıfın ekonomik örgütlenmesinin geleceği düşünülüyorsa, bu konuda birlik ve beraberliğin sağlanması zorunlu.

Peki, sizin, DİSK’in son genel başkanı ve DİSK içerisindeki en deneyimli isimlerden biri olarak bu konuda bir misyonunuz olacak mı?

Üyesi olduğum Gıda-İş Haziranın 24 ve 25’inde olağanüstü kongreye gidiyor. Gıda–İş geçmişinin dışına düştü. Grevler var, fakat sendika yönetimi ticaretle meşgul. İşçi arka-

birlikte belki Gıda–İş’i kurtarabiliriz. Bu sorunla meşgulüm. Ama görev düşerse elbette DİSK için, işçi sınıfı için elimizden geleni yaparız.

DİSK’in olağanüstü genel kurulunda sizin aklınızda bir başkan adayı var mı? Son genel kurulda siz dört başkan adayından biriydiniz. Kendiniz açısından yeniden bir değerlendirme yapmanız herhalde Gıda–İş kongresine de bağlıdır, ama nasıl bir DİSK yönetimi düşünüyorsunuz?

Tabana dayalı bir DİSK. DİSK’in ilkelerini özümsemiş, taviz vermeyecek bir yönetim. Türkiye işçi sınıfının mücadelesini ekonomik, ideolojik, siyasal üçlüyü birlikte götürecek bir yönetim olmalı diye düşünüyorum.

Şu anda isimlendirme yapmak

Çanakkale geçilecek, ama nasıl?

Ali IŞINGÖR

▼ Bir tarafta şehitlerin yanan yorganı, öte yanda ise tarihi yarımadayı ikiye bölen ve Kilitbahir Türk şehitliğinin üzerinden geçen köprü projesi... Ve köprünün getirdiği çevre yağmasından pay kapma kavgası... Bir 17 Mart sabahı ansızın John ile Memed'in yattığı yerden kalkıp göçettiklerini duyabiliriz pek yakında...

Sıcak bir temmuz günü... Normandiya çıkartmasında kullanılan, sonraları satın alınıp araba vapuruna dönüştürülen '38 yapımı 'Arıburnu' henüz iskeleye yanaşmamıştır. Bu ne sıcak... Bağda çalışmak ne zor işmiş... Birazdan Bozcaada yolcuları inecek. Sıcak... Eve geri mi dönsek?

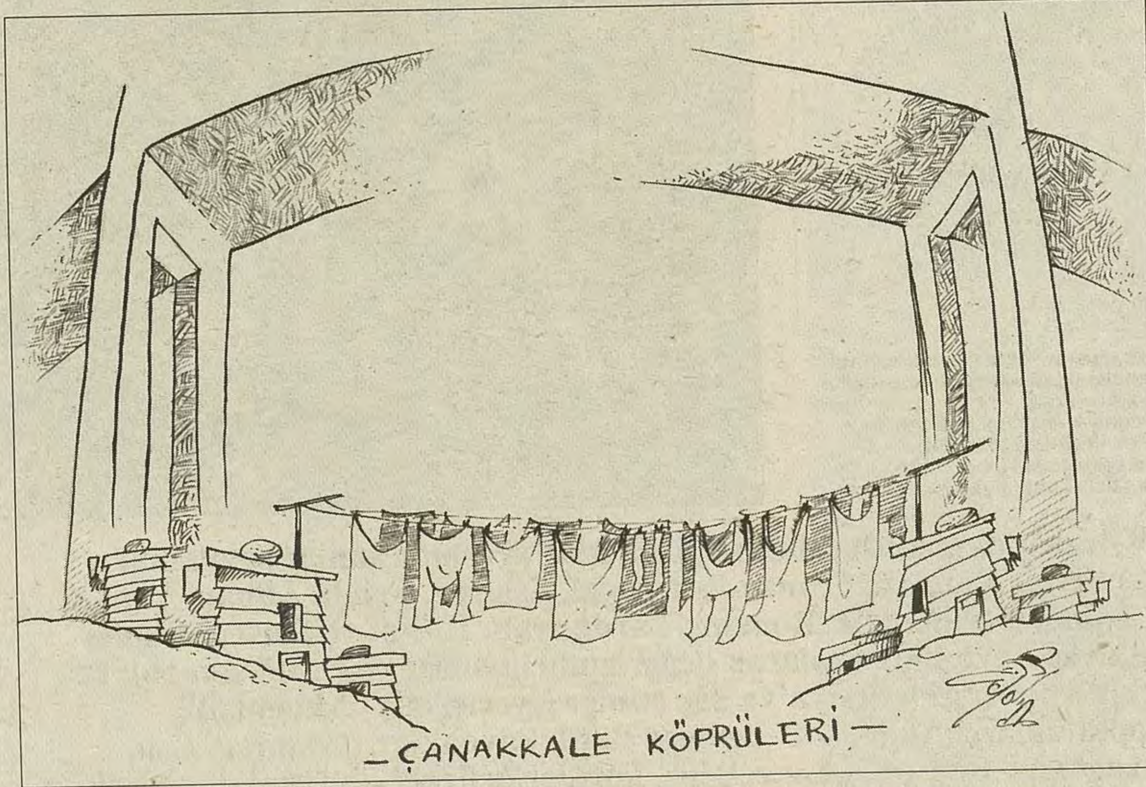
Birdenbire etrafı kızıl bir karanlık doldurur. Sessiz bir anlaşma varmışçasına denizden çıkar herkes... Bir-iki saat sonra anlaşılır gökyüzünün kararmasının nedeni: 'Gelibolu yanıyor!' Korkulu bakışlar atılır, çünkü yangın yerinden 70 km. uzakta olmasına rağmen dumanlar karartmıştır adayı...

Gençlik kampından gönüllü ekipler toplanır hemen, ama yangın durdurulamamış ve tam 750 bin ağaç yanmıştır... Hemen yurt çapında kampanyalar açılır. Demeçler birbiri ardına patlar: "Şehitlerimizin yorganı yanmıştır!"

Yorgan gitti, kavga bitti mi?

Açılan kampanyalar sonucu yanan bölgelere fidanlar dikildi ama ufukta daha büyük bir 'yangın' tehlikesi var... Tarihi yarımada, iki yakayı birbirine bağlaması planlanan 1650 metre uzunluğundaki asma köprünün ve projeyi çevre yollarla bağlayacak otobanların Çanakkale savaşlarının yapıldığı yöreyi ve Türkiye'nin en büyük milli parkı 'Gelibolu Koruma Alanı'nı ikiye bölmesi tehlikesi ile karşı karşıya...

Her iki kesimden 500 bin gencin yitirildiği, savaş alanında yere düşenlerin bugün koyun koyuna yattığı Çanakkale yıllarca geçilemedi. Zaman zaman saatte 110 km'yi aşan fırtınaları ve Yunan mitolojisine göre Poseidon'un boğazın hemen girişinde, Bozcaada ve Gökçeada arasında kalan 'hırçın' suların altındaki haraları yüzünden 'geçilmez'liğini uzun süre korudu. Ayrıca genişti, kıyı yapısı elverişsizdi ve hepsi bir yana ekonomik değildi.

Yıllar önce İstanbul'a Boğaziçi köprüsü yapıldığında duyulan sevinç ve heyecan yanında birtakım şüphe ve endişeyi de getiriyordu... Bu endişelerin temelinde, toplu taşımacılığın ve raylı ulaşımın sağlanamayacağı bir köprünün mevcut sorunların çözümü bir yana, yeni çelişkileri doğuracağı ve Boğaziçi'nin tarihsel ve şehirsel dokusunun bozulacağı korkusu yatıyordu...

Solun öngörüleri büyük ölçüde tuttu. Boğaz köprüsünün yapılmasıyla beraber, Boğaziçi'nin çevre yollarla bağlantısını sağlayan otobanların yanındaki bölgelerde yağmaya dayanan bir rant ekonomisinin kurulacağını; Zincirlikuyu, Kağıthane gibi altyapısı olmayan gecekondu mahallelerinin şehir dokusunu bozacağını sol yıllar öncesinden gördü... Ve kendi alternatifini ortaya koydu: Raylı sistemi içeren tüp geçit.

Yağmacı rant ekonomisi yine işbaşında...

Bugünlerde o zamanlarki tartışmaların benzeri Çanakkale Boğazı üzerine inşa edilecek köprü üzerine yapılıyor. Türkiye bu konuda yine iki ana kutuba bölünmüş durumda. Her iki kesim de görüşlerinin doğruluğunu ispat için tezlerini çeşitli gerekçelere dayandırıyor. Tüm bunlar bir yana, devlet erkânı bu işi yapmaya çok öncesinden karar verdi. Hatta yapılacak olan köprünün adı bile belirlenmiş: "Birlik Köprüsü". Bu ismin konulmasını özellikle Tansu Çiller istemiş, önceleri düşünülen isim olan "Şehitler Köprüsü"nden ise vazgeçilmiş...

Köprünün bir an önce yapılmasını isteyenler cephesinin başını Tansu Çiller çekiyor. 'Babasının kızı' imajından bir an önce kurtulmak isteyen küçük Tansu, barajlar kralı babasının yanına adını büyük bir eser yaptırarak yazdırmak istiyor...

Bu cephenin diğer önde gelenleri ise, inşaat sektörünün devleri ve Sabancı grubunun başını çektiği 'büyük patron'lar... Devlet katlarında üçüncü köprünün Çanakkale'ye yapılacağının haber alınmasıyla birlikte, Bayındırlık Bakanlığı'nı elinde tutan sosyal demokrat devlet ricâli ve de Sabancı, Enka gibi büyük kuruluşlar Gelibolu-Eceabat arasındaki arsaları şüphe çekmemek için küçük parçalar halinde 'kapatmış' durumdalar...

Çoğunlukla aracı kurumlarca satın alınan bu arsalar yüzünden Çanakkale'de gayrımenkul fiyatlarında büyük yükselişler oldu. Ünlü Aynalıçarşı içinde, deniz görmeyen normal bir evin fiyatı iki milyarı buldu...

Köprünün proje teklifi için 15 firma davet edilmesine karşın, teklif verme süresinin son günü olan 25 Mayıs'a kadar hiçbir teklif ulaşmadı hükümete. Hiçbir firmanın yapılan davete icap etmemesiyle sarsılan Ankara kulislerinde; Tansu Çiller'in firmalardan durmadan yeni talepler, bitmek bilmeyen yeni tavizler istemesi yüzünden, yap-işlet–devret modelini kabul ederek, görüşmelerde oldukça ileri bir noktaya kadar giden İspanyol firmasını bile kaçırdığı konuşuluyor.

Maliyet 400 milyon dolar...

Kilitbahir ile Sarıçaylar arasında yapılması tasarlanan köprünün uzunluğu 1650 metreyi, yüksekliği ise 67 metreyi bulacak. İyimser hesaplara göre 400 milyon doları bulacak olan köprünün yapımına iki yönden eleştiri yapılmakta.

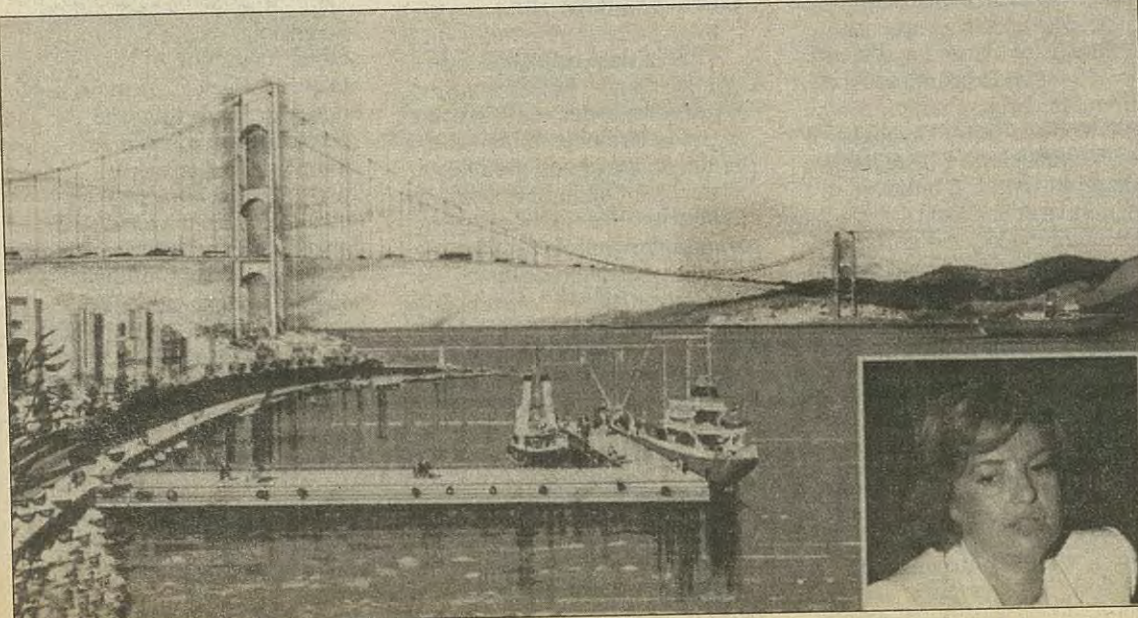
Birinci muhalif grup, çevreciler; Çanakkale'ye yapılacak böyle bir köprünün oradaki doğal dengeyi zamanla yok edeceği görüşündeler. Bunun en büyük nedeni de, köprünün beraberinde büyük bir nüfusu da o bölgeye taşıyarak çevrenin doğal ve kentsel yapısının bozulması... Ayrıca köprünün en önemli deniz savaşlarının yapıldığı ve Çanakkale'nin simgeleri olan Çimenlik ve Kilitbahir kalelerinin tam üstünden geçmesi, itiraz edilen bir diğer nokta.

Köprü kendini 188 yıl sonra amorti edecek..

İkinci muhalif grubun endişesi ise, projenin getireceği korkunç yük. İyi bir otoyolun kilometrede en az 6 milyon dolara mâlolacağından, kuzeydeki Edirne yolu ile güneydeki Balıkesir otoyoluna yapılması gereken 400 km'lik ek otoyollar ile toplam maliyetin 2 milyar 800 milyon dolara çıkması bekleniyor.

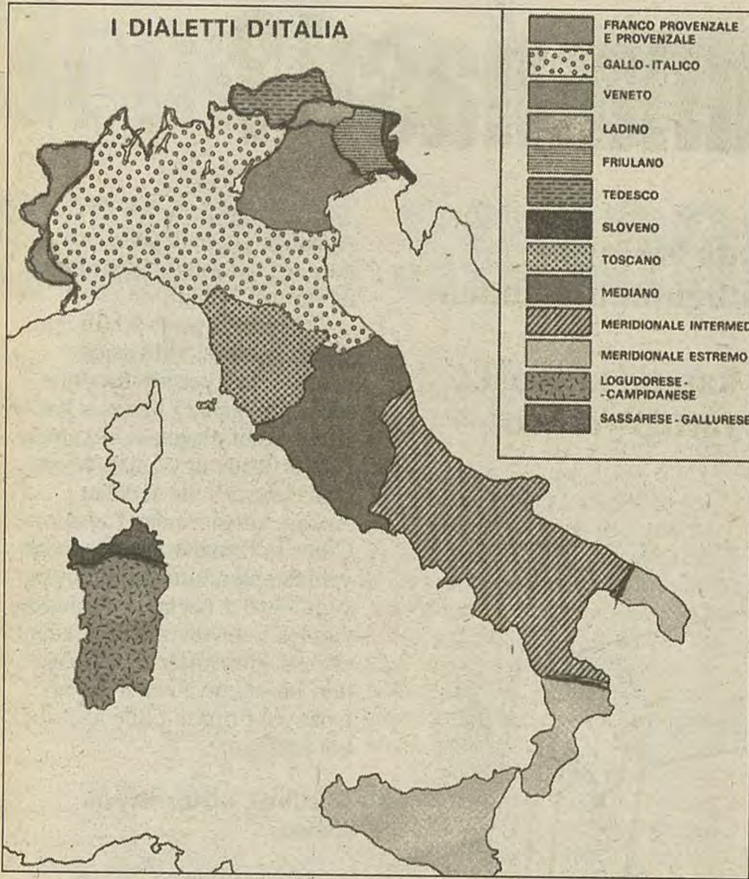
Muhalif grubun hesapları bununla da bitmiyor. Günde 2000 aracın geçiş yaptığı Çanakkale Boğazı'nda, bu araçlardan 100 bin lira alınacağı farzedilerek bugünkü mâliyetlerle köprünün kendini amorti etmesinin tam 188 yılı, evet tam 188 yılı alacağını hesaplamışlar!

Köprünün yapılıp yapılmayacağı, Çanakkale'nin 'geçilmezlik' ünvanını bir süre daha koruyup korumayacağı belli değil, ama kesin olan bir şey var. O da yangını söndürmeye giden gençlerin gördüğünden daha yoğun ama gözle görünmeyen bir dumanın bu köprü meselesinden çıktığı

İstanbul köprüleri için de böyle resimler çizilmişti... Sonra... "Kızı" da "Baba" sıyla yarışıyor herhalde..

Vah! Vah! İtalya'da

Folklor; efsanelerde, şarkılarda ya da bir ulusun yöresel kıyafetlerinde anlatılan toplumsal geleneklerin ve yaşantıların birlikteliğidir. 'Halk bilim' olarak çevrilebilecek folklorde, yaşanılan dünyadaki sıradanlığa bir 'karşı çıkış' olan ve ilkbaharın coşkusuyla yapılan yöresel festivallerin payı büyük... Birçok dilin konuşulduğu İtalya'da ilkbaharda her yer rengârenk... Luciano Benetton'un reklam spotundaki gibi: 'United Colours of Italy'. Meali; İtalya Birleşik Renkler Cumhuriyeti gibi bir şey....

▼ İtalya'daki kültürel-dilsel azınlıklar arasında şunlar sayılabilir: Arnavut, Katalan, Franco-Provençal, Fransız, Friuli, Alman, Yunan, Ladino, Occidentale, Romanş, Sardunyalı, Hırvat ve Sloven. Bunlar "tarihsel azınlıklar" olarak değerlendiriliyorlar ve çeşitli zamanlarda çeşitli nedenlerle İtalya'ya göç etmiş ve yerleşmiş "Akdenizli" topluluklar. "Akdenizli" deyince Batılı kaynaklar, "Mamma mia, vengono i Turchi!" (Anneciğim, Türkler geliyor!) deyişini de sosyolojik analizlerinin bir kenarına sıkıştırmadan edemiyorlar.

Tevfik ARSLAN

İtalya deyince son yıllarda akla gelenler ya ABD ve NATO'nun özendirmesiyle kurulmuş anti-komünist kontrgerilla örgütü Gladio ve bu örgütle içiçe geçmiş P2 Mason Locası'nın darbeci ve mali dalavereci eylemleri ya da savcıları bir anda ünlendiren 'Temiz Eller' harekatı ve foyaları ortaya çıkan "saygın" işadamları ve politikacılar... Napolitenler, Vespa motosikletlerle yaşanan romantizm, pizzalar ve spaghettiler bilinçaltının biraz daha kuytu köşelerine itildiler.

Bunlar bir yana, dışarıdan bakanlara İtalya, birlik ve beraberlik içinde homojen bir toplum olarak görünür. Halbuki İtalya'da kültürel-dilsel farklılıkları olan 13 azınlık yaşıyor. Üstelik bunların bazıları, temel hak ve özgürlüklerine kavuşmak için oldukça da hareketli. İtalya'yı 9 azınlık ile Fransa izliyor. Şimdilik ne İtalya'da, ne de Fransa'da köy boşaltma yoluyla iç göç zorlanıyor, ne de komşu ülkelere askeri harekat düzenleniyor.

Garip İtalya

İtalya'daki kültürel-dilsel azınlıklar arasında şunlar sayılabilir: Arnavut, Katalan, Franco-Provençal, Fransız, Friuli, Alman, Yunan, Ladino, Occidentale, Romanş, Sardunyalı, Hırvat ve Sloven. Bunlar "tarihsel azınlıklar" olarak değerlendiriliyorlar ve çeşitli zamanlarda çeşitli nedenlerle İtalya'ya göç etmiş ve yerleşmiş "Akdenizli" topluluklar. "Akdenizli" deyince Batılı kaynaklar, "Mamma mia, vengono i Turchi!" (Anneciğim, Türkler geliyor!) deyişini de sosyolojik sıkıştırmadan edemiyorlar.

İtalya'daki azınlıklarla ilgili izler faşizm döneminde silinmeye çalışıldı. Faşistler 1920'lerde "İtalyanca olmayan" yer ve kişi adlarının değiştirilmesi için bir kampanya başlattılar. Bir gecede Steinler ve Kovalcicler, Pietriler ve Cavalliler'e dönüştü. Kayak yapmayı sevenler artık, Courmayeur'a değil Cormaior'e gidiyorlardı. (Kimlerin nerelerden feyz aldığı ortada!)

İstatistiklerin azizliği

İtalya'nın nüfusu 57 milyon. Birçok turist gibi İtalyanlar'ın büyük çoğunluğu da, nüfuslarının yüzde 5'inden fazlasını oluşturan ve aralarında yaşayıp giden bu kültürel-dilsel azınlıkların farkında değil. Ülkedeki dil varlıkları konusunda 5 yıl önce İtalya İstatistik Enstitüsü (ISTAT) tarafından yapılan bir araştırma, İtalyan sağcılarını derin bir hayal kırıklığına uğrattı: Nüfusun yüzde 62'si bir lehçeyi ya da İtalyanca olmayan bir dili evde, arkadaşlar arasında ve kızgınken (küfrederken) kullanmayı tercih ediyordu. Yüzde 1.9'luk bir grup ise, doğrudan yabancı bir dil kullandığını açıklamıştı.

Aslında tarihçiler ve dilbilimciler için bu sonuçlar sürpriz değil. Çünkü 1861 yılında İtalya birliğini sağladığında, Çizme'de yerleşik olanların sadece yüzde 2.5'u biçimde konuşabiliyordu. Yüzde 10'undan düşük bir oranı da anlayabiliyordu. (Milli birlik için dil birliği de gerekmiyor muydu? Bize yanlış mı öğrettiler?..) O dönemde önde gelen "devlet kurucular"dan Massimo D'Azeglio'nun şöyle bir sözü vardır: "İtalya yapıldı, ama İtalyanlar değil".

Ağıraksak italyanca

Ve üstelik İtalya'da İtalyancanın gelişimi de çok ağır oldu: 1950'lerde İtalyanca konuşanlar nüfusun sadece yüzde 19'unu oluşturuyordu. Bugün ise nüfusun yüzde 87'si kendilerini İtalyanca ifade edebildiklerini belirtirken, sadece yüzde 38'i bunu her zaman yaptıklarını kaydediyor.

1948 anayasasını oldukça ilerici bir belge olarak nitelendiren Batılı kaynaklar, 3 ve 6. maddelerin kişisel haklar ile dilsel farklılığı bulunan azınlıkların haklarını koruduğunu kaydediyorlar. Ancak yine aynı kaynaklar, ülkedeki tüm "tarihsel azınlıklar"ın haklarını kapsayacak bir maddenin bir türlü anayasaya eklenemediğini de ifade ediyorlar. Kültürel-dilsel farklılıkları bulunan azınlıklar ise haklarının korunmasının yanısıra merkezi hükümetten azınlık dillerinin kamu eğitimi, idare ve basın-yayında kullanılmasını talep ediyorlar. (İtalya'nın, Avrupa Konseyi'nin yerel ya da azınlık imzalamadığını kaydedelim. Türkiye imzalamış mıydı?..)

Eski bir Napoliten deyişi olan "Fransa ya da İspanya; karnımız doyduğu sürece" (Türkçe'de de "Karnım nerede doyuyorsa vatanım orasıdır") belki hala geçerli, ama işin bu noktaya gelmesini istemeyen İtalyan İçişleri Bakanlığı ülkedeki azınlıklar hakkında ilk resmi raporunu -içindeki tespitler tartışmalı olsa da- geçen yılın başında yayınladı. Raporun, İtalyan devletinin, azınlıkları "hayati bir ulusal kaynak" olarak tanımaya başladığını gösterdiği kaydediliyor.

Dertler bitmiyor

İtalya'daki bazı etnik grupların farklı iddiaları var. Buna göre devlet, etnik gruplar arasında birinci ve ikinci sınıf azınlıklar ayırımı uyguluyor. Birinci sınıf azınlıklar, İtalya'ya komşu bir ülkenin dilini konuşanlar yani Avusturya, Fransa ve Slovenya gibi ülkelerden İtalyan sınırının içine adeta bir yarımada gibi uzanan bölgelerde oturanların konuştukları diller. Güney Tirol'ün Almanca, Valle d'Aosta'nın Fransızca ve Trieste ve Gorizia'nın Slovence konuşan yerleşikleri. Bunlar, İtalyan devleti tarafından resmen tanınıyorlar.

Sardunyalı ve Friulili azınlıklar, hem demografik, hem de coğrafi olarak birarada olarak farklı grup ile ikinci sınıf azınlık konumundalar. (Bazen azınlık statüsünü elde etmek de yetmiyor anlaşılan)

Aslında 8 dil olarak farklı azınlığın durumu çok daha zor, çünkü bunlar diğer azınlıkların içinde küçük adacıklar olarak yaşıyorlar. Fransız bölgesinde asimile olmamış Ladino ve Alman köyleri var. Sardunya'da Katalan bir hücre var adeta.

"İmtiyazlı" azınlıkların durumu, biraz da II. Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanmış ikili ya da çok taraflı anlaşmalara bağlı olarak iyileşmiş. Bunlardan ilki, nüfusu şimdi 70 bin civarında olan ve Valle d'Aosta'da yaşayan Fransızca konuşanlar. 1945 yılında Fransızca konuşanların İtalya'dan kopup Fransa'ya katılmalarını engellemek için Roma, buraya idari özerklik vermiş. Okullarda dersler Fransızca ya da İtalyanca okutulabiliyor ve kamu ve özel sektör işleri her iki dilde de yapılabiliyor.

Ancak, batı Alpleri'nde Gallo-Romanş denilen dilleri konuşanlar da var ve bunların hiçbir hakkı yok. Fransızca-Provençal ve Occidentale'li. 90 bin Fransızca-Provençal konuşan var ve Aosta ve Piemonte vadilerinde yerleşikler. 2 bin kadarı da güneydeki Apulia kasabaları olan Faeto ve Celle San Vito'da yaşıyorlar. Bu topluluktan olanlar, konuştukları dilin gerçek bir dil değil, bir lehçe olduğu yolundaki iddiaları kesinlikle reddediyorlar.

Occidentale ise 11-13. yüzyılda Fransa ve İtalya'da yaşamış trubadorlar (saz şairi, ozanlar)ın dili. 1539'da I. Fransuva tarafından yasaklanmış olmasına karşın, dil yaşamış ve 1904'de Occidentaleli şair Frederic

ne çok bölücü var!..

doruğa erişmiş. Bugün bu dili 2 milyon kişi konuşuyor. Bu sayının, büyük çoğunluğu Piemonte'te olmak üzere İtalya'da yaşamaktalar. 3 bin kadarı da daha güneyde Calabria'daki Guardia Piemontese'de yerleşikler.

Aslında daha "bölücü" tutumlar da var. Roma'ya uzun bir dönemden bu yana sıkıntı veren bir bölge de, Güney Tirol ya da Alto Adige (Napolyon ve Mussolini'nin Brennero Geçiti ile Garda Gölü arasında kalan bölgeye verdikleri ad) adıyla anılan yer. 1919 yılında kesintisiz 6 yüzyıllık Habsburg egemenliğinden sonra bu bölge İtalya'ya verilmiş, ama 1939'da bölgede yaşayan 78 bin kişi Hitler'in çağrısı üzerine Almanya'ya göç etmiş. Savaştan sonra da geri dönmüşler. Bu dönemde, sınırın iki yanında bölünen kamuoyu, bölgenin Avusturya'ya verilmesini istemiş, ama önemli bir bölgeyi kaybetmek istemeyen İtalya, 1948 yılında bölgeye idari özerklik vermiş. Bu sisteme göre, bölgede yaşayan etnik İtalyan ve Almanlar, eşit fakat farklı bir statüye sahipler. Ancak, sistemin işleyişi bu eşitliği tam sağlamıyor.

İş bulmak için Almanca bilmek şart!

288 binlik bir nüfusla çoğunluğu oluşturan Almanlar, kamu yönetimine İtalyanlar'dan çok büyük bir oranda katılabiliyorlar. Kamuda iş bulmak için "patentino" adı verilen ve kişinin Almanca konuşabildiğini ispatlayan bir belge gerekiyor. Okulların müfredatı, Alman ve İtalyan çocuklarının birbirine karışmasını engelliyor. İtalya'nın meşru sınırları içindeki Güney Tirol'de İtalyanca konuşanlar, azınlık durumuna düşmüş!

Tabii, anlaşmazlıklar büyük. Bölgede Almanca konuşanlar, kendilerini sürgündeki Avusturyalılar olarak görürken, azınlığa düşmüş İtalyanlar ise, hem Almanca konuşanlardan, hem de Roma'dan şikayetçiler. Avusturya ve İtalya'da bombalı saldırılar olmuş. 1992'de BM'nin gözetiminde tüm tarafların katıldığı müzakereler sonucu imzalanan "paket"in ne getireceği ise belli değil.

Ayrıca, kuzey İtalya'ya dağılmış 20 bin Almanca konuşan, Güney Tirol'lü "dildaşları"nın elde ettikleri haklara sahip değiller. Udine çevresinde yaşayanlar bir tür Korint-Almanca diyalekti konuşuyorlar.

İtalya'nın kuzey doğu ucunda ise, geniş bir Sloven nüfus yaşıyor. 1918 yılında Julyan Alpleri ile Istria Yarımadası arasında kalan bölge İtalya'ya verilmiş. 2. Dünya Savaşı'nın ardından bu bölgenin büyük bölümü Yugoslavya'ya tekrar devredilmiş. Faşizm altında "zorunlu İtalyan" olan Slovenler'in yeni nesli, bu kez de Tito rejiminden kaçıp İtalya'ya dönmüşler.

Slovenler'e, temel dil

Dil, her coğrafyada yaşanan evrensel bir sorun, İtalya'da Hırvat ve Sloven dillerini konuşanların yanısıra, eski Yugoslavya sınırları içinde İtalyanca konuşan ama parçalanma sonrasında bölünen bir İtalyan azınlık yaşamakta...

hakları 1961'de verilmiş; biraz da İngilizler'in zoruyla. İtalyan hükümetinin girişimiyle, Sloven dil okulları yasal olarak Trieste ve Gorizia'da açılmış. Bu iki kentte 64 bin Sloven yaşıyor. Ancak, Udine'de yerleşik 21 bin Sloven ise bu haklara sahip değil.

1991 yılında Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlıklarını ilan etmelerinden sonra İtalya'daki Slovenler'in durumu, uluslararası bir boyut kazanmış. Üstelik hem Hırvatistan, hem de Slovenya'da önemli bir İtalyanca konuşan azınlık var. Roma şimdi bunların durumundan da kaygılı. İtalya, Hırvatistan ve Slovenya masaya oturdular. Sınırlar değişmemesine karşın, tarafların arasında çoğunluğu gayrımenkul olmak üzere, terkedilmiş ev ve arazi sorunları var. Bir Sloven yetkili, müzakereler sürerken şunu söylemeden edemiyor: "İtalyanlar, savaşları kaybeder masada kazanırlar".

Slovenler, İtalya'nın tek Balkan azınlığı değil, güneydeki Campobasso'da 3 bin Hırvat yaşıyor. Batılı kaynaklar, bunların atalarının Osmanlı önünden kaçıp İtalya'ya yerleşen Hırvatlar olduğunu kaydediyor. Arkaik bir Hırvat lehçesi olan "stocavo-icavo" konuşuyorlar.

İtalya'da 25 bin de Yunanlı yaşıyor. Bunlara Grecanici ya da neo-Grek (Yeni Yunanlı) deniyor.

Bitmiyor: İtalya'da 130 bin de Arnavut (Albanesi) yaşıyor. Etnik Arnavutlar, en çok asimile edilmiş topluluk. Anavatandaki soydaşlarıyla bağlarını koparmamaya çalışıyorlar; 1991'de Arnavutluk'tan gemiyle kaçışlar çoğalınca Arnavut köyleri, yardım kampanyaları düzenlediler.

Makro-azınlıklar

İtalya'nın bölgelerinde çoğunluğu oluşturan ve zaman zaman "makro-azınlıklar" olarak anılan iki topluluğu ise Sardunyalılar ile Friuliler. Sardunya ve Friuli-Venedik Giulia, özerk bölgeler olmalarına karşın Fransızca ya da Almanca konuşanların elde etmiş oldukları haklara sahip değiller.

1 milyon 700 bin Sardunyalı, "limba sarda" diye anılan Sardunya dili konuşuyorlar. "Limba sarda" bir İtalyan dili değil, fakat uzak bir Romanş (Latince'den gelen diller; İtalyanca, İspanyolca, Fransızca gibi) dili. Sardunya'da her zaman etkin bir özerklik hareketi mevcuttu; çağcıl İtalya'da da bu hareketler sürüyor. Dil hakları için uzun hukuki mücadeleler verildi. Ancak, kalıcı kazanımlar henüz gerçekleşmiş değil.

İtalya'daki azınlıklar içinde tarihte bağımsız bir yönetim altında yaşamış tek topluluk Friuliler. 11. yüzyılda kurulan Patria del Friuli, kendi hukuk ve ekonomi sistemiyle 1420'ye kadar yaşamış; daha sonra Venedik ve Avusturya arasında parçalanmış. I. Dünya Savaşı'nın ardından da İtalya Krallığı altında yeniden birleşmiş. 700 bin nüfusa sahip Friuliler, İtalya'da ayrılıkçılığa en az eğilimli azınlık.

Friuliler'in ana dili Farlan Ladino'yla ilişkili; Ladino, İtalya'da 30 bin kişi tarafından

Spaghetti ile İtalya neredeyse özdeş gibidir. İtalya'da dillerin karışık durumu düşünüldüğünde bu 'karışım' biraz daha anlamlanıyor...

konuşuluyor; Dolomitler'deki dağ köy ve kasabalarında.

En son olarak da "her yerde" ve "hiçbir yerde" yaşamayan 110 bin kişilik Romenler (Çingeneler). İtalyan kaynakları, Doğu Avrupa'dan neredeyse hergün gelenlerle bu sayının çok arttığını kaydediyorlar. Roma'da, Don Bruno Nicolini'nin girişimiyle "Centro Studi Zingari" (Çingene Çalışmaları Merkezi) kurulmuş. Son yıllarda Papa II. Jean Paul, yaptığı bazı konuşmalarla bu topluluğa sahip çıktı.

Dilbilimciler, İtalya'daki bazı farklı dillerin gerçek dil olmadığı ve sadece konuşma sırasında kullanıldığı yolundaki tartışmalarını sürdüredursunlar, azınlıkların bir bölümü elde ettikleri haklardan memnun, bir bölümü de mücadelelerine devam ediyorlar. Ama hepsi de şu veya bu şekilde Roma ve burada üretilen politikalar üzerinde daha ağırlıklı söz sahibi olmak istiyorlar. Aslında azınlıklara mensup tek tek kişiler İtalyan politikası üzerinde söz sahibi olmuşlar; bunlar arasında Garibaldi'nin danışmanlarından bir Arnavut rahibin oğlu olan Francesco Crispi, anti-faşist bir bakan olan Occidentaleli Giovanni Giolitti, İtalyan Komünist Partisi'nin kurucularından ve Arnavut bir aileden gelen Sardunyalı Antonio Gramsci, yine Sardunyalı olan İKP'nin çağcıl liderlerinden Enrico Berlinguer ve yine Sardunyalı Hıristiyan Demokrat eski Cumhurbaşkanı Francesco Cossiga sayılabilir.

Sanatçılar da var: Ressam Zoran Music bir Sloven, yazar Mario Rigoni Stern bir Cimbriyalı, yazar ve yönetmen Pier Paolo Pasolini ise bir Friulili.

Azınlıklar, hakları için mücadele ederken, belki de en büyük bölücülüğü Kuzey Ligi yaptı ve İtalya'nın kendi kendine yeten bölgelere ayrılmasını istedi. Kuzeyliler, kendilerinin daha çok çalışıp, ürettiklerini ve kazandıklarını, Güneyliler'in ise oturdukları yerden Kuzey'in ürettiklerini sömürdüğünü iddia ediyorlar.

Bu kadar farklı kültürler ve farklı yaklaşımlara karşın, İtalya hala neden bölünmüyor (!) bu da ayrı tartışma konusu

Dil	'Kedinin olmadığı yerde, fareler danseder'
Italiano legale (resmî İtalyanca)	Quando non c'è il gatto,i topi ballano
Piemontese	Quand'iii gat ai sun non, ii rat a balo
Milanese	Si salta via la gata, bala i rat
Bresciano	Via la gata, i sorech i bala
Veneziano	Co no gh'e 'l gato, i sorzi bagola
Toscano	Quando la gatta non è in paese, i topi ballano
Siciliano	Quannu gatta nun c'è, li surci ballanu

Başka Türkçeler, başka edebiyatlar

Engin ERKİNER

Aziz Nesin'in son mahkemesiydi. Hani şu, "Aziz Nesin'e hakaret edilebilir" kararı verilen mahkeme. Orada, karşı tarafın bayan avukatının söyledikleri ilginçti. Kelimesi kelimesine olmasa da şöyleydi: "Dünyada Türk solu kadar kendi değerlerine sahip çıkmayan, kendi ülkesine ve halkına yabancı bir başka sol daha yoktur." Gerçi, "Dinime söven bari Müslüman olsa" diye bir söz vardır. Solculukla hiç ilgisi olmayan insanların "Türk tipinden" utanç duyduğu ve bu nedenle de "beyaz Türk" diye bir kavram icat ettiği bir ülkede yaşıyoruz. Herşeyden önce esmer olmayan ve bıyıksız Türk anlamına geliyor bu kavram. Yaşadığı ülkenin insanının bazı doğal özelliklerini bile Avrupalıya, Amerikalıya benzemek adına horlayanlar mı bu ülkeye ve kültüre ait değerlere sahip çıkacaklar?

Yine de başka Türkler'e, başka Türkçelere ve başka Türkçe edebiyatlara ülkemizdeki sağın (faşistler dahil) biz sosyalistlerden daha fazla sahip çıktıklarını belirtmek gerek.

Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Türkmenistan, Kırgızistan gibi ülkelerin yanında Çin Halk Cumhuriyeti sınırları içindeki Uygurlar, Rusya içindeki Yakutlar, Gagavuzlar ve sayılabilecek daha başkaları... Bu Türkler'in hepsi Müslüman da değil; içlerinde Budist ve Hıristiyanlar da var. Müslüman olanların Müslümanlığı da Türkiye Türklerininkinden önemli farklılıklar gösteriyor.

Türkiye sosyalistleri neden yıllarca dilleri kendi dillerine benzeyen bu çok çeşitli insan topluluğuyla ilgilenmediler? Türk mitolojisine ve eski Türk tarihine bu kadar yabancı kaldılar? Bunlara yabancı kalanların, başka Türkçelerdeki edebiyatla ilgilenmemesi de doğal bir sonuçtur. İki neden sayılabilir: İlk olarak; başka Türkler'in bulunduğu alanların büyük bölümü SSCB sınırları içindeydi. SSCB yönetimleri bu alanlarda, sosyalizmin sınırları içinde bile kalsa Türklük düşüncesine kesinlikle karşıydılar. İlk kez 1991 sonlarında Frankfurt'ta bir söyleşi yaptığımız Azerbaycan'ın tanınmış yazarlarından Elçin, 1950'li yıllarda Türkçe yayın yapan Diyarbakır radyosunu bile gizlice dinlediklerini söylemişti. Türkçe radyo dinlemek "Pan–Türkist" diye nitelendirilmek için yeterliydi.

İkinci neden; Türk faşistlerinin savaştan önce Almanya, savaştan sonra ise ABD desteğiyle, SSCB sınırları içindeki Türk cumhuriyetlerini "kurtarmak" için yoğun propagandaya yönelmeleri ve Turan düşüncesini yaymalarıdır. Bu iki engel arasında Türk sosyalistleri kendi tarihlerine, mitolojilerine ve kendilerine benzeyen halklara ve dillere yönelik özgün bir tutum geliştireceklerine, konuyu tümüyle unutmayı ve hatta reddetmeyi seçmişlerdir.

Nüfuz alanı

1990 sonrasında "Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar Türk dünyası" resmi propagandanın bir söylemi olunca, başka Türkler'i ve onlarla ilgili her çeşit bilgiyi reddetmenin bir gerekçesi daha bulunmuştur. Tepki temelinde ve kendimizi birilerinin karşısına koymakla yetinerek politika yapılamayacağını öğrenmemiz ne yazık ki hayli yavaş ilerliyor.

1990'dan sonra TC yönetimlerinin ve Türk faşistlerinin Orta Asya ve çevresindeki Türk Cumhuriyetleri'ne akın etmeleri ve sosyalistlerin bu konuda ne kadar geri olduklarının tehlikelerine dikkat çekenler oldu, ama etkili olamadılar.

1990 sonrasındaki gelişmeler, Türk faşistlerinin sözkonusu ülkelerde, önce "büyük demokrat" gibi karşılanmaları, istedikleri gibi faaliyet gösterebilmelerinin ardından gerçeklerin kısa sürede su yüzüne çıkmasını da getirdi. Gittiği yeri soymaktan başka şey düşünmeyen işadamları, soydaş kadınları ceplerindeki dolarlarla satın almaktan başka şey düşünmeyen Türk zenginleri ve gezginleri, adları birçok dolandırıcılık olaylarına karışan MHP'liler ve genelde oralara giden hemen herkeste bulunan "Türkiye Türk'ü olmanın büyük gururuyla ötekileri aşağılamak" kısa sürede bu ülkelerin tutumunun değişmesine neden oldu. İlk değişen Özbekler, son değişen Azeriler'dir. Semerkand ve Buhara kentlerinde de simgelenen köklü bir uygarlığa sahip olan Özbekler, eskiden beri Anadolu Türkleri'ni sevmezler. (Başkent Taşkent de aynı özelliklere sahiptir.) Hatırlanacağı gibi, Yıldırım Bayezid'i yenerek Osmanlı devletini birkaç on yıl süren kargaşa içine iten Timur, Özbek kökenlidir.

Kırgız yazar Cengiz Aytmatov

TC devletinin ve Türk faşistlerinin bu ülkelerdeki prestiji fazla sürmedi, ama sosyalistlerin ilgisizliği yine devam etti.

Batının ilgisi

İlginçtir ve önemlidir: Orta Asya ve çevresindeki çeşitli Türk devletleri ve topluluklarının edebiyatları, yazarları ve şairleri Türkiye'den çok, Batı ülkelerinde tanınmaktadır. Türkiye'de en çok tanınan Kırgız yazar Cengiz Aytmatov'dur. Ama sayılabilecek daha çok isim vardır.

Kazakistan: Olşaş Süleymanov'un şiirleri; Oralhan Bökeyev, Rollan Seysenbayev ve Kalderbek Naymanbayev'in romanları; Murat Avesov'un eleştirileri.

Özbekistan: Timur Pulatov ve Muhammed Murat Dost'un romanları, Muhammed Salih'in şiirleri. Burada belirtmek gerekir; Orta Asya ve çevresindeki Türk cumhuriyetlerinde birçok yazar ve şair aynı zamanda aktif politika içindedir. Bu durum Muhammed Salih için de geçerlidir. Halen Özbekistan'daki tek muhalefet partisi olan ERK Partisi'nin başkanıdır.

Doğu Türkistan (Sinciang/Çin): Suhuriddin Sabir'in romanları.

Azerbaycan (Burada sözü edilen Kuzey Azerbaycan'dır. Azerbaycan üç parçaya bölünmüştür. Bir bölümü Türkiye, bir bölümü de İran toprakları içindedir. Dünyada üç alfabe kullanan ender halklardan birisidir. Azerbaycan halkı): Değişimden hemen sonra Azerbaycan Yazarlar Birliği Başkanı oldu, bir dönem Türkiye'de Uludağ Üniversitesi'nde ders verdi. Elçin, (Azerbaycan Vatan Cephesi kurucularından) ve Ekrem Aylıslı'nın romanları, Vagıf Samedoğlu'nun şiirleri.

Yakutistan: İvan Govalev'in romanları. Çuvaşistan: Gennadi Aygi'nin şiirleri.

Burada sözü, bahsedilen edebiyatlar hakkında önemli bilgi birikimine sahip, Frankfurt'ta yayıncılık yapan Yıldırım Dağyeli'ne bırakmak gerekir:

"Sovyet kültür görevlilerinin saldırılarına karşı Nazım Hikmet'in koruduğu Gennadi Aygi'nin şiirindeki Şaman duyarlığından esinlenen gerçeküstücülük, Vagıf Samedoğlu'nun Orhan Veli'yi anımsatan ironisi, Muhammed Salih'teki bozkır insanının ince duyarlığı ve sözünü açık söylemesi, sanırım, kültür köklerimize pek yabancı değildir. Bizi çok silik tahayyül ettiğimiz, ancak bütün gerçekliğiyle varolan bir dünyaya götürür. Bir İvan Gogolev'de Avrupa'nın ilkin yitirip, şimdi yeniden keşfetmeye çalıştığı– doğaya "uygar insan" dışından, hayvanların, bitkilerin, dağ ve bataklıkların gözünden (son romanında bir ayının gözünden sanayileşme yoluyla doğadaki ekolojik yıkıma bakıyor) yaklaşmayı bütün yalınlığıyla görmek mümkün. Avrupa dillerine ve Sovyetler Birliği içinde onlarca dile çevrilen bu yazarlardan Türk dillerinin zenginliğine ilişkin daha neler öğrenebilirsiniz? Ben, Sakacada (Yakutlar kendilerine Saka diyorlar) karın yağışına ve yoğunluğuna göre kırk kadar adının olduğunu, Kazak ve Kırgızlar'ın, rengine göre atlarını yirmiye yakın adla andıklarını, bir Orta Asya insanının doğa ve evren karşısında soyut düşünebilme temel ve boyutlarını öğrendim. Sufiliğin çıkış yeri boşuna Orta Asya değil!" (Orta Asya'ya Gezilerin Düşündürdükleri, Yazın, Say: 47, Aralık 1991)

Türkiye Türkçesinin birçok yazarını yakından tanıyan Azerbaycan şair ve yazarları, kendi ülkelerinin edebiyatının Türkiye'de çok az tanınmasını hayretle karşılıyorlar. Örneğin, "Almanya'daki Türkler'in hayatını ben ilk defa Bekir Yıldız'ın hikayelerinde okudum" diyen Elçin'in 1990 yılı sonunda yapılan bir söyleşiye göre, 48 kitabı çıkmış. Bu kitapların toplam tirajı üç milyon. Yedisinden film yapılmış. Kitapları tüm Doğu Avrupa dillerinde, İngilizce ve Fransızca'da yayınlanmış. Türkiye Türkçesi'nde ise bir süre önce Simavi Yayınları'nda "Beyaz Deve" adlı romanı yayınlanmıştı. O kadar!

Elçin, Türkiye'de yayınlanan bazı Azerbaycan edebiyatı antolojilerindeki yazar ve şairlerin bir bölümünü kendisinin de tanımadığını söylüyor.

Sonuçta; Orta Asya ve çevresindeki Türk cumhuriyetlerinin kültürel yapısı, 1990 sonrasındaki beklentileri ve karşılaştıkları gerçekler, yönelimleri, kültürleri ve edebiyatları hakkında yazılabilecek daha çok şey var. Bunlar herhangi bilgiler de değildir. Türkiye'deki Türkler'in kültürlerinin içinde çeşitli şekillerde yer almış önemli unsurlardır.

Bir ülkenin sosyalistlerinin kendi tarihlerini ve mitolojilerini öğrenmeyi reddetmeleri gerçekten çok garip değil midir?

GÖSTERİ / YAYIN / MÜZİK... Tel: (0212) 244 30 67– 249 99 29 Fax: (0212) 249 99 29

MEİS
CAFE-BAR
Ezginin Günlüğü
her çarşamba sizlerle
birlikte olmaya
devam ediyor.
Perşembe-Cumartesi
kağıt gemi ...
hergün canlı müzik...
Büyükparmakkapı sokak No: 7/2
Beyoğlu-İSTANBUL

Ebenezer
Sanatevi
Sanatevimizde
kitapları % 20
indirimle satın
alabilirsiniz
Dergi, gazete
Sahaflık kitap alınır.
Üniversiteye hazırlık
kitapları
Her türlü yeni kitap
Yabancı gazete ve
kitaplar
İlhan İlya Uygun
Paşacamii sok. No: 16
Kaleiçi / Antalya

HAMLET

BULUNMAZ KÜLTÜR MERKEZİ

Pazartesi Söyleşileri
ŞİİR MELTEMİ
Genç Yürekli Şairler
5 Haziran 95/ Pazartesi
Saat: 19.00
Salı Söyleşileri
RESMİN ESTETİK
BOYUTU
Nurettin Erkan
6 Haziran/Salı
Saat: 19.00
BULUNMAZ KÜLTÜR VE SANAT VAKFI'NIN KATKILARIYLA

LOKANTA
KOFİ
Beyoğlu Evinizse
Kofi Mutfağınız
Ev Yemekleriyle
Buluşmanın Keyfi
İstiklal Cad. Bekar Sok. No:14 Kat:2
(Elsanatları pazarının bulunduğu sokak) Beyoğlu/İST.

KÜLTÜR ETKİNLİKLERİ
6 Haziran Salı/Saat: 19.00
Söyleşi ve Barkovizyon
Habitat ve Tarlabaşı Yıkımı-Yücel Gürsel
8 Haziran Perşembe/Saat: 19.00
Şiir ve Bağlama Dinletisi-Muzaffer Özdemir
9 Haziran Cuma/Saat: 19.00
Panel "İşkence ve Rehabilitasyon"
Türkiye İnsan Hakları Vakfı

Kimine göre medyanın bir meydan okuması, kimine göre ise 'yakışıklı' bir sentez... Bir günde 300 bin kaset satışı... Sentetik bir "kahraman"... İmal edilen bir idol... Bu arada gözden kaçan bir şey var: Mirkelam nereye koşuyor?

Mirkelam, adeta Freddy Mercury'nin 'hık demiş burnundan düşmüş!' hali...

Kelamını anla(ma)dık Mir'im!

Ahmet ÇINAR - Ali IŞINGÖR

"Sanat eserini sanat eseri, tabiat eserini de tabiat eseri yapan nedir biliyor musunuz? Aralarındaki fark nereden gelir? Aslına bakarsanız, nergis çiçeği bir sanat eseri kadar güzeldir; o halde aralarındaki fark güzellik olamaz... Kalıcı hiçbir şey yaratamayan tabiat, yaptıklarının hiçbiri kaybolup gitmesin diye kendini tekrar eder. Yığınla nergis çiçeği vardır. İşte bu yüzden herbirinin ömrü bir gündür. Sanat eseri ise kalıcıdır" diye yazıyor Oscar Wilde.

Siyah-beyaz bir görüntü ekranlarda. Kentin varoşları olduğu her halinden belli olan, salaş, yıkıntılı sokaklarda, caddelerde, kaldırımlarda, yanaklarına doğru inen ince, uzun, hilal şeklinde favorileri ve hafif keçi sakalıyla "Freddy Mercury" kılıklı bir adam son sürat koşuyor. Bu arada fondan o varoşlarda yaşayan yorgun insanlar geçiyorlar. Ve müzikle birlikte sözler de başlıyor: "Bu yüzden her gece ben / her gece üzülmüşüm / o yüzden her gece bu / aşkın diline düşmüşüm".

Mirkelam'ın ömrünün ne kadar 'uzun' olacağı ve tüketildikten sonra ne kadar bir süre zarfında 'tabiat ana'ya döneceği bilinmez ama, tam iki haftadır ne zaman televizyonu açsak ve hangi kanalı zaplasak karşımıza çıkan görüntü bu: "Mirkelam'ın klibi". Hangi gazete sayfasını çevirsek, Mirkelam'la ilgili bir haber, yazı, fotoğraf. Ve dahi hangi otobüse binsek bir Mirkelam muhabbeti. Gazetelerin birinci sayfalarında, tüm ana haber bültenlerinde, "32. Gün" gibi ciddi haber programlarında bile belgeseliyle yer alan yeni bir idol. Hatta ünlü

"Beyaz Türkler" savunmasını kaleme alan 'büyük Türk düşünürü' Serdar Turgut, Hürriyet gazetesindeki köşesinden Mirkelam'a "abi nasihatleri" verdi. Sadece tek bir eksik vardı, kaset piyasaya sürülmemişti!

Mirkelam piyasaya sürüldü, daha doğrusu 'sürülür' gibi yapıldı, önceleri cuma günü çıkacağı açıklanan kaset, piyasaya ancak salıya düşmüş, bu arada 'pazar' iyice kızıştırılmıştı...

Mirkelam'ı anlamak

Nedir bu Mirkelam, kimdir, neyin nesidir?.. Hangi işi becermiştir de böyle gündemimizin ilk maddesine gelip oturmuştur. Hoş, gündeme gelebilmek için bir iş becermek gerekmiyor bizim ülkemizde. Ama yine de nedir efendim bu adamı Tansu Hanım'dan önemli kılan?..

Aslında tüm bu olan bitenler tek bir şeyi gösteriyor; Mirkelam, '90'lar Türkiye'sinin plastik kahramanlarının sonuncusu... Ama daha bir ustalıkla kotarılmış hali...

Herşeyden önce "Mirkelam Projesi" denilen bir olay var. Bunu biz söylemiyoruz, bizzat bu projenin yaratıcısı olan İskender Paydaş söylüyor. Pazarlamasından sunumuna, kıyafetinden özlemlerini gıdıkladığı toplumsal kesimlere kadar planlanmış, hesaplanmış ve sunulmuş bir proje. Amerikan pazarlama tekniklerine göre hazırlanıp sunulmuş bir "star yaratma" projesi.

Bir tüketim eşyasında ya da bir deterjan markasının pazarlanmasında ortaya çıkabilecek türden her türlü sorun çeşitli 'production manager'lar tarafından halledilmiş. İstenilen etkiyi yakalayabilmek için İspanya'dan kuaför, Fransa'dan modacı getirilmiş ve sonunda modacı Serra D'Autry imzasıyla bu yeni 'kreasyon' sürülmüş piyasaya... Her ne kadar ortada bir müzik, sanat, beste, güfte varsa da aslında piyasaya sürülen objeler, Mirkelam'ın adı, imajı, favorisi, giyim tarzı... Hiç kimse Mirkelam'ın müziğinden ya da şarkılarının sözlerinden bahsetmiyor. Çünkü öne çıkarılan konular onun sanatsal etkinlikleri falan değil. Tamamen imaj ve görüntü. Gerçekten de "cilalı, boyalı, renkli" bir imaj devrini güzellikleri çağı".

Alışageldik sanatçı tipinin ötesinde bir endüstriyel ürün Mirkelam... Önceden tasarlanmış, iktisadî söylemle "fayda maksimizasyonunu" güden bir tüketim aracı... Herşeyin metalaştığı, insan ilişkilerinin bile "şeyleştiği" bir dönemde şaşmamak gerekir bu duruma.

Video-klip, Mirkelam'ın şarkı söyleyerek Yenibosna sokaklarında yürümesiyle başlıyor, şarkının devamında sırasıyla Bağcılar ve Topkapı surlarında devam eden yürüyüş esnasında oldukça 'hoş', ama basit bir melodi duyuluyor... Arada sırada Mirkelam, gitar çalan bir 'fıstık' ve uzun saçlı bateristiyle görünüyor, her ne kadar Bruce Springteen'in "Streets of Philadelphia"sını anımsatsa da ilginç bir sentez ortaya çıkıyor: Kentli, rocker ama varoşlarda ve alaturka...

Aynı zamanda Freddy Mercury'nin az biraz 'apartı' halidir Mirkelam. Mikrofona fazlaca yaklaşan ince keçi sakalı, favorileri ve geniş yakalı gömleğinin altından beliren ama 'zonta' denilmesine sebebiyet vermeyecek kadar az görünen göğsündeki kıllarıyla Freddy Mercury'nin ayaklı Yenibosna şubesidir...

Kızlar için de ulaşılmaz bir idoldür, aynen Freddy Mercury gibi... Ama aralarındaki fark burada başlar: Mercury, eşcinseldir ve biraz da bu yüzden bilinçli olarak ulaşılmaz kılar kendini. Mirkelam ise (eşcinsellik Türkiye'de kabul edilir birşey olmadığından) iyi aile babası olarak çıkar ekranın karşısına. Kadın hayranlarını sükûtu hayale uğratır ve onları Tarkan'ın sevgilisi Jülyet te olduğu gibi karısıyla televizyona çıkarak kışkırtır biraz ...

Şarkı sözlerine gelince, orada da, ucuz bir romantizm ve ciklet manisi kırması "güfte"lerle karşılaşıyoruz. "Herşey fani / senden başka / işbu halde / düştüm aşka" ya da "Sevmek suç mu / kader bu mu / sensiz rabbim canım alsın / kaderimde sen varsın" gibi...

Ha bir de unutmadan şunu soralım, biz bir anlam veremedik, belki siz düşünürsünüz: "Mirkelam'ın bu klibi neden Bağcılar'da çekildi acaba?" Öküzün altında buzağı aradığımız falan yok, öylesine laf olsun diye sorduk!..

METO' BİYOGRAFİ' LER

Met - Üst

2. zafer haftası ERTEM EĞİLMEZ

aşağıdaki satırlar, 1984 yılında yayınlanmaya başlayan videosinema dergisi'nde vecdi sayar'ın, ertem eğilmez ile "namuslu" filmi üzerine yaptığı bir söyleşi'den araklanmıştır.. bir başka özel panel konusu'muz olacak vecdi sayar'a ve tüm videosinema çalışanlarına gecikmiş bir osmanlı selamı uzatarak gelelim ertem eğilmez'in verdiği bazı cevaplara..

•"-insanlara bir şeyler anlatırken, onları kararta kararta, altını çize çize anlatmak benim işime gelmiyor. gülmece üslupların en zor olanı. ağdalı laf edince daha kolay itibar kazanılıyor galiba. o lafı daha yumuşak, güle oynaya anlatırken de, doğruyu söylemek mümkün diye düşünüyorum. o yüzden, komedide daha başarılı olduğum için değil, komedi ile meselelerin daha iyi anlatılacağına kani olduğum için, komediyi seçiyorum."

•"–sosyo-ekonomik karmaşa içinde olan bir toplumda insanların bireysel kaliteleri ne olursa olsun, doğanın tabiatına aykırı "namuslu" kalabilmeleri. sosyo-ekonomik karmaşa insanları ne olursa olsun namussuz yapıyor."

•"–şu insanlara kötü konu anlat ama, aynı konuyu anlatma. kırk kere gördüğü konuları tekrar görmese de olur."

•"–ulusal bir güldürü çok kolay oluşuyor. çünkü, her ulusun gülmece üslubu, tarzı, anlayışı çok farklı. o yüzden türk insanını güldürmekle şurada kapı komşumuzu güldürmek arasında çok fark var. o zaman komedi filmi gülünçlü, gülünçsüz kendi içinde mutlaka ulusal birtakım ögeler taşıyor. onun dilinden anlıyor, onun diline hitap ediyor, onun anladığı espri türünden gidiyor. başka bir konuya nazaran çok daha ulusal. başarılı bir komedi filminin sadece seyircinin beğenisinden öte başka birtakım özellikleri de var. bende o dil sürekli aşama halinde. bir tarihlerde, "süt kardeşler"de hafif hafif orta oyunları denedim. "şabanoğlu şaban"da biraz daha denedim. tabii, bunların hepsi bana bir takım kıvraklıklar, el yordamları sağladı."

•"–bizim halkımızın daha çok kaba güldürü'den, "slaptick"den hoşlandığı söylenir. benim bir arkadaşım var, psikolog. bu konuyu sordum. "bizim insanımız absürd'ü, parodi'yi algılayamamıştır. bunun nedeni de protein eksikliğinden, zekasının geri kalmasındandır" dedi. ben, insanları bu kadar kolay güldürme yanlısı değilim. ama bulunabilirse, yaşadığı durum iyi, sağlıklı ise çok gülüyor türk insanı. halkın en çok durum komedisi'nden hoşlandığını söyleyebilirim."

•"–bizim insanlarımızın acıları çok farklı. batılı'ya acı gelen bizim insanımıza batmıyor. falan köydeki sefalet, "hakkari'de bir mevsim"de mağarada yaşayan insanlar.. bütün bunlar bizim insanlarımız için normal, bizim insanımızın yaşamı bu. bunlar ancak bir batılı'yı etkileyebilir. sen yolda giderken beş tane hakkari'den gelmiş adam görebilirsin. o yüzden oraların yaşamı (seyirciye) çok çarpıcı gelmiyor. şimdi mesela atıf (yılmaz) "kuma" diye bir film yaptı. kuma geliyor. kadın kocasını o kadar çok kıskanıyor ki, çocuklarını kesiyor baltayla. bizdeki sosyolojik ögelere göre, kuma evdeki kadını kızdıracak bir şey değil, bir yardımcı. kadın zaten bütün gün tarlada çalışıyor. akşam eve geliyor, bir de adam. zaten kadın için bu cinsel ilişki bir zevk değil, bir yük. durum bu iken, kuma geldiğinde kadın kızmaz, göbek atar. kuma'nın dramı diye bir şey yaptığın zaman, bu insanlar inanmaz. bunun gibi yanlış yorumlara dayıyoruz filmi. gerçekçi film diyoruz, gerçeği bilmeden."

•"–benim uzun yıllara dayanan bir sinemacılığım var. oyunculuğum ise hiç yok. onların çok kolay yok olmaları beni üzüyor. hepsi benim dostlarım. bunların bazıları benim söylediklerimin genelde hep doğru çıktığını gördükleri için, kör değneğini beller gibi biraz da düşünce tembelliğinden, sen bizim yerimize nasıl olsa düşünüyorsun diyorlar. bu kadar mutlu da değilim ayrıca bu konumumdan. mesela şener (şen). onun üzerinde özellikle duruyorum. çok iyi bir oyuncu, ayrıca da çok iyi bir insan. ("şener tabii süper komedyen ve "star" bence. bugün olmadı ama olacak, hiçbir şey engelleyemez.") mesela kemal sunal. onun üzerinde sadece ticari yönden duruyorum. onun çabuk sönmesi benim işime gelmiyordu. şu anda alternatifsizlikten ortadadır. kemal sunal sönerse üzüleceğim. çünkü benim yarattığım bir oyuncu idi. yine de artık bana çalışmamasına rağmen, kemal neden biraz daha düzgün filmlerde çalışmıyorsun diye soruyorum kendisine. ama onun umurunda değil. "star"lık ve para insanların başka şeyleri görmesini engelliyor. mesela ben yavuz turgul ve başar sabuncu'ya 1'er milyon verdiriyorum senaryoları için. ben kemal sunal'ın yerinde olsam, yavuz ve başar'ı bağlarım. gelin buraya çocuklar alın size 5'er milyon lira, bana da senede iki senaryo yazacaksınız derim. hem onları piyasadan çekerim, hem de iki tane ama gerçekten çok güzel iki filmin sahibi olurum. kemal sunal'ı salak oynatmaktan kolay bir şey yoktur. sinema dilini hiç bilmeyen biri de ona salak oynatırdı. zeki ve metin'e hiçbir zaman salak oynatmadım. münir olsun, adile olsun bütün sempatileriyle kendilerini yarattılar."

Nasıl bir sendika, nasıl bir toplu iş sözleşmesi?

Tayfun GÖRGÜN (*)

İşçilerin ekonomik çıkarlarını, demokratik haklarını sermayeye ve tek tek sermayedarlara karşı koruyup, geliştirmekle yükümlü olan sendikalar bugün ciddi bir kriz içindeler. Nice üye sayısı çok fazla ve aslında üretimden gelen güce sahip olan sendikalar yeterince işlevli olamıyorlar. Yani üyelerini harekete geçirmekte zorlanıyorlar. Dolayısıyla herşeyden önce sendikalarda en geniş bir demokrasi çerçevesinde işçilerin iradesi egemen olmalıdır. Bunun için ise;

-Temsilcilikten başlayarak tüm organlar üyeler tarafından özgürce seçilmelidir. Gerektiğinde üyelerce istendiği anda görevden alınabilmelidir.

-Sendikal politikaların oluşturulmasından eğitim faaliyetlerine, toplu iş sözleşmelerinin hazırlanmasından uygulanmasına kadar, tüm süreçler bir avuç yönetici tarafından değil, üyelerin etkin katılımı ve iradeleriyle gerçekleştirilmelidir.

Öte yandan, sendikaların üyelerine ve genel olarak sınıfa yabancılaşmasının başta gelen nedenlerinden biri mali konulardır. Dolayısıyla bu alanda alınabilecek önlemler ise şunlar olabilir;

- Sendikaların bütçeleri, gelir ve giderleri belli zaman aralıklarıyla (örneğin iki ayda bir) üyelere ve kamuoyuna açıklanarak denetlenmelidir. Bu işlem sadece genel merkezce değil, tüm şubelerce yapılmalıdır.

- Yöneticilerin ücretlerinin üyelerin ücretlerinden çok yüksek olmaması garanti altına alınmalıdır (ortalama işçi ücretinin en fazla yüzde 50'si kadar olabilir).

- Örtülü ödenekler ve lüks harcamalar kaldırılmalıdır.

Demokrasi ve işleyiş açısından bu önlemler ve ilişkiler sendikalarda egemen kılındığı ölçüde bu sınıf örgütleri önemli bir dinamizm içine girecektir.

İşyerlerinde yürütülen mücadele

Sendikaların mücadeleleri başlıca iki alanda toparlanabilir; ilki işyerlerindeki haklar ve çalışma ortamına yönelik mücadele, diğeri ise genel olarak sendikal mücadele. İşyerlerinde yürütülen mücadele çalışma saatlerinden ücretlerimize kadar, çalışma şartlarına ilişkin hak ve ilişkilerimizin tümüdür. Toplu iş sözleşmeleriyle (TİS) toplu akit olarak hayat bulur. Bu noktada somut bir örnek olarak sendikamız DİSK/ Dev Maden-Sen'in toplu iş sözleşmelerini nasıl yaptığını anlatmak yararlı olabilir.

Toplu iş sözleşmesi süreci, sendikanın üyelerinden bağımsız bir uzmanlık çalışması olarak görülemez. Her aşamada üyelerle beraber hayata geçirilmesi gereken bir konudur. Süreç toplu iş sözleşmesi görüşmelerinden çok önce başlamalıdır. Sendika, bir önceki sözleşmeden bu yana değişen iktisadi ve sosyal gelişmeler hakkında üyelerini bilgilendirir. Enflasyon, işsizlik, sosyal ihtiyaçlar gibi konularda işçiler için yeni olabilecek gelişmeleri ve fikirleri de aktararak taleplerinin ufkunu genişletir.

Bu bilgilendirmelerin ardından kapsamlı bir anket çalışmasıyla işçilerin talepleri saptanır. Bunlar işyerlerinde tartışılır, geliştirilir. Sendikanın gelecek hakkındaki tahminleri doğrultusunda yetkinleştirilir. Sonunda işyerlerindeki işçiler arasın-

İkinci aşama işverenle görüşme aşamasıdır. Bu aşamada sendika yetkilileri (TİS Daire Bşk., Şube Bşk. ya da Yön. Kur. üyesi) yanında seçilmiş komisyon üyeleri de görüşmelere katılır. Bu üyelere görüşmelere katılabilmeleri için gerekli izin alınır. Yenilerinin katılımı gözetilir. Oturum sonuçları sürekli olarak üyelere iletilir, tartışılır.

Üçüncü aşama imza aşamasıdır. İşverenle yapılan görüşmeler sonucunda bir uzlaşmaya varılsa bile, bu metin hemen imzalanmamalıdır. Yine üyelere iletilerek onların da onaylayıp, onaylamadıkları öğrenilmelidir. Gerekirse metin oylamaya sunulmalı, benimsenmezse diğer süreçler devam etmelidir. Hatta bu durumda tabanın istekleri doğrultusunda görüşmeciler değiştirilebilir.

Eğer bir anlaşma ortaya çıkmazsa greve gidilip gidilmeyeceği, ya da yapılabilecek diğer eylemler de üyeler tarafından görüşülerek karara bağlanmalıdır.

Son aşama TİS'nin uygulanma aşamasıdır. Bir TİS imzalandıktan sonra işverenin taahhütlerini yerine getirip getirmediğinin denetlenmesi, aksamalar varsa işverenin uyarılması, işçiler bilgilendirilerek imza altına alınmış haklarının uygulatılması için gerekli tedbirler alınmalıdır. Özellikle geçen yıl sonunda yaşanan bono ve taahhütname olayları bu son aşamanın önemini açıkça ortaya koymuştur. TİS'ler ile güvence altına alınan ücret artışları ertelenmiş

mi de bu duruma seyirci kalmıştır. Hatta kendisine bağlı bazı sendikaların karşı koymasını engellemiş, iş mahkemelerinde alınan lehte kararlar Türk-İş'in tavizkar tutumu nedeniyle Yargıtay'da aleyhe dönüşmüştür.

Bugün işçi sendikaları ciddi bir kriz içinde. Üye sayısı yüksek ve üretimden gelen bir gücü elinde tutan bazı sendikalar bile yeterince işlevli değil.

Genel sendikal mücadele

Bu alandaki mücadeleyi ise işçilerin bir baskı grubu olarak ekonomide ve ülke yönetiminde söz sahibi olma çabaları olarak tanımlayabiliriz. İşçilerin gerek tek tek, gerekse sınıf olarak üretimin basit bir parçası, girdisi olmaktan çıkarılmasıdır. Başka bir deyişle, emekçilerin toplumsal rollerinin değiştirilmesi mücadelesidir. Sağlığa, sosyal güvenliğe ve konuta daha fazla pay ayrılması, sendika kurma ve seçme, grev, örgütlenme ve düşünce özgürlüklerinin genişletilmesi gibi istemlerle yürütülür. Bu mücadele işçilerin kendi işyerindeki hakların ve çalışma ortamının genel çerçevesini de belirler. Dolayısıyla bu iki alandaki mücadeleyi birbirinden koparmadan ve birinin diğerine etkilerini dikkate alarak yürütmek şarttır.

Sözleşmelerde mantığımız ne olmalı?

Ulusal gelir artmıştır. Ancak gelir dağılımı bakımından dünyanın en kötü birkaç ülkesinden biriyiz. Toplanan vergiler içinde çalışanların ödediğj pay (oran) yıldan yıla artıyor. İşverenlerin payı ise azalıyor.

pay 1980'de yüzde 39 iken, bugün yüzde 20'lerin altına indi. Her yıl milyarlarca dolarlık borç ana para ve faiz ödemelerimize karşın dış ve iç borçlarımız azalmadı, aksine arttı.

Çalışanlar daha fazla üretip, daha az pay alırken bu fark yatırımlara, sağlığa, eğitime gitmemiştir. Çünkü yatırımlar azalmış, sanayi durma noktasına gelmiştir. 1994'te ekonomik büyüme olmamış, yüzde 6 küçülme yaşanmıştır. Çeşitli yollarla bizden çalınan bu fark patronlara, vurguncular, tefecilere, ranta ve ek savunma harcamalarına gitmiştir.

İşte bizim ilk isteyeceğimiz bunlardır. Hesap ortadadır. Çalışan, üreten ve toplusözleşme yapan işçiler olarak taleplerimizin karşılığı vardır. Taleplerimiz anamızın sütü kadar helaldir, hakkımızdır.

Dünyada ve ülkemizde insanlık tarihinin uzun serüveni sonucu bugün muazzam teknolojiler ve üretim teknikleriyle nicelik ve kalite bakımından devasa üretimler yapılıyor. Ortaya çıkan tablo insanın yarattığı, ürettiğidir. Hem genelde, hem özelde taleplerimizin karşılığı buradadır. Otomobili, konutu, televizyonu, kömürü, elektriği biz üretiyoruz. Tabii ki otomobilimiz de, konutumuz da, tatilimiz de, eğitimimiz de olacak. Hastalandığımızda tedavimiz en iyi şekilde yapılacak. İşsiz kaldığımızda işsizlik sigortamız olacak. Yaşlandığımızda iyi bir hayat süreceğiz.

Kâr için yapılan bu muazzam üretimin bir parçası olarak bir inekten günde 100 kilo süt, bir tavuktan günde iki yumurta, bir tarladan yılda 4 ürün alınır hale geldi. Tavuktan günde iki yumurta nasıl alınıyor? Birincisi ışık oyunuyla 6 saat gece, 6 saat gündüz yaratılıyor. Küçücük kafeslerde tavuk hareketsizce yaşıyor. Önünde yem, su, arkasında folluk. Bir süre sonra tavuk iki günde bir yumurtlamaya başladığında artık onun işi bitmiştir. Tabii tavuğun sigortası yok, emekliliği, sendikası yok, partisi yok. Çaptan düşünce doğru kesimhaneye... Tavuğa tavukluğunu yaşatmıyorlar yani. Üretimin tümünde mantık budur. Ama biz işçiler tavuk değiliz.

İşte övünülen özelleştirmeler bittiğinde kapitalistlerin dışındaki herkesin böyle tavukçasına bir rolü olması savlanıyor. Sermayedarların dışında herşey bir meta, her işçi bir mal.. Düşledikleri böylesi bir dünya.

"Kapitalizm vahşiliğini yitirdi" diyenlere inat, bağımsız, demokratik bir Türkiye, insanca çalışma ve yaşam koşulları mücadelesinde sendikaların önemini bileceğiz. Gerçekten işçilerin olan sendikalarda örgütleneceğiz.

Satış ve ihanete bir örnek

Kamu kesiminde çeşitli sektörlerdeki 700 bin işçinin ücretleri toplusözleşme gereğince enflasyon oranında (yüzde 61) artacaktı. Temmuz 1994'te başlaması gereken bu ücret artışları hükümet ve Türk-İş'in yasadışı anlaşması sonucu 6 ay ertelendi. Gerekçe ekonominin sıkışıklığı ve 5 nisan kararları olarak açıklandı. İmza altına alınmış sözleşmenin tarafları işletmedeki işçiler ve işverendir. Örneğin TKİ işçileri ve TKİ Genel Müdürlüğü ya da karayolları işçileri (sendikaları) ve Genel Müdürlüğü gibi, Türk-İş sendika olmayıp konfederasyon olduğu için, prosedürde toplusözleşme bağıtlayamaz. Bu nedenle anlaşma işçilerden yana olmadığı gibi, aynı zamanda yasadışıdır.

Sonuç olarak işyeri düzeyinde ve genel planda yürütülen sendikal mücadelelerin başarılı olması başta belirttiğimiz ilkelere uyulmasına bağlıdır. Aksi takdirde mevcut anti-demokratik yasaların da sağlamış olduğu ortam nedeniyle, işçiler verdikleri aidatlarla üyesi bulundukları sendikaların gelir kaynağı olmaktan başka bir fonksiyonu olmayan pasif unsurlar haline geleceklerdir. Bu ise sendikaların içinde bulundukları krizden çıkamamalarından başka bir anlama gelmez.

> İşyeri düzeyinde ve genel planda yürütülen sendikal mücadelelerin başarılı olması en başta sınıf ve kitle sendikacılığı ilkelerine uyulmasına bağlıdır. Aksi takdirde mevcut anti-demokratik yasaların da sağlamış olduğu ortam nedeniyle, işçiler verdikleri aidatlarla üyesi bulundukları sendikaların gelir kaynağı olmaktan başka bir fonksiyonu olmayan pasif unsurlar haline geleceklerdir. Bu ise sendikaların içinde bulundukları krizden çıkamamalarından başka bir anlama gelmez.

* DİSK/ Dev Maden-Sen Genel Başkanı

Zorunlu bir açıklama

Geçen sayımızın 21. sayfasında, Serdar Çakmak imzasıyla "Ülkemizin Sung Çi-ang'ına dair.." başlıklı bir yazı yayımlandı. Yazıda İşçi Partisi lideri Doğu Perinçek, son dönemde izlediği milliyetçi politikalar nedeniyle ağır bir dille eleştiriliyordu.

Konuyla ilgili olarak İP ve Aydınlık dergisinden bize gönderilen cevap yazıları üzerine bir açıklama yapmak zorunlu oldu.

Söz Meydanı adlı sayfalarımızda yayımlanan yazılar yazarlarını bağlar. Söz, Çakmak'ın değerlendirmelerini bütünüyle paylaşmak zorunda değildir. Nitekim adı geçen yazıya ilişkin durum da böyledir. Eğer Söz bir ideolojik mücadeleye girecekse bunu doğru-

Sendikal hareketin seyir defteri - II / Nihayet!

Yüksel IŞIK

Doğulu toplumların ortak özelliği vardır; "araba devrilene kadar yol gösteren" olmaz! Yeniyi kabullenmeleri ne kadar zorsa, eskiyi terketmeleri de bir o kadar olanaksızdır. Kalıpları aşma çabası, mutlaka burun kıvırma geleneğine kurban edilir.

Sosyalizme ilişkin en sert tartışmaların doğulu özellikler barındıran toplumlarda yürütülmüş olması bir rastlantı değildir. Dini vecibeleri yerine getirmenin verdiği rahatlıkla eski "bilgi"lerin tekrarından ibaret olan sosyalizm "tartışmaları"nın, bu "kültür"den ötürü, sihirli değnekleri ile bir anda koskocaman "sosyalizmler"i nasıl revizyonizme dönüştürdüğü bilinmektedir.

Ne zaman ki "reel" sosyalizmler göz açıp kapayıncaya kadar tuzla buz olup, yaşanmış tarihteki yerini aldı, o zaman içinde Türk solunun da bulunduğu sosyalistler, doğrudan demokrasinin nasıl tek kişilik "demokrasi"lere dönüştüğünü tartışmak zorunda kaldı.

Zararın neresinden dönersen iyidir. Bu hali ile "araba devrilmiş ve dolayısıyla yol gösterenler" çoğalmaya başlamış görünmektedir. Ancak, yaşanmaya başlayan bu süreçte de eksik yön dikkat çekicidir. Sorun, bütün yönleri ile gündeme getirilememekte; daha çok 'yaşananlar yaşanmasaydı' tarzında bir tartışma yürütülmektedir.

İşin özü, insanın yeniden insanlaşma sürecini hızlandırma mücadelesidir. Bu mücadele sürecinde, "devlet olmayan bir devlet"e; kendisini "sönümlemeye uygun bir tarzda kurgulayan bir devlet"e vurgu yapılması ve bürokratik-militer anlayışlarla kıyasıya mücadele edilmesi vazgeçilmez öneme sahiptir.

Kendisini "sönümlemeye göre kurgulayan bir devlet"in nasıl olup da bürokratik ve militer bir yapıya dönüştüğü sorunu tartışılmadan ve haliyle eylemde ve söylemde bir üstünlük sağlanmadan bir arpa boyu yol alınması düşünülemez. Hele hele birbiriyle kopmaz bağlarla bağlı sorunları görmezden gelerek, bu sorunların üstesinden gelmek tamamen olanaksızdır.

Bütün bunlar, 'doğulu' özelliklerin bütün yönleri ile üzerinde barındıran Türk solunun masabaşı konuşmalarının ana konusu haline gelen, "reel" sosyalizm tartışmalarının gündemine girmeyen bir konu hakkında, nice yıllar sonra, yazılan bir yazı dolayımıyla ilk elde söylenebilecek olanlardır.

Adı geçen yazı Söz'ün 15. sayısında yayınlandı. "Sendikalar dönüm noktasında" başlıklı yazısında Engin Erkiner şunları söylüyor: "Gittikçe geçmişte kalan bir dönemin hata ve eksiklerine karşı doğruları bilince çıkarmak, yeni dönemin doğruları iyi kavranmadıkça ne kadar geçerlidir? Sendikaların geçmişteki doğru ve yanlışlarının muhasebesini yapmak ve dikkati ağırlıkla bu alanda yoğunlaştırmak, sendikal anlayış ve örgütlenmenin büyük oranda değişim geçirmesinin gerektiği günümüzde ne ölçüde işlevseldir?"

Bu ifadelere tamamen katılıyorum. Daha da sevindiricisi, bu satırları, Türk solunun sendikal alana ilişkin "yeni dönemin doğruları"nı dile getirme çabalarına karşı inatçı tutuculuğunu sürdürme tutumundan vazgeçme sinyali olarak değerlendiriyorum.

Bununla birlikte, başta Erkiner olmak üzere, Türk solunun değişimden yana olan unsurlarına bir uyarıda bulunmak istiyorum. Sosyalist hareketin değişik bölüntülerinin görmezlikten gelmeyi yeğledikleri bir çalışmamda (1) incelediğim ve benimle yapılan bir röportajda (2) söylediğim gibi, geleneksel açıklamalardan öteye geçemeyen ve ifade edile edile içi boşaltılmış "alıntılar"la hareketin içine düştüğü krizden kurtulması olanaksızdır.

Gerçekten de, yalnız Almanya'da değil; bütün Avrupa'da ve bu arada Türkiye'de de sendikalı işçi sayısında bir düşüş görülmektedir. Bu düşüşün önemli nedenlerinden birinin, devrevi bunalımları giderek sıklaşan kapitalist sistemin ayrılmaz bir parçası haline gelen işsizlik korkusu olduğu doğrudur. Sendikasızlığı özendirme, taşeronlaştırma, sözleşme süreçlerinde yaşanan zorluklar, kısacası, sosyal politikalardan vazgeçiş, sendikalaşmanın önündeki önemli engellerdir.

Ancak sorunun kaynağını bununla sınırlamak doğru değil ve zaten yukarıdaki gerekçeler yeni de değil. Dolayısıyla soruna daha kapsamlı eğilmek gerekince, iki önemli şey görüyoruz. Bunlardan bir tanesi, kapitalist sistemin 19. yüzyıldan bu yana geçirdiği hızlı evrimleşmenin gözden kaçmış olmasıdır.

Türkiye'de çok az sosyalistin dile getirmeye yanaştığı bu realite, üretimin yapısında ve dolayısıyla işgücünün yapısındaki değişikliği de beraberinde getirmiştir. Bilginin üretim sürecinde kullanılmasını dikkate almayan bir sendikal hareketin, yalnızca "madencileri" örgütlemesi ve dolayısıyla üye sayısındaki azalış neredeyse kader haline gelmiştir. Erkiner'in ifadesiyle, "yeni tür ücretliler"'i de örgütlemeye yönelmeyen bir sendikal hareketin "dinozorlaşmak"tan başka bir seçeneği yoktur.

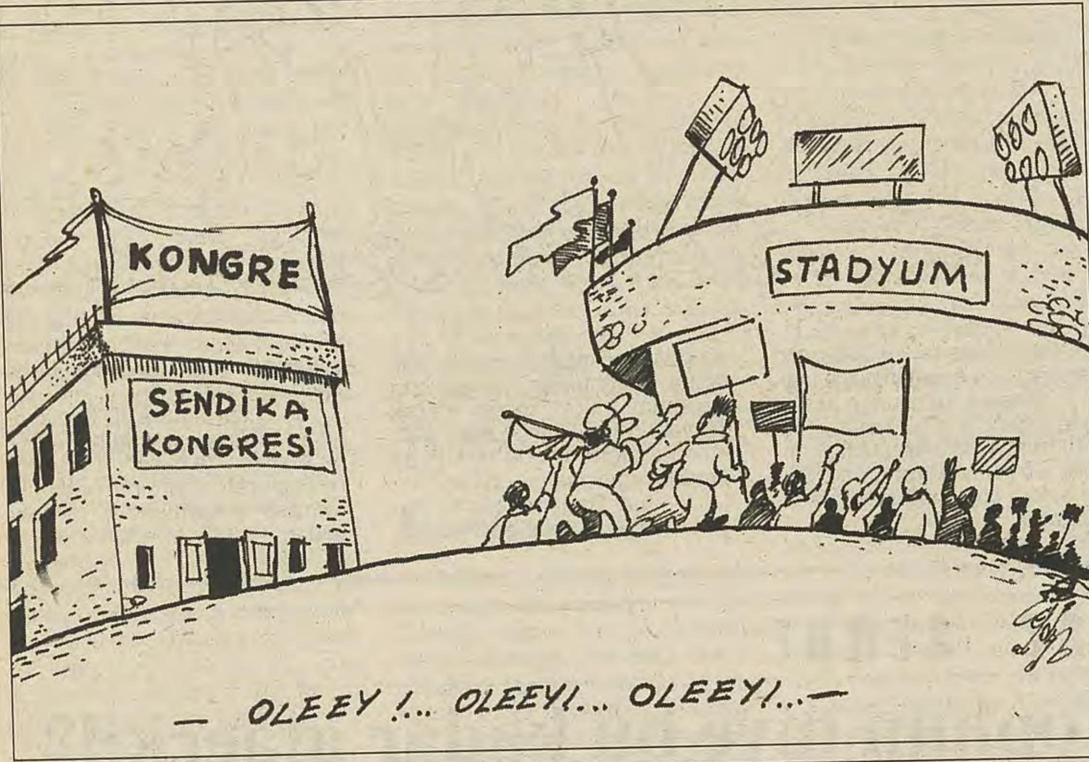
Hiç kuşkusuz, bunu yeni bir sendikal anlayış gerçekleştirebilir. O zaman da ikinci önemli noktaya gelmiş bulunuyoruz. Örgütlenme anlayışında devrim...

Biraz fazla reklam yapmış olacağım; ancak, geride bıraktığımız baharda sessiz sedasız ikinci baskısını yapan bir çalışmamda (3) geleneksel örgütlenme modeliyle sendikal hareketin içine düştüğü krizden kurtulma şansının olmadığını belirtmiş; bir model önerisinde bulunmuştum. Sendika yöneticisi, uzman ve bilim insanları ile yaptığım tartışmaların sonucu kitap haline getirilen bu çalışma, her nedense Türk solunun hiçbir bölüntüsünün dikkatini çekmeyi başaramadı.

Tarihsel, toplumsal ve güncel mücadelenin hangi aşamasında olursa olsun, iktidarı elinde bulunduran güçlerle, iktidarın zulmü ve sömürüsü karşısında mağdur olanlar arasında bitip tükenmeyen bir çekişme yaşanır. Bu çekişmenin "emek egemen" bir tarzda çözümlenebilmesi için; sınıfsız toplum ütopyacılarının, örgütlenmede iktidar ilişkilerini olanaklıysa az anımsatan modelleri geliştirmeleri ve bunlara açık olmaları gerektiğini düşünüyorum.

Bu nedenle, olması gerekeni geç de olsa anımsamış olan Erkiner'in yazısından dolayı, "Nihayet" derken, her alanda ve her anlamda değişimi yaşamak isteyen Türk solunun bölüntülerinin, küçük bir vadide sessiz sedasız akıp giden sendikal model tartışmalarını bu vesileyle bir kez daha gündeme almalarını öneriyorum.

Avrupa'da ve bu arada Türkiye'de de sendikalı işçi sayısında bir düşüş görülmektedir. Bu düşüşün önemli nedenlerinden biri işsizlik korkusudur. Sendikasızlığı özendirme, taşeronlaştırma ve sosyal politikalardan vazgeçiş, sendikalaşmanın önündeki en önemli engellerdir. Ancak sorunun kaynağını bununla sınırlamak doğru değildir , kapitalist sistemin 19. yüzyıldan bu yana geçirdiği hızlı evrimleşme gözden kaçırılmıştır.

1- Y. Işık, Türk Solu ve Sendikal Hareket, Öteki Yayınevi, Ankara, 1995.
2- "Sendikalar Devlet Kurumu Gibi", Yeni Politika, 14. 5. 1995.
3- Y. Işık, Sendikal Bürokrasi ve Çözüm Önerileri, 2. Baskı, Öteki Yayınevi, Ankara, 1995.

Zamanla yarış

Fatma İRİER

Günlerin hesap sorduğu bir süreçten geçiyoruz. Gün hesap sorar mı demeyin. Sorar. Sorar çünkü, insan olmanın farkı zamanı nasıl değerlendirdiğindedir. Zamanın önünde bir kütük parçası gibi sürükleniyor muyuz, yoksa zamanımızı yönlendirmeye mi çabalıyoruz? Kısacası yaşamın çeşitli anlarından oluşan zamanı ne kadar anlamlı kılabiliyoruz? Bu soruyu, yaşamı anlamlı kılmak gibi bir amacı olan herkes önce kendine, sonra hemen yanıbaşındaki arkadaşına, yoldaşına sormalı diye düşünüyorum.

Öyle dönemler vardır ki, haftalar, aylar bazen çok büyük kayıp sayılmazlar. Ama öyle dönemler de vardır ki, bir günün, hatta bir saatin boşa harcanması çok şeyin kaybı anlamına gelebilir. Türkiye'de bugün böyle bir süreçte bulunuyoruz. Zaman çok değerli ve cimri. Hızlı ve akışkan. Eğer onu, onun çarkını özgür bir geleceğe doğru çevirmek istiyorsak, boşa harcanacak saniyelerimizin bile olmadığını bilmek zorundayız. Bu anlamda zamanı iyi bütçelemek, her anını hesaplamak ve sorgulamak durumundayız.

Çuvaldızı kendime batırarak söylüyorum, ben de içinde olmak kaydıyla bizim BSP'li sosyalistlerin aheste yürüyüşünden, pek de acelesi yokmuş gibi davranmalarından huzursuzum.

Sosyalist mücadelenin, "sosyalist çalışma"ya dönüşmesinden huzursuzum... Daha kendini örgütleme aşamasında bir rutinin [illegible] döngüsüne gömülürse; yarının fırtınalı günlerinde bu partinin içine düşeceği durumu düşünmek bile istemiyorum.

Benim açımdan her bakımdan yeni olan bir alana biraz ürkek, tedirgin ama içerden bir dolu umutla çıkmış biri olarak adım attığım günlerde, bir yönetici arkadaşın "kumsalda yüzme öğrenmeye çalışıyoruz" deyişini hiç unutmuyorum. Bunu ilkin, kıyıda yüzme öğrenilemeyeceğini bilmeme rağmen, denize girmeye hazırlık anlamında olumlamıştım. Ancak, devamında, "ununu eleyip, eleğini duvara asmış" insan edasıyla, "bu yaştan sonra başka yapacak işimiz de yok ya, kıyıda yüzüp duracağız işte" deyince işin rengi değişti. Bu arkadaşımız sosyalist fantazyasını tatmin etmenin bir yolu olarak görmekteydi partiyi besbelli...

Böyle düşünenler ya da bu amaçla "bize bir sosyalist parti gerek" diyenlerin sayısı az ya da azımsanmayacak sayıda olabilir. Sayıdan öte, böyle bir psikolojinin varlığıdır vehameti artıran. Cidden kaygılanıyorum, yine mi "yapacak başka işi olmadığı" için sosyalist olanlarla kuşatılacağız?!!

Her neyse amacım, BSP eleştirisi değil. Sosyalistlerin zamanla kıyasıya bir yarış içinde olmasını gerektiren zorunluluklara değinmekti niyetim.

Yaklaşık beş yıldır (daha öncesi de var kuşkusuz ki ama, özellikle reel sosyalizmin çözülüşünün ardından) belirsizlik yaşadık, hala da yaşıyoruz. Hala, belli başlı hiçbir konuda netleşemedik. Dahası, kimileri belirsizliğin politikasını yapmaya başladı. Hızla ilerleyen zamanın ve hızla gelişen olayların ve dünyada hızla yaşanan değişimlerin nesnel gerekçe olarak gösterildiği belirsizlik dönemi artık aşılmak zorunda. Bunun için netleşmeyi sürece yayma rehavetini bırakıp, netleşmek için acele etmek gerekiyor. Bu bir.

Arkasında sermayenin gücü, Avrupa ve Amerika'nın desteği olduğu halde hiçbir zamanını boşa harcamadan hızla iktidara hazırlanan Cem Boyner'in YDH'sı, sosyalistlere unuttukları bir şeyi hatırlatmalı; zamanla yarışı... Türkiye'nin beklemeye tahammülü yok. Bizim partinin, neredeyse her etkinliğinde, hep bir ağızdan okunan ve aslında sözlerini de ezgisini de çok sevdiğim "BEKLE BİZİ İSTANBUL" şarkısı, giderek parti marşına dönüşmeye başladığı için beni tedirgin ediyor. Daha ne zamana kadar bekleyecek bizi İstanbul? Bu ikincisi.

İnanç yitimi, "inanma arzusunun son bulması" anlamına gelmiyor. Beş yıldır belirsizlikle birlikte yaşanan inanç bunalımı, insanlarda bir şeylere inanma arzusunu körükledi. Bu boşluğu Refah dolduruyor, Alevilik yeniden bir "inanç sistemi" haline gelmeye çalışıyor. İnsanlar aldatıldıklarını bile bile inanma arzusuyla, gerçeğin tersyüz edilmiş halini sineye çekiyor. İnanma arzusu, kesinlik gerektirir, Ecevit hiç olmadığı kadar kesinleşmeye başladı. Dünün elastiki, yuvarlak "düzen değişikliği" sözlerini bir tarafa bıraktı, Kürt sorununda, dış politikada, Gümrük Birliği konusunda, milliyetçi politik duruşunu netleştirdi. İnanma arzusundaki insanlar yine aldatılacaklarını bile bile Ecevit'e inanmak istiyor, Ecevit'in DSP'sinin oy grafiğinin yükselmesi bunu gösteriyor.

Çiller kesin konuşma üslubunu oturttu: "Ya bitecek, ya bitecek", "ya tutacak ya tutacak"lı vurguları dilinden düşürmüyor. Hiçbir şeyin bitmediğini ve bitmeyeceğini göre göre, insanlar inanmak istiyorlar. "Ya bitecek, ya bitecek" şarlatanlığının açtığı "Mehmetçikle elele" kampanyasına 1 trilyon dolayında para aktı.

Meydanlarda "konuşan Türkiye" diye bağıran Demirel oniki eylülcülere karşı kesin konuştu, "gökkubbeyi başlarına yıkacağım" diye diye, "değiştiğine" inanmak isteyen insanları inandırdı. "Dün dündür, bugün bugündür" diyen Demirel değişmemişti ama, inanma arzusu baskın geldi. İktidara geldiğinin ertesi günü hiçbir şeyin değişmemiş oduğunu gördükleri halde inanmaya devam ettiler.

Türkiye aynen, Çarlık Rusyası'na devrim öncesi yıllarda, spiritüalizmin, bağnaz ortodoksluğun ve bir dizi tarikatların hızla yaygınlaştığı ortama benzer bir durum yaşıyor. Bir Hıristiyan-varoluşçu düşünür olan Nikolas Berdyaev Rusya'da yaşanan o ortamı şöyle anlatır:

"Havada daha çok kendini aldatma ve çok az ölçüde de hakikat sevgisi vardı. Kadınlar ve erkekler aldatılmayı, açıkça iğfal edilmeyi arzuluyordu... Neye inandıkları ilgilendirmiyordu onları, inandırılmaları ilgilendiriyordu."

Böyle bir ortamda, "hakikat sevgisi" devam eden az sayıdaki insana çok büyük sorumluluklar düşer. Bu sorumluluk, Türkiye'nin bu ortamına ciddi bir sol müdahalede bulunmak demektir. Evet, Türkiye'nin ciddi bir soldan müdahaleye ihtiyacı var. "Sosyalizm işte şimdi" diyen devrimci güçler, sosyalizmi ve devrimi güncelleştiren bir politik duruşta artık kesinleşmelidirler. İnanma arzusundaki insanlara, zorunluluğun bilincini verecek bir netliğe ulaşmak başka türlü mümkün değildir. Yuvarlak, belirsiz, elastiki sloganlar, politikalar ve amacı kesinleştirilmemiş araçlarla, kıyıda yüzmeye devam etmekten başka bir şey yapamayız.

Kimliksizleştirilen ya da benlikleri parça parça bölünen insanlar yeniden, insan olma benliğini, kimliğini soldan yapılacak ciddi bir müdahale sonucu; tarafları, amaçları ve araçları netleşmiş bir sınıf mücadelesi içinde bulacaklardır.

O nedenle, artık, yanılma, hata yapma hakkını herkes gibi sosyalistlere de tanıyalım. Hedefleri ve önemli politikaları kesinleştirmekten korkmamalıyız. Bunun için acelemiz var. Bu da üç...

"Acele giden ecele gider" görüşü bırakalım kamyonların-dolmuşların arkasında asılı kalsın.

AĞIR AKSAK ÖYKÜLER

Hazım RUHİ

Yeni Demokrasi Hareketi

"Soba, pencere camı ve iki ekmek istiyoruz"
AYŞE ARMAN

Bildiğiniz gibi iki haftadır yokum. Derginin Milli Güvenlik Konseyi ile takıştım ve bunalıma girdim. Nicedir elim kalem tutmuyor.

Dergi, yazılarımın zeki, çevik ve ahlaklı olmasını, "belden aşağıya" vurmamam gerektiğini vurgulayarak, "Ya istikrar, ya ölüm" diyerek beni gözden çıkardı. Benim de yerimde duracak halim yok ya, atlayıp doooğru Kadıköy'e gittim. Dar alanda cinnet geçirmek eskiden beri hoşuma gitmez. Kadıköy iskelesi yeterince geniş, bu yüzden gittim oraya.

Sonra Orgeneral Sezai Sarıoğlu'nun "Boşver Hazım gel yaz. Sana hanlar hamamlar alıcaz. Krallar gibi yaşayacaksın" diye davet etmesi üzerine tekrar döndüm dergiye. Bir de karar aldım. Bundan sonraki yazılarım poşet içinde, aseksüel ve hermafrodit bir karakter taşıyacak. Ne yapalım bu benim kaderimmiş!..

Ben böyle kimsenin umursamadığı kararlarımla cebelleşir dururken zıır diye telefon çaldı. Efkar dağıtmak için aldım ahizeyi elime. Arayan Cem Boyner'di.

- Alo, n'aber Hazım.

-Aaa, canım kardeşim Cem! Nasılsın, ne yapıyorsun yahu!

-İyiyim, iyiyim. Sana partim hakkında biraz bilgi vermek istiyorum. Meraklı adamsın biliyorum. Sen sor ben söyleyeyim.

- Hay yaşa! Soruyorum. Partinizde eski TKP'li, eski MHP'li, eski TİP'li politikacılarla eski gazeteciler var. Eskilerden başka kimleri dahil edeceksiniz.

- Bizim kapımız herkese açıktır. Safiye Ayla ve Hamiyet Yüceses'le bağlantı kurmaya çalışıyoruz. Kadromuz oldukça güçlenecek.

- Milletvekilllerinizi delegeler değil halk seçecekmiş.

- Elbette. Bu sayede Üsküdar Musıki Cemiyeti üyeleriyle Zerrin Egeliler ilk seçimde mebus olabilecek.

- Bravo! Peki ekonomik görüşleriniz.

- Allahına kadar liberaliz. Tüm KİT'leri özelleştireceğiz. Beymen mağazalarını ise kamulaştıracağız.

- Bir deha olduğunuzu görüyorum haşmetmaap! Sloganlarınızı da çok seviyorum.

- Bak en son neyi öğrendim. "Emperyalizm kağıttan kaplandır."

- Kimin bu laf?

- Mao'nun.

- Tao'dan bi şiy yok mu?

- Taocu anlayış belki seçimlerden sonra devreye girer.

- Sevgili Cem Bey! Kürt sorununa özel bir önem verdiğinizi biliyorum.

- Tabii! Biz sorunu çözdük. Şimdi "postvietnam" sendromuyla uğraşıyoruz.

- Cem Bey, siz eski ayı avcısısınız. Bana kalırsa bu işin içinde "post" lafı geçtiği için fazlaca ilgileniyorsunuz.

- Karıştırma şimdi Hazım. Neyse bu telefon fazla uzadı. Kürtler'le ilgili görüşlerimi birazdan fakslayacağım. Hadi bay bay!

Çat diye kapadı telefonu. Sözünün eri adammış. Birazdan faks geldi. Sizlere sunuyorum:

"Yıllardır Kürtler ve Kürtçe inkar ediliyor. Oysa Kürtçe diye bir dil var arkadaşlar. Üstelik Türkçe'den çok farklı. Hint Avrupa dillerine mensup. Kürtler'in anavatanı da Hindistan'ın Pencap bölgesi.

Biz Kürtler'i seviyoruz ve onlarla sık sık görüşüyoruz. Daha geçen gün sekiz-on Kürt işadamıyla Hilton'da yemek yedik. Birçoğuyla kader birliğimiz var, geçmiş yıllarda Japonya ve Türki cumhuriyetlerde az mı iş takip ettik?

Kürt sorununu çoktan çözdük. Biz sonrasını düşünüyoruz. Bunun için de önerilerimiz şunlar:

1- Mesele hallolunca açıkta kalan korucuların bir kısmı ağaçlandırma çalışmalarında kullanılabilir. Bir kısmı da "part time" olarak evlere çocuk bakıcılığına gidebilirler.

2- Hiçbir iş bulamadığımız korucuları ise korkuluk olarak görevlendirebiliriz. Hiç değilse bu sayede doğuda tarım sektörü rantabl hale gelir.

3- Eldeki kalaşnikoflar değerlendirilerek tesis edeceğimiz poligonlarda atıcılık sporu geliştirilebilir.

4- Mayınlanmış araziler uzman ekiplerce temizlenip buralara golf sahası yapılabilir.

5- Hakkari Zap suyunda kano yarışmaları düzenlenebilir. (Burada köylülere mayo filan dağıtmak lazım; malûmunuz şalvarla sörf yapılmaz.) Sörf hocası olarak sosyalist Kürt üyemiz Ümit Fırat'ı kullanacağız. Bir de tercüman derdiyle uğraşmamış oluruz.

6- Cudi Dağı'nı nefis bir kayak merkezi haline getireceğiz. (Kimbilir belki bu işin sponsorluğunu da Abdullah Öcalan yapar. Savaş da olmayacak ya, boş boş oturup ne yapsın adam!

7- Doğu ve Güneydoğu baştan aşağı bilgisayarlarla donatılacak. (Yalnız önce rakamları öğrenebilmeleri için halka abaküs dağıtmak şart!)

8-Eyalet sistemine geçeceğiz Çetin Altan genel vali (tenis bilgisinden de yararlanılır böylece), Mehmet Altan vali yardımcısı, Cengiz Çandar da genel muhtar olarak atanacak. (Bu iş için Reha Muhtar da olabilir.)

9- Yıllar önce ABD'li misyonerler Afrika'ya gidip kabile halkına sevişme de dahil her şeyi öğretmişlerdir. Aydemir Akbaş'la temasa geçmemizin nedeni budur.

SÖZ SENDE

Toplum niye bu kadar ataerkil?

Okuyacağınız yazıda toplumun bir konuda ne kadar vahim bir durumda olduğunu anlatacağım. Eğitimde, günlük yaşamda verdiğimiz sözden, renklere kadar cinsiyetçilik. Belki bir elli yıl kadar önce anneleri kızların başına çöküp, "kızım, sakın pantolon giyme erkek olursun" derken, babalar da (daha çok kırsal kesim babaları ve şehirli–köylü dedeler) oğlanları karşılarına alıp, "bah oğul garının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyecen" diyorlarmış. Bunun kesin olarak doğru olup olmadığını bilmiyorum. Bana ilkokul öğretmenim söylemişti.

Üstelik bir kahvenin önünden geçerken, "aha lan ergek sözü ver" ya da sinirli bir kadına "aha lan ergek Fatma'ya bah" sözünü duyuyoruz. Tabii bunlar, iyice kök salan kadınları erkekleştirme politikasının ilk örneklerinden... Son örneğini size şimdi veriyorum. Benim bir yeğenim var, daha iki yaşındaki bir kız çocuğu... Kitapları çok seviyor.. Ona okumak için kitaplarını karıştırırken bir ilkokul kitabı gözüme çarptı. Açıp okuduğumda allak bullak oldum. İçindeki bir okuma parçasında şunlar yazıyordu:

"Dedem bana 'Elif oku yaz, adam ol' dedi. Okudum, yazdım, adam oldum, siz de okuyun, yazın, adam olun".

Neredeyse gözlerim dışarıya uğrayacaktı. Hem kendisi kız olmaktan çıkıp adam olmuş, hem de başkalarını çağırıyor. Yeğenimin geleceği tehlikedeydi, kitabı hemen yok ettim. Tabii bu işin şaka yanı... Ama kitapta yazılana bakar mısınız? Okuyup, yazıp insan olmaya değil, adam olmaya çağırıyor ve bu arada kadını insandan saymıyor.

Size bir şey söyleyeyim, bu böyle devam ederse, toplum olarak yandık, bittik demektir. İnsan olmamız bayağı zor.

Onur Yavuz

Not: Yaşım küçük (13) diye bu yazıyı basmamazlık etmezsiniz herhalde... Çünkü bu dergide çocuklara da yazdırma atılımında bulunmadınız. Eğer böyle bir atılımda bulunsaydınız, bu notu yazmaya gerek görmezdim.

"SÖZ" yaz geceleri - 1

Grup GÖÇEBE ve sanatçı dostları
şair A. Müfit Okbay, Ahmet Telli,
Önder Kızılkaya ile
fotoğraf sanatçısı Mehmet Özer katılıyor.
Sizi keyifli bir Yaz Şenliği'ne davet ediyoruz.

11 Haziran '95 Pazar Saat:17.00
OKM Ortaköy Kültür Merkezi

Bilet Satış Yerleri
Kadıköy'de: BEKSAV - Akyüz, Mephisto ve Yeni Şafak kitapevi.
Taksim ve Beyoğlu'nda: Mephisto, Arion ve Hamlet kitapevleri.

MURAT KÖSEOĞLU
Yağmurlar Yağıyor Duygularıma
ÇIKTI

AYŞEGÜL YEŞİLNİL
Rüzgâra Şarkılar Söyle
ÇIKTI

ALÂADDİN US
Yurdumun Trenleri
ÇIKTI

TRİKONT Sıraselviler Cad. 66/8 80060 Beyoğlu/İstanbul Tel: (0212) 245 38 35

Çingeneler Kakava geleneğini yaşatmak için at arabaları ve kamyonlarla geliyorlar. (Fotoğraf: Neşe Ozan)

Çingeneler: Görmezlikten gelinen azınlık

Osman KÖKER

"Türkiye'de milli birlik ve bütünlükten söz edilip, zengin bir mozayik olduğumuz anlatılırken, 'Türkler, Kürtler, Çerkezler, Abhazlar, Boşnaklar, hepimiz bütünüz, biriz' denir. Çingene'nin adı hiç geçmez" diyor gazeteci-yazar Nazım Alpman. "Bu hem devlet kaynaklı verilerde böyle, hem de onun karşısında yeralan, ulusal kimlikleri, azınlıkları savunan yazarlarda, toplantılarda, panellerde böyledir. Bunun için Çingenelere unutulan, görmezlikten gelinen azınlık diyebiliriz. Halbuki Çingeneleri görmemek mümkün değil. Kirlenen İstanbul'da en güzel görüntüleri onlar veriyorlar... Televizyonlarda, defilelerde, müzikte Çingenelere karşı büyük bir sempati var. Özellikle Emir Kusturica'nın Çingeneler Zamanı'na bayılmayan yok; herkes 'Çingeneler muhteşem' diyor. Üstelik filmde her türlü kötülüğü yapan tipler anlatılmasına karşın. Oysa ki bizim içimizde yaşayan Çingeneler, çiçekçiler, demirciler, ayıcılar, kağıtçılar iyi şeyler yapmalarına karşın görmezlikten geliniyor."

Çingeneleri görmeyenler sadece "başkaları" mı? Çingeneler de kendilerini görmezlikten geliyorlar. Çingenelerin hemen tamamı kendi kimliklerini reddediyor. Bu, toplumun kendisini aşağılamasına, dışlamasına karşı bir tedbir. Bazıları bunu "Biz Çingene değil, Roman'ız" şeklinde yapıyor.

'Dışlanan bir halkız'

Mobilyacılık yapan Sinan Kazancı, Çingene kimliğine sahip çıkanlardan... "Kuştepe'nin Çingeneleri Çingeneliğini kabul etmiyor" diyor. "İşyerinde bir komşumuz var. Adama 'Sen de Çingene değil misin?' diye sorduğumda, 'Aman abi, aramızda kalsın, açık etme' diyor. Dışlanan bir halkız biz. İnsanlar, dışlanmamak için Çingeneliğini saklıyor".

Müzisyen Veli Göçmen de "Çingene olduğuma memnunum; ne isem benliğimde oyum" diyenlerden. Selanik Çingenelerinden olan Göçmen'e göre, "Çingenelerden albaylar, orgeneraller bile var. Ama kendilerini saklıyorlar."

Uluslararası Çingene Komitesi Türkiye Temsilcisi Ali Çelikbilek, Çingeneliğini inkar edenlere örnek veriyor: "Parayı bulduklan zaman halktan çekiliyorlar. Kadıköy'e yerleşiyorlar. Ben sizden değilim, Roman'ım diyorlar. Toplumdaki kötü intibadan dolayı Çingene olduklarını kabul etmiyorlar."

İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi'nin bünyesinde oluşturulan Azınlık Hakları İzleme Komisyonu'nun her ay düzenlediği sohbet toplantılarından sonuncusunun konusu Çingenelerdi. 31 Mayıs'ta yapılan toplantıya "Çingeneler: Başka Dünyanın İnsanları" adlı kitabın yazarı, Çingeneleri araştıra araştıra "sonradan Çingene olan" Nazım Alpman'ın yanısıra, dört Çingene konuk Sinan Kazancı, Ali Aldağ, Veli Göçmen ve Ali Çelikbilek katıldı.

Nereden geliyorlar?

Milliyet gazetesinde Çingeneler konusunda dizi yapmakla görevlendirildiği zaman kaynak bulmakta çok zorlandığını hatırlatan Nazım Alpman, Çingenelerin tarihini çok bölük pörçük kaynaklardan derlediğini belirtiyor. Hala önemli bir kısmı göçebe olan Çingenelerin tarihinde üç büyük göç olayı yaşanıyor. 9. yüzyılda Hindistan'ın kuzeyinden açlık nedeniyle göçe başlıyorlar. 10. yüzyılda İran'a varıyorlar. 11. yüzyılda İran'dan başlayan ikinci göç iki yol izliyor. 1. kol, Kafkasya'dan geçerek, Orta ve Doğu Avrupa'ya uzanıyor. 2. kol ise Türkiye'nin güney doğusundan geçip Suriye, Mısır, Filistin'e. Üçüncü büyük Çingene göçü Mısır'dan çıkıyor. Avrupa'da Çingenelere Chipsy denmesinin kökü "Mısırlı" anlamındaki Egiptian"dan geliyor.

Çingenelere Romanya'dan geldiği için "Rom", "Roman" dendiğine dair tezler ise tamamen uydurma. "Rom"un Çingene dilinde "insan" anlamına geldiği için Çingenelerin kendilerini böyle adlandırdığını hatırlatıyor Alpman. Peki Çingenelerin kendileri dışındakileri adlandırmak için kullandığı "Gace" kelimesi ne anlama mı geliyor? "Yabani", "hayvansı". Burada kendi değerleri olan, "başka dünyanın insanları"yla karşılaşıyoruz. Bir Çingene'nin oğlunu "Seni okula yollarım" diye tehdit ettiği aklımıza geliyor; babalarınızın "Okuldan alır çıraklığa veririm" deyişine inat. Ya da Çingenelerin para biriktirmeyip, kazandıkları parayı hemen harcamaları ve harcanmayan parayı "bayat para" olarak adlandırmaları.

Türkiye'nin doğusundaki Çingeneler, İran'dan başlayan göçün güney kolundan kalanlar. Batı Anadolu'dakiler ise Kafkaslar'dan geçerek Balkanlar'a inen kolun temsilcileri. Balkanlar'dan, Trakya'ya, Çanakkale'ye ve Marmara'ya yayılmışlar.

Sosyolojik olarak dışlanmış bir topluluk olan Çingeneler, hem şehrin en yakınında hem de görülmeyen yerlerde yaşıyorlar. Buna İstanbul Haydarpaşa tarafında, E-5'in yanındaki bir tepenin arkasında yaşayanları örnek olarak gösteren Alpman, Almanya'da Hannover kentinde de otobanın kenarındaki tepelerin arkasında bir Çingene kampına rastladığını anlatıyor.

Türkiye'de 2.5 milyon Çingene yaşadığını tahmin eden Alpman'a karşılık, Ali Çelikbilek "5 milyon varız" diyor. Bu konuda güvenilir hiçbir kaynak yok. En son Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yayınladığı 1945 nüfus sayımı sonuçlarında, "Kıptice" konuşanlar 2204 kadın ve 2259 erkek geçiyor. Bunların 1040'ı sadece Kıptice konuşurken, 3371'i ikinci dil olarak Türkçe biliyor. Ana dili Türkçe, ikinci dili "Kıptice" olarak kaydedilenler ise 1237 kişi.

Ölmekte olan bir dil

Çingene dili ülkeden ülkeye değişiklikler gösteriyor. Yeni kelimeler giriyor dile. Nazım Alpman, Çingeneler Zamanı filminin müziğini Adapazarı'ndaki Çingenelere dinlettiğinde, filmin konusunu çıkarabilecek kadar sözlerini anladıklarını belirtiyor. Bir kadın, "Bu bizim dilimizden konuşuyor ama içinde Gavurca var" demiş.

Çingene dili, kimliğini inkar etme sürecine paralel olarak unutuluyor. Ali Çelikbilek, "Dil, tahsil görenlerden uzaklaşıyor" ifadesini kullanıyor. Türkçe şarkı sözlerini de Çingene diline çevirerek söyleyen Veli Göçmen ise çocuklarının kendi dillerini öğrenmek istememesinden, "Bu lisan bana dokunuyor' demesinden yakınıyor.

Yerleşik hayata geçenler dillerini unuturken, hala göçebe olarak yaşayanlar, kağıtçılar, ayı oynatıcıları ise dillerini yaşatmaya devam ediyor.

SARMAL YAYINEVİ

"Yazının İsyanı"

DEVLET ve BEN

Tarık Ziya Ekinci

"Bir sosyalistin, üstelik Kürt olduğunda ülkemizde ne türlü belalara uğrayacağını tasarlıyabiliyor musunuz? ....Yazdıklarını okurken, öyle sayfalar oldu ki utandım anlattıklarından; dahlim varmış gibi bir suçluluk duygusuna kapıldım. Bırakınız Kürd'ü, bu söylediklerinden, bir parça namus ve haysiyeti olan hiçbir Türk'ün utanmayacağını da düşünemem."

Server Tanilli

ATATÜRK ve KOMÜNİZM

Rasih Nuri İleri

Atatürk'ün komünizm ve Sovyetler Birliği'ne ilişkin söylev, demeç ve yazılarını içeren ATATÜRK ve KOMÜNİZM bugün gün ışığına çıkmış hemen tüm belgeleri içermektedir:

"Bundan tam 25 yıl önce bu kitap ilk yayımlandığında müthiş bir ilgi ile okumuş ve tartışmıştık. Tam bağımsızlıktan yana ve antiemperyalist, çağdaş bir devletin umut ve mücadelesi içindeki biz o günün gençleri, Rasih Nuri'nin bu çok değerli çalışmasından çok yararlanmıştık. Umuyorum günümüzün benzer arayış içinde olan gençleri de aynı derecede yararlanırlar."

Toktamış Ateş

MAFYANIN EKONOMİ POLİTİĞİ

Halil Nebiler

Turgut Özal'ın "sistemin yarattığı ihracatçı" eski kaçakçıların ne kadarını ihracatçı yaptığını belirlemek olanaklı değil. Ancak yuppiler'in mafyalaştığı hemen her yeni olayla kesinlik kazanmaya başladı. Türk toplumunun kaymak tabakası hergün biraz daha mafyalaşıyor. Mafya da elinden geldiğince bu kaymak tabakasının içine sızıyor. At izinin it izine karıştığı günler yaşanıyor. Günlük yaşamda tek tek karşımıza çıktığı için ilişkilendiremediğimiz olaylar arasındaki gerçek bağlantıları ustalıkla bütünleştiren Nebiler insanı hayretler içinde bırakan bir dünyanın kapısını aralıyor: Devlet-Mafya-Sermaye üçlüsünün özel ilişkiler dünyası.

MAFYADA YÖNETİCİ OLMAK

Lee WALLEK /Türkçesi: Zülâl Kılıç

"Kapitalizmin tarihinde en büyük ve en kârlı kartellerden birini yönetenlerden süzülüp gelen bilgelik..."

Yapıt, yüzyıllardır başarıdan başarıya koşan o "sessiz imparatorluğu" kurup başını çeken yöneticilerin pragmatizmini, onların yönlendirici felsefesini size sunmaktadır. Herhangi bir zamanda **Mafyada Yönetici Olmak**'ın herhangi bir bölümüne bir göz atarsanız yararlı öneriler bulabilirsiniz. Bu önerileri, gerek işyerinizde yükselmek, gerekse aynı derecede oynak dünya ahvalinde kullanmak üzere yönetici donanımınızın içgüdüsel bir parçası yapabilirsiniz:

- *Meslekinden bıkmamış bakirelerin sayısı azdır.*
- *Merak aşktan çok daha fazla bekaret bozmuştur.*
- *Öldürmeyeceksin değil öldürülmeyeceksin.*

v.b...

REFAH PARTİSİ'NİN TEORİ ve PRATİĞİ

Serdar ŞEN

Refah Partisi'ni gündelik siyasal mücadelenin sınırlılıkları içinde ele almak, birçok gerçeğin gözardı edilmesine yol açmaktadır. Serdar Şen yapıtında, sorunu çok daha geniş bir perspektif içinde ele almakta, *Adil Düzen*'in kapitalizm dışı bir proje olmadığını, MNP (MSP) ve RP'nin kapitalizm içi partiler olup, aralarındaki farklılığın kapitalizmin değişik tarihsel evrelerinin özelliklerince belirlendiğini sergiliyor. **Refah Partisi'nin Teori ve Pratiği**, RP gerçeğine şimdiye kadar süregelen laik, anti-laik tartışmasının kısır döngüsü dışında, sosyo-ekonomik ve sınıfsal bir açıdan bakıyor.

Babıali Cad. Pak Han. No: 16/4 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: (0 212) 512 70 20 Fax: (0 212) 522 45 78

Fetih gösterileriyle İstanbul'a geri dönen Ortaçağ...

Ayasofya'da bale gösterileriyle ilgili protestolar. Refah'lı belediye başkanını baleyi bacak gösterisine benzetmesi...

Pamuk Prenses'in poşete girmesi... Ve kara cübbeli sansür yüzyıllardır işbaşında.

Sappho'dan Ayasofya'ya yasağın tarihi

Geçtiğimiz günlerde Bergama'da düzenlenen şair Sappho konulu uluslararası bir toplantıda şair Neşe Yaşın tarafından sunulan "Büyükannem Sapho" başlıklı bildiri bir özgürleşme alanı olan şiirin cinsellik boyutuna ilişkin yasaklara göndermeler içeriyordu. Veriler, Sappho'nun şiirlerinin İstanbul'da da halk önünde yakıldığını, İstanbul'un fethi sırasında lezbiyen olan Sappho'nun önemli oranda yapıtının imha edildiğini belgeliyordu. Oysa M.Ö 6'ncı yüzyılda yaşayan Sappho mutlu bir yaşam sürmüş; içtenlikli şiirinden ve cinsel tercihlerinden dolayı bir ayrımcılığa uğramamıştı. Artık şiirler bir yana, şairlerin bile yakıldığı bu ülkede Sappho'yu anımsamamak mümkün değil. Biz şimdi Neşe Yaşın'ın bildirisine kulak verelim:

'Büyükannem Sappho'

Bir gün bir büyükannem olduğunu öğrendim. Heyecan dolu bir keşifti bu. Büyükannemin sesi tutkulu ve içtenlikliydi... Adı Sappho'ydu ve M.Ö. 630 yılında doğup Lesbos (Midilli) adasında uzun bir yaşam sürmüştü. Bir vazo üstünde resmini gördüm; çağdaşı şair Alkaios'la birlikte oturuyordu ve onun kadar uzun boyluydu. Oldukça güzel bir kadındı. Birilerinin onun için "Biçimsiz kanatlı bülbül" demesi kıskançlıktan olmalıydı.

Büyükannem benim yaşadığım adadaki gibi buğday, zeytin, meyve bahçeleri ve asmaların bulunduğu bir adada yaşamış ve benim adamın kıyılarında köpüklerden doğan Afrodit'e tapmıştı. Ona Kıbrıs diyordu.

Büyükannemin peşine düştüm. Herodot tarihinde Christian de Pisan'ın "Kadınlar Şehri" kitabında buldum onu. Simone de Beauvoir İkinci Cins'te kadınların kendi tarihlerini kurarken büyükanneme başvurduklarını söylüyordu.

Büyükannemin sesi bugünlere binbir güçlükle ulaşabilmişti.

M.S. 380'de İstanbul Pis(koposu) Gregory of Nazi(anzos) yapıtlarının nerede bulunursa yakılmasını emretmişti. Pis-kobos'tan önce M.S 180 yılında Tatian onun için "Sappho, aşk delisi bir fahişeydi" demişti. İskenderiye Kütüphanesi'nin yakılması ise iki yüzyıl sonraya denk gelmekteydi.

Hele Ortaçağ, büyükannemi hiç mi hiç sevmemişti. Papa VII Gregory bütün yapıtlarını İstanbul ve Roma'da halkın önünde yaktırmıştı. 4. Haçlı Seferi ve Bizans'ın düşüşü sırasında ise şiirlerinin ne kadarının imha edildiği bilinmiyordu.

1987 yılında Grenfell ve Hunt adlı araştırmalar Mısır'da büyükannemin Papirüs üzerine yazmış olduğu şiirleri bulmuşlardı sonunda.

Sınırsız özgürlük

Büyükannemin sınır tanımaz özgürlüğü ve içtenliği şaşırtıyordu herkesi. Büyülü sözcüklerde iç dünyasını bütün çıplaklığıyla aktarıyordu. Yazdıklarının güzel olduğunu kimse inkar edemiyordu çünkü o yüreklerin kapısını izinsiz açıp içeri giriyordu. Ama kimilerini tedirgin eden bir nokta vardı. Diyorlardı ki: "O, bir lezbiyen". Büyükannemin cinsel tercihi, yargılanmasına neden oluyordu, Kimisi diyordu ki:

"Hayır, hayır, bütün bunlar çirkin söylentiler. Böyle iyi bir şair asla lezbiyen olamaz! Peki ama şiirleri? Onlar mı? Onları kızlar okulundaki törenler için yazmıştır. Aslında onları yazıp kardeşi Charaxos'a vermişti, sevgilisi Dorikha'yı etkilemesi için. Oysa lezbiyen sözü bile büyükennemin yaşadığı Lesbos adasından gelmişti ve lezbiyenler, çıkardıkları bir derginin adını Sappho koymuşlardı.

Büyükannem Sappho sürekli yargılanıyordu. Oysa o, yaşadığı dönemde besbelli ki mutlu bir yaşam sürmüştü. Şiirlerini kendisi gibi eşcinsel olan Kavafis'inkilerle kargılaştıran Willis Barnstone şöyle diyordu:

"Sappho ile Kavafis, aynı dünyada yaşıyor gibi görünüyorlarsa da, tensel zevkin anısı, anların büyük coşkusu ve eşcinsel aşk yaşantısında toplumsal ve kültürel dönemleri nedeniyle Sappho'nun izole, kendi kendine yeterli, hoşgörülü dostlar çevresi ve Kavafis'in anlık, onay görmeyen ilişkilerinde aşk deneyimi radikal bir biçimde farklıydı."

Büyükannem Sappho ihtiraslarını ve kıskançlıklarını bile büyük bir doğallık ve içtenlikle yazmıştı. İç dünyası duru bir göl gibi pırıl pırıldı. O, birey olmayı başarabilmiş ilk kadınlardandı. Alevli bir tutku, güç ve yalınlıkla kendi dünyasından sözediyordu. Gündelik dertlerle, savaş, politika ve sayısız işlerle meşgul erkek dünyasının dışındaydı.. Yıldızlardan, meyve bahçelerinden aşk deneyiminden ve kendinden söz ediyordu. Söyledikleri hep sahici şeylerdi. Konuşur gibi yazıyordu. Sıradan ama son derece ölçülü bir dille... Bir iç sesle..

Tematik ve prozodik geleneğe başkaldıran özgün bir kimlikti o. Satır satır, çekincesiz, bir sesin biyografisini oluşturuyordu. Epik–heroik geleneğin Homer'i vardı, ama lirik dönem şiirini bir kadınla yaratmıştı. Büyükannem bir su akışıyla konuşmakta, gülmekte, dalga geçmekte ve hep sahici şeyler söylemekteydi.

Büyükannem Sappho, besbelli ki sınıfsal statüsünden ötürü kadın olduğu için ayrımcılıkla karşılaşmamıştı. Yeğeni Shulamite'in aksine erkek cinsine karşı bir isyandan söz etmemişti. Aristo onun için "Kadın olmasına rağmen iyi şairdi demişti". Hakkında bunun gibi pek çok şey söylenmişti; bunlar arasında olası gerçekler, çelişkiler, dedikodu ve mitler vardı. Socrates "güzel Sappho" diye sözetmişti ondan. Bir de "Kara Efsane" vardı onun hakkında. Güya kayıkçı Phaon'a tutulmuş ve kendini bir tepeden atmıştı.

Bence o hala yaşıyor.

Ah Büyükannem Ah!

SÖZ
Sahibi : Olgu Ltd.Şti. Genel Koordinatör : Seyfi ÖNGİDER
Yayın Yönetmeni Merdan YANARDAĞ
Teknik Koordinatör: Hakkı ZEL
Yazı İşleri
Dış Haberler Osman KÖKER
Ekonomi Sermet ÖZDOĞAN
Kültür Sanat Sezai SARIOĞLU
Makaleler Veysi SARISÖZEN
İşletme Müdürü Ali KÜÇÜK
Sorumlu Müdür: Hüseyin AYIK
Reklam Müdürü
Yayın Kurulu
Seyfi Öngider
Sezai Sarıoğlu
Veysi Sarısözen
Merdan Yanardağ
Ankara Büro
Temsilci:
Mustafa ERDOĞAN
Aylan UNCU
Hatice Can KÜRTÜNCÜ
Ankara
Tel:(0312) 418 41 98
Fax:(0312) 418 22 63
İzmir
Avrupa Temsilciliği
Engin ERKİNER
Kasseler Str. 1a
60486 Frankfurt
Tel: 49.69.7075714
Fax: 49.69.625645